

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Навчально-науковий інститут бізнесу і фінансів
*Кафедра обліку, оподаткування та технологій
електронного бізнесу*

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

для здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня за спеціальністю
071 «Облік і оподаткування»

Кам'янець-Подільський, 2025

УДК 657 (083.13)

Рецензенти:

РУДИК В.К., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та електронних платіжних систем ЗВО «ПДУ»

СВИНОУС І.В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування, Білоцерківський національний університет

Рекомендовано до друку науково-методичною радою ЗВО «ПДУ»

Протокол № 3 від 22.04. 2025 р.

Савіцька С.І.

Система оподаткування. Конспект лекцій для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2025. 232 с. (11 ум.др.а)

Курс «Система оподаткування» є складовою освітньої програми підготовки бакалаврів спеціальності 071 «Облік і оподаткування». У межах вивчення дисципліни здобувачі ознайомлюються зі структурою податкової системи України, видами загальнодержавних і місцевих податків, порядком їх нарахування та сплати, особливостями податкового адміністрування.

УДК 657 (083.13)

© Савіцька С.І., 2025

@ ЗВО «ПДУ», 2025

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1. Економічний зміст і класифікація податків.....	6
Тема 2. Податкова система і податкова політика	27
Тема 3. Державна податкова служба України.....	51
Тема 4. Податок з доходів фізичних осіб	74
Тема 5. Податок на прибуток підприємств.....	107
Тема 6. Податок на додану вартість (ПДВ).....	133
Тема 7. Акцизний податок і мито.....	139
Тема 8. Єдиний податок.....	185
Тема 9. Рентні платежі.....	198
Тема 10. Місцеві податки і збори.....	214
Список літератури	228

ВСТУП

Курс «Система оподаткування» є важливою складовою освітньої програми підготовки бакалаврів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» та є основою для формування у студентів знань і навичок, необхідних для роботи в галузі податкового адміністрування, обліку, фінансів та економіки. Вивчення цього курсу надає студентам системні знання про податкову систему України, основні види податків і зборів, механізми оподаткування, а також навички застосування податкових норм у реальних умовах господарської діяльності.

Податкова система – це сукупність податків і зборів, які збираються з метою фінансування державних та місцевих бюджетів, а також регулювання економічних і соціальних процесів в країні. Знання принципів і механізмів функціонування цієї системи є обов'язковим для майбутніх фахівців у галузі бухгалтерії та фінансів, оскільки правильне застосування податкового законодавства є основою ефективної фінансової діяльності підприємств, установ та організацій.

Метою курсу «Система оподаткування» є формування у студентів ґрунтовних знань про податкову систему України, основні принципи та механізми функціонування податків, а також розвиток практичних навичок з обчислення податкових зобов'язань, заповнення податкової звітності та використання податкового законодавства у професійній діяльності.

Завдання курсу:

1. Ознайомити студентів із принципами і структурами податкової системи України.
2. Поглибити знання щодо видів податків та зборів, їх характеристик і принципів оподаткування.
3. Навчити студентів розрахунку податкових зобов'язань, порядку заповнення податкової звітності.

4. Оволодіти методами аналізу податкової ситуації для ефективного управління податками в організаціях.

5. Сформувати практичні навички застосування податкових норм в реальних умовах господарської діяльності.

Очікувані результати навчання:

Після завершення курсу студент повинен:

1. Знати основи податкового законодавства України та основні види податків.

2. Вміти правильно визначати податкові зобов'язання для різних категорій платників податків.

3. Оволодіти навичками заповнення податкової звітності та розрахунку податків.

4. Уміти застосовувати податкове законодавство для вирішення практичних завдань у сфері обліку та фінансів.

5. Мати розуміння особливостей адміністрування податків та забезпечення їх виконання в межах законодавства.

ТЕМА 1. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ І КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКІВ

План

1. Економічний зміст та функції податків
2. Сутність і види податків
3. Принципи оподаткування
4. Платники податків, їх права та обов'язки

1. Економічний зміст та функції податків

Податки – це обов'язкові платежі юридичних і фізичних осіб, що стягуються до бюджету держави (державного і місцевих) та державних цільових фондів. На відміну від зборів та інших обов'язкових платежів, які стягуються до фондів загальнообов'язкового соціального страхування (наприклад, пенсійного фонду), податки не мають конкретного цільового призначення. Використовувати збори не за призначенням не дозволяється.

Суспільний зміст податків дає державі можливість впливу на феру економічних відносин у суспільстві.

Податку властива індивідуальна безоплатність. Це означає, що при його стягненні держава не бере на себе обов'язку щодо надання кожному окремому платнику певного еквіваленту, рівного їх платежу.

Податки – це обов'язковий вид платежу. Обов'язковість виражається у тому, що за порушення встановленого терміну сплати, розміру платежу, ухилення від сплати передбачена відповідальність платника, тобто існує необхідність примусового виконання даного платежу, що відрізняє його від добровільної пожертви.

Податок може стягуватися у формі натуральної чи грошової сплати. Однак в сучасних умовах грошова форма практично переважає, проте існують окремі випадки сплати податків і в натуральній формі.

При сплаті податку частина коштів переходить з власності окремих платників у власність держави. Іншими словами, податкові надходження мають односторонній характер і пов'язані

з перерозподілом частини вартості ВВП, доходів юридичних та фізичних осіб. Такого переходу не існує при внесенні до бюджету обов'язкових платежів державними підприємствами. Такі платежі будуть податками лише за формою, а не за змістом, бо зміни форм власності при цьому не відбувається.

Для податку характерна регулярність його стягнення, а це означає, що даний платіж вноситься періодично, в чітко встановлені законодавством строки.

Податок – категорія не тільки економічна, але й правова. Правовий зміст проявляється через систему специфічних зобов'язань, правових норм, інститутів. Отже, податки встановлюються виключно державою на підставі закону за юридично закріпленими правилами. Встановлення державою податків – це своєрідна форма прояву її державного суверенітету і здійснення належних функцій владності. Мобілізація і використання податкових надходжень отримують правове обґрунтування, стають об'єктом контролю з боку законодавчих структур.

Податки є невід'ємним атрибутом держави, які встановлюються для фінансового забезпечення виконання покладених на неї функцій і вирішення соціально-економічних завдань.

Таким чином, логіка аналізу характерних ознак податків дає можливість визначити дану категорію. Податки – це об'єктивна економічна категорія, яка відображає фінансові відносини, що складаються між органами державної влади, юридичними та фізичними особами з приводу мобілізації до бюджетів та цільових фондів частини вартості ВВП, визначеної на законодавчому рівні щодо забезпечення громадян суспільними благами та послугами.

Як відомо, функція – це зовнішній вияв властивостей будь-якого об'єкта в даній системі відносин. Щодо економічної категорії податку, то функції означають виявлення сутності в дії, тобто суспільного її призначення як інструменту вартісного розподілу і перерозподілу доходів держави.

Головною функцією податків, яка найбільш послідовно реалізується, є **фіскальна**. За її допомоги здійснюється головне

суспільне призначення податків – формування централізованого фонду фінансових ресурсів держави, необхідних для виконання власних функцій та проведення соціально-економічної політики.

Поширеним є трактування регулюючої функції податків. Дійсно, на перший погляд, **регулююча** функція є об'єктивним явищем, тобто не залежить від волі держави. Але держава, використовуючи її, може здійснювати регулювання соціально-економічного розвитку суспільства за допомогою податків.

Проте регулююча функція не охоплює всіх економічних процесів у суспільстві. Зокрема, за допомогою податків здійснюється певний перерозподіл частки ВВП між населенням. Ці процеси характеризують скоріше соціальні відносини, тому другу функцію податків краще визначити як соціально-економічну.

Контрольна функція реалізується в ході оподаткування при регламентації державою фінансово-господарської діяльності підприємств і організацій, одержанні доходів громадянами, використанні ними майна.

Отже, податкові відносини поєднують у собі ознаки як фіскального, так і соціально-економічного характеру. Функції податків існують не окремо, а лише в єдності. Однак першоосновою є саме фіскальне їх призначення, бо без фіскальної дії не може бути і соціально-економічної.

Додаткові функції податків

1) Розподільна функція являє собою своєрідне відображення фіскальної: наповнити скарбницю, щоб потім розподілити отримані кошти. Але на стадії розподілу ця функція дуже тісно переплітається з регулюючою, і в одній дії можуть виявлятися обидві функції.

2) Стимулююча (дестимулююча) функція створює орієнтири для розвитку або згортання виробничої діяльності. Як і регулююча, вона може бути пов'язана із застосуванням механізму пільг, зміною об'єкта оподаткування, зменшенням оподаткованої бази.

3) Накопичувальна функція являє собою своєрідне узагальнення всіх попередніх функцій.

2. Сутність і види податків

Згідно з Податковим кодексом України **податок** – це обов’язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку. Виступаючи особливою формою взаємозв’язків держави і суб’єктів економіки, податки відіграють важливу роль у державному регулюванні їх діяльності.

Для того, щоб платіж набув назву «податок», відповідав його змісту і відрізнявся від неподаткових доходів, він повинен мати відповідні риси або ознаки. До них належать:

- законність – право на встановлення і введення податків має тільки держава;
- імперативність (обов’язковість) – відповідність категоричним розпорядженням, що містяться у нормах податкового права, незалежно від розсуду суб’єкта оподаткування;
- податки вносяться до бюджету;
- податок – це відчуження частини власності суб’єктів на користь держави;
- нецільовий характер – податки не мають цільового призначення;
- безоплатність (безеквівалентність) – держава не зобов’язана надати платнику будь-який еквівалент внесеному платежу;
- односторонній характер встановлення – податкові відносини мають односторонню спрямованість – від платника до держави;
- безповоротність – податок надходить в бюджет та залишається там для фінансування потреб держави. Однак платники податків, згідно Податковому кодексу України, мають право на бюджетне відшкодування ПДВ, на податкову знижку з податку на доходи фізичних осіб, на повернення надміру сплачених сум податку в бюджет;
- регулярність внесення - податок вноситься в бюджет періодично, у чітко встановлені законодавством строки, на відміну від інших податкових платежів, які характеризуються разовим внесенням при визначених умовах;

- грошова форма внесення в бюджет.

Необхідно розмежовувати такі категорії як «податок», «внесок», «збір» і «мито».

Внесок – це внесення грошей або платіж. Наприклад, єдиний соціальний внесок – це консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування з метою забезпечення захисту прав застрахованих осіб та членів їх сімей на отримання страхових виплат за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Збір – плата, яка стягується з юридичних і фізичних осіб державними органами за право участі, користування будь-чим або за право здійснення тієї або іншої діяльності. Наприклад, збір за місця для паркування транспортних засобів.

У Податковому кодексі України категорії «збір», «плата» і «внесок» об'єднуються в єдине поняття «збір». Під збором (платою, внеском) тут розуміється обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

Мито – плата, яка стягується з юридичних і фізичних осіб за здійснення в їх інтересах державними органами певних дій. Наприклад, мито, що сплачується з товарів, які переміщуються через митний кордон. Або державне мито, яке стягується уповноваженими органами за вчинення ними дій і видачу документів, що мають юридичне значення.

На відміну від загальних податкових платежів збори й мита мають індивідуальний характер і їм завжди властиві спеціальна мета і спеціальні інтереси.

Податок як комплексна економіко-правова категорія характеризується сукупністю певних взаємодіючих складових (елементів). Згідно з Податковим кодексом України під час встановлення податку обов'язково визначаються такі елементи:

- **платники податку** – фізичні особи, юридичні особи та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують об'єкти оподаткування або провадять діяльність, що є об'єктом оподаткування, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів;

- **об'єкт оподаткування** – предмет, що підлягає обкладенню, а саме майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку;

- **база оподаткування** – конкретні вартісні, фізичні або інші характеристики певного об'єкта оподаткування;

- **ставка податку** – розмір податкових нарахувань на одиницю виміру бази оподаткування;

- **порядок обчислення податку** – здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку із/без застосуванням відповідних коефіцієнтів;

- **податковий період** – період часу, з урахуванням якого відбувається обчислення та сплата окремих видів податків та зборів;

- **податкові пільги** – звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності певних підстав;

- **строк та порядок сплати податку**. Строком сплати податку та збору визнається період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений. Порядок сплати податків та зборів визначено у грошовій (готівковій або безготівковій) формі;

- **строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку**.

Сутність податку як економіко-правової категорії розкривається в існуючих формах оподаткування.

Різноманітність цих форм обумовила необхідність класифікації податків за певними ознаками (рис. 1.1). Кожна класифікаційна група має свої особливості і характеризує податки з певного боку.

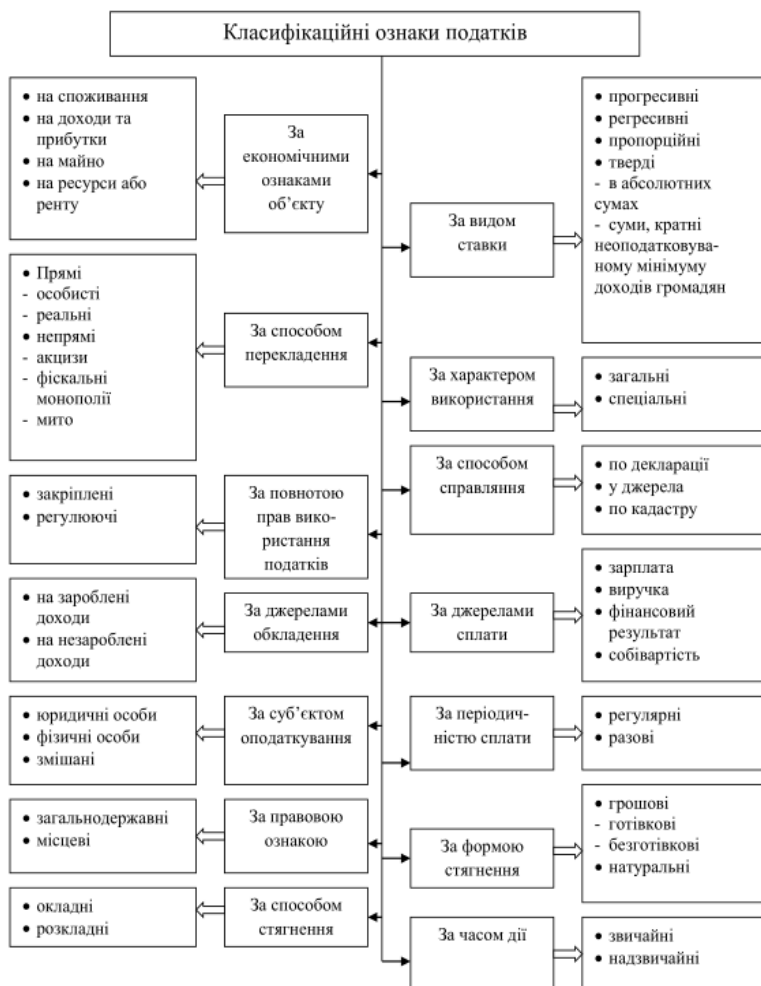

Рис. 1.1 Класифікація податків

1. За економічними ознаками об'єкту:

- податки на споживання – обов’язкові платежі, які стягуються в процесі споживання товарів, робіт і послуг, і їх плата залежить від обсягу споживання (ПДВ, акцизний податок, мито);

- податки на доходи та прибутки – обов’язкові платежі, які стягуються з доходу фізичних і доходу (прибутку) юридичних осіб при їх отриманні (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств);

- податки на майно – обов’язкові платежі, які стягуються у зв’язку з володінням майном (плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок);

- податки на ресурси або ренту - платежі за користування державними природними ресурсами, які, зокрема, виконують функцію перерозподілу природно-ресурсної ренти (екологічний податок, рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин).

2. За формою стягнення:

- грошові – податки, які сплачуються у грошовій (готівковій або безготівковій) формі (всі чинні податки в Україні);

- натуральні – податки, які сплачуються в бюджет у натуральній формі.

3. За способом перекладення:

- прямі – податки, стягувані в результаті придбання і акумулювання матеріальних благ, які залежать від доходу або майна, і платниками яких безпосередньо є власники цих доходів або майна (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, податок на майно).

Прямі податки поділяються на *особисті* і *реальні*. *Особисті* – це податки, які встановлюються особисто для конкретного платника залежно від його доходів (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток). *Реальні* податки встановлюються на підставі об’єкта оподаткування за формальними зовнішніми ознаками (податок на майно).

- непрямі – податки, які визначаються розміром споживання і не залежать від доходу або майна платника, виступають у

вигляді надбавки до ціни товару або послуги, і платником яких є кінцевий споживач даного товару або послуги.

Непрямі податки поділяються на акцизи, фіскальні монополії і мито. **Фіскальна монополія** – це прибуток держави від реалізації монополізованих державою товарів.

Мито – непрямий податок, який накладається на товари, які переміщуються через митний кордон (ввіз/вивіз чи транзит), і який включається до ціни товарів та сплачується за рахунок кінцевого споживача.

Акцизи – це непрямі податки, які встановлюються у вигляді надбавки до ціни товарів. Розрізняють універсальні (ПДВ, податок з продажу, податок з обороту) та специфічні (акцизний податок) акцизи.

Універсальні акцизи стягуються зі всіх товарів, а специфічні – лише з окремих їх видів. Універсальні акцизи мають більш широку сферу застосування, ніж специфічні. Це пояснюється декількома чинниками: по-перше, широка база оподаткування забезпечує стійкі надходження до бюджету, які витримують коливання у зміні попиту і пропозиції; по-друге, універсальні ставки податків полегшують контроль податкових органів за правильністю їх обчислення; по-третє, рівномірний розподіл податкового тягаря між різними групами товарів (робіт, послуг), що робить універсальні акцизи доволі нейтральними до процесів ціноутворення. Однак вони мають значно більший вплив на інфляційні процеси, ніж інші непрямі податки, і регресивні в соціальному аспекті.

За допомогою специфічних акцизів держава впливає на структуру споживання. Специфічні акцизи в українському законодавстві представлені акцизним податком. До універсальних акцизів належать податок з обороту, податок з продажів і податок на додану вартість (ПДВ).

Податок з обороту – непрямий податок, що сплачується на всіх етапах руху товарів. Базою обчислення є повна ціна товару. Тому в процесі виробництва і руху товару до споживача одна й та ж додана вартість може обкладатись податком з обороту багато разів. Це зумовлює кумулятивний ефект: податок утримується не

тільки з обороту товарів і послуг, але й з податків, сплачених раніше, що негативно впливає на поділ праці. Кумулятивний ефект є головною причиною відміни цього податку в більшості країн світу. Податок з обороту застосовують держави з низьким рівнем розвитку, незначною зовнішньоекономічною діяльністю, значним державним сектором в економіці. За податкової реформи 1930-1932 рр. цей податок був введений в СРСР і діяв до 1991 р. Сьогодні він існує у Камбоджі, Північній Кореї, Бурунді.

Податок з продажів – непрямий податок, який стягується з покупців у момент придбання товарів або послуг. Він розраховується у відсотках від вартості реалізованого товару (послуги). Об'єктом оподаткування є дохід на етапі реалізації товарів, тобто оподаткування провадиться лише один раз. Податок з продажів був введений у СРСР у 1991 р. і проіснував до його розпаду. У Російській Федерації цей податок стягувався з 1998 по 2003 рр. Сьогодні він діє у США. Його різновидом є GST (goods and services tax) - федеральний податок при продажу товарів і послуг в деяких країнах, включаючи Австралію, Канаду, Сінгапур, Нову Зеландію та ін.

Податок на додану вартість – це непрямий багатоступінчастий податок, який має форму вилучення в бюджет частини приросту новоствореної вартості, що створюється на всіх стадіях руху товару, починаючи з виробничого та розподільчого циклу, та справляється на кожному етапі купівлі-продажу в процесі товарообігу. Він розраховується як різниця між вартістю реалізованого товару та вартістю матеріальних витрат, які понесені при його виробництві (покупці). ПДВ включається до ціни реалізації товару і сплачується кінцевим споживачем. ПДВ впливає на процес ціноутворення і структуру споживання.

Подвійна природа цього податку призводить до позитивного ефекту як для бюджету, так і для споживачів: з одного боку, оподаткування кожної операції з поставки товарів (робіт, послуг) сприяє постійному руху грошових коштів у бюджет, з іншого – у зв'язку зі специфічним механізмом нарахування податку він не накопичується у ціні товару. Завдяки цьому ПДВ одержав велике поширення у світі та стягується більш

ніж у 140 країнах. В Україні ПДВ введено з 1 січня 1992 року. ПДВ має істотні переваги перед податком з обороту і податком з продажів. Насамперед він економічно нейтральний, тому що передбачає оподатковувати тільки додану вартість на кожному етапі руху товару. При цьому процеси нарахування, сплати податку та контролю за його надходженням в бюджет розподілені по всіх етапах реалізації товару, що передбачає свого роду ефект «саморегулювання». Однак це призводить до ускладнення процесу адміністрування ПДВ з боку податкових органів.

Якщо характеризувати прямі і непрямі податки, то вони мають як переваги, так і недоліки.

До переваг прямих податків можна віднести:

- встановлення прямої залежності між доходами платника і його платежами в бюджет;
- сприяння більш-менш рівномірному розподілу податкового тягаря, реалізуючи принцип соціальної справедливості: більш високі податки сплачують ті члени суспільства, які мають більш високі доходи;
 - вплив на структуру виробництва і споживання в країні;
 - сприяння регулюванню економічних процесів (інвестицій, ділової активності, накопичення капіталу тощо).

Недоліками прямих податків є:

- складний механізм стягнення, пов'язаний зі складною методикою ведення бухгалтерського і податкового обліку;
- неможливість бути стабільним джерелом доходів бюджету внаслідок залежності доходів від кон'юнктури ринку, існування схем приховування доходів тощо;
- необхідність розширення податкового апарату для ефективного контролю за обчисленням і сплатою податків;
- приватновласницька психологія суб'єктів господарювання і населення, яка перешкоджає віддачі державі частки заробленого доходу.

Перевагами непрямих податків є:

- регулярність надходження в бюджет;
- досить простий механізм обчислення;

- зв'язок з рівнем споживання, що змушує державу підвищувати добробут населення;

- стимулювання (стримування) споживання деяких продуктів;

- простота сплати кінцевим споживачем: непрямі податки не мають примусового характеру, не потребують накопичення певних сум, не вимагають втрати часу для внеску, зручні по сплаті територіально;

- психологічний аспект: свідомість платника, який вважає, що в результаті сплати податку він одержує необхідний продукт.

Проте існують і недоліки непрямих податків, до яких належать:

- обтяження для багатосімейних родин, де є непрацюючі члени сім'ї;

- відсутність залежності величини податку від розміру доходів платників, що обумовлює соціальну несправедливість: питома вага непрямих податків у доходах громадян тим вища, чим нижчий рівень їх доходів;

- переважна фіскальна спрямованість;

- обмеження розміру прибутку підприємництва: в ринкових умовах не завжди можна підвищити ціну товару на величину непрямих податків та одержати заплановані прибутки;

- сприяння розвитку інфляційних процесів;

- стримування фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва через негативний вплив на обсяги виробництва і реалізації продукції, відволікання оборотних коштів.

4. За повнотою прав використання податків:

- закріплені – податки, які повністю або частково закріплені як дохідне джерело конкретного бюджету (єдиний податок, податок на майно);

- регулюючі – податки, які можуть надходити до різних бюджетів (екологічний податок, податок на прибуток підприємств).

5. За джерелами обкладення:

- на зароблені доходи – податки, які стягуються із доходів, зарплати і гонорарів (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств);

- на незароблені доходи – податки, які стягуються з дивідендів, відсотків по внесках, приросту вартості нерухомості та цінних паперів, ренти із земель і будинків, матеріальної допомоги.

6. За суб'єктом оподаткування:

- юридичні особи – податки, платниками яких є тільки юридичні особи (податок на прибуток підприємств);

- фізичні особи – податки, платниками яких є тільки фізичні особи (податок на доходи фізичних осіб);

- змішані – податки, платниками яких можуть бути як юридичні, так і фізичні особи (плата за землю, мито).

7. За правовою ознакою:

- загальнодержавні податки та збори - обов'язкові платежі, які встановлюються урядом і обов'язкові до сплати за єдиними ставками на всій території країни (ПДВ, акцизний податок, екологічний податок);

- місцеві податки та збори - обов'язкові платежі, які встановлюють місцеві органи влади і діють вони тільки на території даного регіону (єдиний податок, податок на майно).

8. За способом стягнення:

- окладні – податки, по яким для кожного платника визначається розмір податку – оклад – по ставці на одиницю обкладення (податок на доходи фізичних осіб, земельний податок);

- розкладні – податки, величина яких довільно розподілялася між платниками (мали місце в період становлення податкової системи).

9. За видом ставки:

- прогресивні - податки, у яких середня податкова ставка підвищується зі збільшенням рівня доходу;

- регресивні - податки, у яких середня ставка податку знижується при збільшенні рівня доходу;

- пропорційні – податки, які ґрунтуються на адвалорних ставках, що встановлюються в однаковому відсотковому відношенні до об'єкта податку без урахування диференціації його величини. (ПДВ, податок на прибуток підприємств)

- тверді – податки, ставки яких встановлені в абсолютних сумах на одиницю обкладання (акцизний податок, мито) або в сумах, кратних неоподатковуваному мінімуму доходів громадян (державне мито).

10. За характером використання:

- загальні – податки, які використовують на фінансування поточних і капітальних загальнодержавних потреб. До них відноситься переважаюча частина податків;

- спеціальні – податки, які мають цільове призначення (єдиний соціальний внесок).

11. За способом справляння:

- по декларації – податки, які сплачуються після отримання доходу особою, яка отримала цей дохід (податок на прибуток підприємств);

- у джерела – податки, які утримуються податковим агентом і сплачуються платником податку до отримання доходу (податок на доходи фізичних осіб);

- по кадастру – податки, які утримуються з об'єктів, диференційованих на групи за певною ознакою, і не залежать від прибутковості об'єкта (плата за землю, транспортний податок).

12. За джерелами сплати:

- зарплата – податки, які сплачують із заробітної плати (податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок);

- виручка – податки, які сплачуються з виручки від реалізації продукції (єдиний податок);

- фінансовий результат – податки, які сплачуються з фінансового результату діяльності суб'єкта господарювання (податок на прибуток підприємств);

- собівартість – податки, які відносяться на собівартість виготовленої продукції (плата за землю, єдиний соціальний внесок з суб'єкта господарювання).

13. За періодичністю сплати:

- регулярні - податки, сплата яких має регулярний характер у встановлені законом терміни (ПДВ, податок на прибуток підприємств).

- разові - податки, сплата яких не має регулярного характеру, а здійснюється при настанні певної події або вчиненні певної дії (державне мито).

14. За часом дії:

- звичайні - це постійно діючі податки (акцизний податок, податок на доходи фізичних осіб);

- надзвичайні – податки, які вводяться на якийсь час, через надзвичайні умови (військовий збір – вступив у силу з 3 серпня 2014 р. з терміном дії до завершення реформи Збройних сил України).

Огляд класифікаційних ознак податків дозволяє зробити висновок про можливість кожного податку потрапити до декількох груп, сформованих за різними ознаками. Така багатогранна природа податку дозволяє досить глибоко охарактеризувати сутність кожного податку та найбільш повно оцінити його роль у податковій системі.

В Україні встановлюються **загальнодержавні та місцеві** податки та збори. До загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені ПКУ і є обов'язковими до сплати на усій території України, крім випадків, передбачених ПКУ.

До **місцевих** належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених ПКУ, рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

До **загальнодержавних** податків належать: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито.

Відносини, пов'язані з установленням та справлянням мита, регулюються митним законодавством, якщо інше не передбачено ПКУ. Зарухування загальнодержавних податків та зборів до

державного і місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України.

Установлення загальнодержавних податків та зборів, не передбачених ПКУ, забороняється.

До місцевих податків належать: податок на майно; єдиний податок. До місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

Види податків і зборів представлені на рис. 1.2.

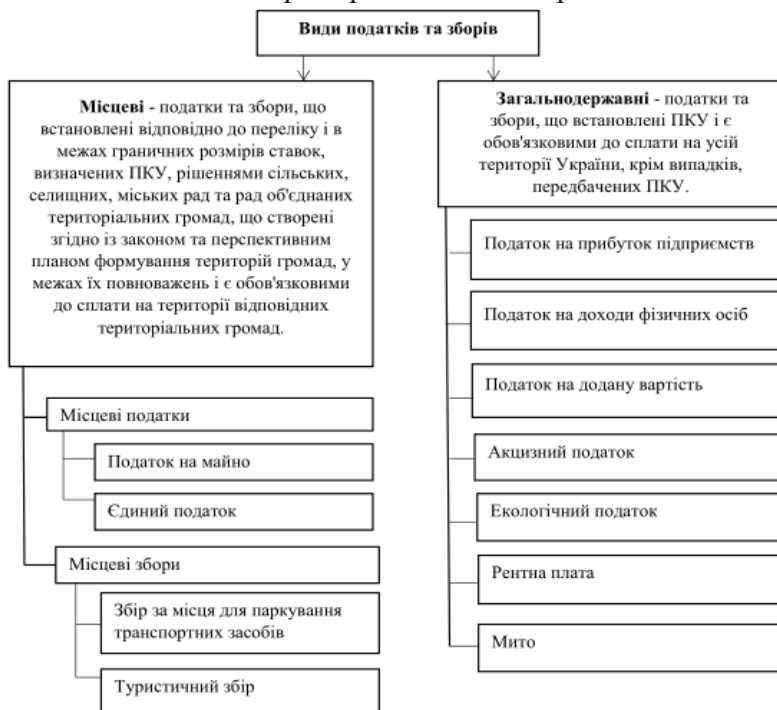

Рисунок 1.2 – Види податків та зборів

Місцеві ради обов'язково установлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю). Місцеві ради в межах повноважень, визначених ПКУ, вирішують питання відповідно до вимог ПКУ щодо встановлення податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору.

Установлення місцевих податків та зборів, не передбачених ПКУ, забороняється. Зарахування місцевих податків та зборів до відповідних місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України.

3. Принципи оподаткування

Податкове законодавство України ґрунтується на таких принципах:

- *загальність оподаткування* – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені ПКУ, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями ПКУ;

- *рівність* усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу;

- *невідворотність* настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;

- *презумпція правомірності* рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акту, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;

- *фіскальна достатність* – встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;

- *соціальна справедливість* – установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

- *економічність оподаткування* – установлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування;

– *нейтральність оподаткування* – установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;

– *стабільність* – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного р.;

– *рівномірність* та зручність сплати – установлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;

– *єдиний підхід* до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

Податкові періоди та строки сплати податків та зборів установлюються, виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів, з урахуванням зручності виконання платником податкового обов'язку та зменшення витрат на адміністрування податків та зборів.

Установлення і скасування податків та зборів, а також пільг їх платникам здійснюються відповідно до ПКУ Верховною Радою України, сільськими, селищними, міськими радами у межах їх повноважень, визначених Конституцією України та законами України.

При встановленні або розширенні існуючих податкових пільг такі пільги застосовуються з наступного бюджетного року.

4. Платники податків, їх права та обов'язки

Згідно статті 16 ПКУ:

1. Платник податків зобов'язаний:

стати на облік у контролюючих органах в порядку, встановленому законодавством України;

вести в установленому порядку облік доходів і витрат, складати звітність, що стосується обчислення і сплати податків та зборів;

подавати до контролюючих органів у порядку, встановленому податковим та митним законодавством, декларації, звітність та інші документи, пов'язані з обчисленням і сплатою податків та зборів;

сплачувати податки та збори в строки та у розмірах, встановлених цим Кодексом та законами з питань митної справи;

подавати на належним чином оформлену письмову вимогу контролюючих органів (у випадках, визначених законодавством) документи з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування (податкових зобов'язань), первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку, фінансову звітність, інші документи, пов'язані з обчисленням та сплатою податків та зборів. У письмовій вимозі обов'язково зазначаються конкретний перелік документів, які повинен надати платник податків, та підстави для їх надання;

подавати контролюючим органам інформацію, відомості про суми коштів, не сплачених до бюджету в зв'язку з отриманням податкових пільг (суми отриманих пільг) та напрями їх використання (щодо умовних податкових пільг - пільг, що надаються за умови використання коштів, вивільнених у суб'єкта господарювання внаслідок надання пільги, у визначеному державою порядку);

подавати контролюючим органам інформацію в порядку, у строки та в обсягах, встановлених податковим законодавством;

виконувати законні вимоги контролюючих органів щодо усунення виявлених порушень законів з питань оподаткування та митної справи і підписувати акти (довідки) про проведення перевірки;

не перешкоджати законній діяльності посадової особи контролюючого органу під час виконання нею службових обов'язків та виконувати законні вимоги такої посадової особи;

повідомляти контролюючим органам за місцем обліку такого платника про його ліквідацію або реорганізацію протягом трьох робочих днів з дня прийняття відповідного рішення (крім випадків, коли обов'язок здійснювати таке повідомлення покладено законом на орган державної реєстрації);

повідомляти контролюючі органи про зміну місцезнаходження юридичної особи та зміну місця проживання фізичної особи - підприємця;

забезпечувати збереження документів, пов'язаних з виконанням податкового обов'язку, протягом строків, установлених цим Кодексом;

допускати посадових осіб контролюючого органу під час проведення ними перевірок до обстеження приміщень, територій (крім житла громадян), що використовуються для одержання доходів чи пов'язані з утриманням об'єктів оподаткування, а також для проведення перевірок з питань обчислення і сплати податків та зборів у випадках, встановлених цим Кодексом.

(положення підпункту 16.1.13 пункту 16.1 статті 16, згідно з яким платник податків зобов'язаний допускати посадових осіб контролюючого органу під час проведення ними перевірок до обстеження приміщень, територій (крім житла громадян), що використовуються для одержання доходів чи пов'язані з утриманням об'єктів оподаткування, а також для проведення перевірок з питань обчислення і сплати податків та зборів у випадках, встановлених цим Кодексом, визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 12.06.2012 р. N 13-рп/2012)

Платник податків має право:

безоплатно отримувати у контролюючих органах, у тому числі і через мережу Інтернет, інформацію про податки та збори і нормативно-правові акти, що їх регулюють, порядок обліку та сплати податків та зборів, права та обов'язки платників податків, повноваження контролюючих органів та їх посадових осіб щодо здійснення податкового контролю;

представляти свої інтереси в контролюючих органах самостійно, через податкового агента або уповноваженого представника;

обирати самостійно, якщо інше не встановлено цим Кодексом, метод ведення обліку доходів і витрат;

користуватися податковими пільгами за наявності підстав у порядку, встановленому цим Кодексом;

одержувати відстрочення, розстрочення сплати податків або податковий кредит в порядку і на умовах, встановлених цим Кодексом;

бути присутнім під час проведення перевірок та надавати пояснення з питань, що виникають під час таких перевірок, ознайомлюватися та отримувати акти (довідки) перевірок, проведених контролюючими органами, перед підписанням актів (довідок) про проведення перевірки, у разі наявності зауважень щодо змісту (тексту) складених актів (довідок) підписувати їх із застереженням та подавати контролюючому органу письмові заперечення в порядку, встановленому цим Кодексом;

оскаржувати в порядку, встановленому цим Кодексом, рішення, дії (бездіяльність) контролюючих органів (посадових осіб), надані контролюючими органами податкові консультації;

вимагати від контролюючих органів проведення перевірки відомостей та фактів, що можуть свідчити на користь платника податків;

на нерозголошення контролюючим органом (посадовими особами) відомостей про такого платника без його письмової згоди та відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю та стали відомі під час виконання посадовими особами службових обов'язків, крім випадків, коли це прямо передбачено законами;

на залік чи повернення надміру сплачених, а також надміру стягнутих сум податків та зборів, пені, штрафів у порядку, встановленому цим Кодексом;

на повне відшкодування збитків (шкоди), заподіяних незаконними діями (бездіяльністю) контролюючих органів (їх посадових осіб), у встановленому законом порядку;

за методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, вести облік тимчасових та постійних податкових різниць, та використовувати дані такого обліку для складання декларації з податку на прибуток.

Платник податку має також інші права, передбачені законом.

Контрольні питання

1. В чому полягає комплексний характер податку?
2. Які основні ознаки характеризують категорію «податок»?
3. У чому полягає сутність фіскальної та регулюючої функцій податку?
4. Який характер може мати податкове регулювання і в чому це проявляється?
5. Що обумовило необхідність класифікації податків за певними ознаками?
6. Принципи побудови податкової системи.
7. Функції податків.
8. Облік платників податків.

ТЕМА 2. ПОДАТКОВА СИСТЕМА І ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

План

1. Сутність і зміст податкової системи.
2. Умови набуття оподаткуванням системності. Об'єкт, база оподаткування та її одиниця виміру.
3. Вимоги до побудови податкової системи, вихідні принципи.
4. Податкова політика держави
5. Оцінювання ефективності податкової політики

1. Сутність і зміст податкової системи

Регулювання відносин в сфері оподаткування здійснюється на основі Податкового кодексу України та низки інших законодавчих і нормативних актів.

Податкова система – сукупність податків зборів та платежів, що законодавчо закріплені в даній державі; принципів, форм та

методів їх визначення, зміни або скасування; дій, що забезпечують їх сплату, контроль та відповідальність за порушення податкового законодавства.

Податкова система є складною багаторівневою структурою (рис. 2.1). Сутність системи – взаємозв’язок між її елементами.

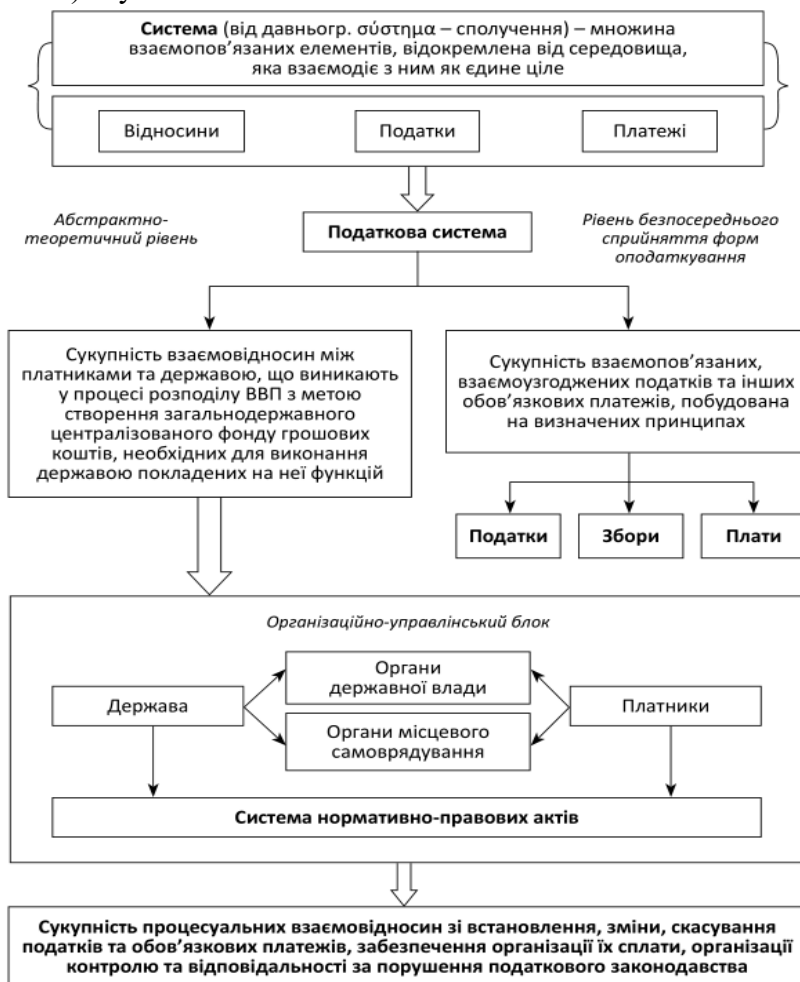

Рис. 1.1. Зміст податкової системи

АКТИВ
ЧТОБЫ

Елементами податкової системи є податки, збори та інші обов’язкові платежі. За економічним змістом податки

відображають відносини між платниками та державою щодо вилучення частини створеного ВВП з метою формування централізованого фонду держави, необхідного для виконання покладених на неї функцій. За формою прояву податки – це обов’язкові платежі юридичних та фізичних осіб до бюджету.

З огляду на наведені визначення, податкова система:

- в абстрактно-теоретичному аспекті – сукупність відносин між платниками та державою;

- на рівні безпосереднього сприйняття форм реалізації зазначених відносин – сукупність взаємопов’язаних, взаємоузгоджених податків, зборів та інших обов’язкових платежів, побудована на визначених принципах.

Відносини між платниками та державою реалізуються через діяльність уповноважених органів та платників податків і підлягають обов’язковому регламентуванню. Їх можна поділити на кілька груп:

- **між органами державної влади та платниками:** стосовно визначення елементів оподаткування (платників, ставок, об’єкта оподаткування, пільг, податкової бази тощо); порядку обчислення і сплати податків; правового статусу платників; їх відповідальності за порушення податкового законодавства;

- **між органами державної влади та органами місцевого самоврядування:** щодо розмежування їх повноважень і законодавчої компетенції у податковій сфері (право встановлювати органами місцевого самоврядування місцеві податки та отримувати закріплені загальнодержавні податки);

- **між органами державної законодавчої влади і контролюючими органами:** щодо визначення правового статусу контролюючих органів, порядку адміністрування податків, відповідальності за дотримання законодавства в процесі адміністрування (при стягненні податків);

- **між контролюючими органами і платниками:** щодо взаємних прав і обов’язків та механізму їх реалізації.

Отже, існує організаційно-управлінський рівень податкової системи. Вся діяльність щодо збору і сплати податків спирається

на систему нормативних актів. Тому податкову систему можна також розглядати як систему податкового законодавства.

Поєднуючи різні підходи до розуміння змісту податкової системи (а саме: абстрактно-теоретичний, рівень безпосереднього сприйняття форм, нормативний, організаційно-управлінський), маємо таке узагальнююче визначення податкової системи: це сукупність законодавчо закріплених у державі податків, зборів і платежів, процедур їх встановлення, зміни чи скасування; дій, що забезпечують їхню сплату, контроль і відповідальність за порушення податкового законодавства.

2. Умови набуття оподаткуванням системності. Об'єкт, база оподаткування та її одиниця виміру

Всю історію оподаткування умовно можна поділити на три етапи (табл. 2.1).

Формування податкової системи остаточно відбулося саме на третьому етапі, оскільки у цей період сформувалися умови набуття оподаткуванням системності, а саме:

- перетворення податків на основне і постійне джерело державних доходів;
- існування податків різних видів, які взаємопов'язані між собою та доповнюють один одного;
- розвиток податкової науки та використання її здобутків у податковій практиці;
- встановлення єдиного податкового ладу на території всієї держави.

Об'єктом оподаткування можуть бути майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку.

Базою оподаткування визнаються конкретні вартісні, фізичні або інші характеристики певного об'єкта оподаткування. База оподаткування - це фізичний, вартісний чи інший

характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання.

Таблиця 1.1

Етапи становлення та розвитку оподаткування

	Види доходів держави	Особливості оподаткування
Стародавній світ – початок середніх віків	Доходи від власності правителя (експлуатація земель, промислів, майна). Данина, здобич, контрибуція, дар, громадянський трибут. Державне мито як плата за послуги	Переважають приватноправові доходи, податки існують у нерозвинутій, примітивній зародковій формі. Податки мають тимчасовий, випадковий, надзвичайний характер. Стягуються переважно з переможених іноземців, громадяни у вільні часи звільняються від більшості податків. Питання оподаткування вирішується колегіально (крім Римської імперії). Відкупна система збору податків
XVI–XVIII ст.	Специфічні акцизи. Подушний, поземельний, домовий. Особисто-прибутковий	Звичайне і постійне джерело доходів. Право запровадження належить монархам. Значно збільшується кількість податків, переважно непрямих. Прямі утримуються здебільшого у формі реальних податків. Оподаткування здійснюється за зовнішніми ознаками, що спрощує контроль. Формується мережа фінансових установ, відповідальних за збір податків. Відкупна система збору податків зберігається
XIX–XXI ст.	Індивідуальний прибутковий податок. Соціальні податки, податок на прибуток корпорацій, акцизи, мито	Основне джерело державних доходів. Зменшується кількість податків. Розвивається оподаткування промислових, торговельних, транспортних підприємств. Загальність і справедливість – основні принципи оподаткування. Перехід від оподаткування за зовнішніми ознаками до оподаткування за чистим доходом платника. Запровадження органами законодавчої влади. Формується інститут місцевого оподаткування. Перехід до бюрократичного способу стягнення податків

База оподаткування і порядок її визначення встановлюються ПКУ для кожного податку окремо.

У випадках, передбачених ПКУ, один об'єкт оподаткування може утворювати кілька баз оподаткування для різних податків. У випадках, передбачених ПКУ, конкретна вартісна, фізична або інша характеристика певного об'єкта оподаткування може бути базою оподаткування для різних податків.

Одиницею виміру бази оподаткування визнається конкретна вартісна, фізична або інша характеристика бази оподаткування або її частини, щодо якої застосовується ставка податку. Одиниця виміру бази оподаткування є єдиною для розрахунку і обліку податку. Одній базі оподаткування повинна відповідати одна одиниця виміру бази оподаткування. Елементи податку, визначені статтею 7 «Загальні засади встановлення податків і зборів» ПКУ, представлені на рис.2.2.

Рис. 2.2. Елементи податку

3. Вимоги до побудови податкової системи: вихідні принципи

Вимоги до побудови податкової системи відображені на рис. 3.3. Вимога системності полягає у тому, що всі податки мають бути взаємопов'язаними, органічно доповнювати один одного, не суперечити один одному та системі загалом.

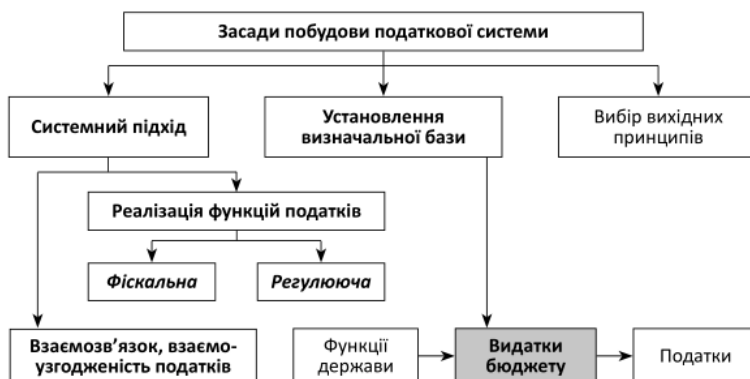

Рис. 3.3. Вимоги до побудови податкової системи

Системний підхід означає, що мають реалізовуватись обидві функції податків. З огляду на фіскальну функцію, податкова система має містити податки і збори з яскраво вираженою фіскальною спрямованістю, щоб забезпечити гарантовані й стабільні надходження доходів до бюджету. З огляду на регулюючу – кількість податків повинна відповідати тій меті, яка визначена податковою політикою держави (забезпечити державі можливість впливу на соціально-економічний розвиток суспільства).

Визначальною базою при побудові податкової системи є обсяг державних видатків. Вони залежать від функцій держави. Податки в державі – не самоціль, а вторинні відносно видатків. Збалансування доходів і видатків є аксіомою фінансової науки. Відхід від неї призводить до тяжких наслідків, ніж високий рівень оподаткування.

Видатки, у свою чергу, також залежать від функцій держави. Важливо, щоб держава виконувала суспільно необхідні функції, тобто ті, що їй делегує суспільство для реалізації спільних інтересів індивідів, які він не може реалізувати одноосібно або реалізує з більшими витратами, ніж держава. Для ефективного функціонування важливо, щоб держава виконувала функції, які відповідають інтересам індивідів. Якщо функції держави виходять за межі суспільно необхідних, то оподаткування втрачає

раціональність і податкові відносини набувають конфліктних форм. Це проявляється у зростаючому опорі платників фіскальній експансії держави.

Податкова система має бути побудована на певних принципах. При цьому слід чітко розрізняти принципи оподаткування та принципи побудови податкової системи. Принципи оподаткування відображають засади справляння податків, а принципи формування податкової системи визначають правила співвідношення різних видів податків та механізмів їх справляння (кожного окремо). Між ними є певний взаємозв'язок: при побудові податкової системи мають бути реалізовані принципи оподаткування (уперше сформульовані А. Смітом).

Основу побудови сучасних податкових систем, поряд із принципами А. Сміта, визначають принципи, розроблені німецьким економістом А. Вагнером (німецька історична школа, основний методологічний підхід – пріоритет інтересів держави). А. Вагнер не лише визначив принципи оподаткування, а й систематизував їх у чотири окремі групи:

- фінансові принципи, серед яких достатність та еластичність;
- господарські принципи – належний вибір джерела обкладання, правильна комбінація різних податків у таку систему, яка б зважала на наслідки й умови їх перекладання (в різних країнах різні пріоритети: прямі або непрямі податки);
- етичні принципи, принципи справедливості: загальність оподаткування та рівномірність;
- сукупність адміністративно-технічних правил чи принципів податкового управління: визначеність обкладання, зручність сплати податку та максимальне зменшення витрат на стягнення.

У сучасній фаховій та навчально-методичній літературі немає єдиного підходу до визначення принципів побудови податкової системи. Ми вважаємо переконливою аргументацію професора В. М. Опаріна 1, який обґрунтовує такі принципи побудови податкової системи:

Принцип рівнонапруженості означає такий розподіл податкового тягара між суб'єктами оподаткування, який відображав би всі аспекти їх діяльності, а саме:

- рівень отриманих доходів, тобто внесок у створення ВВП (що вони дають суспільству);

- споживання, тобто його участь у розподілі й використанні створеного ВВП;

- майновий стан, що характеризує рівень доходів платників.

Реалізація цього принципу передбачає оптимізацію співвідношення між прямими і непрямими податками, між оподаткуванням доходів і майна, між податками з юридичних та фізичних осіб.

Принцип рівнонапруженості сформувався на основі поєднання принципів рівномірності та соціальної справедливості.

Рівномірність означає, що всі платники мають однакові зобов'язання перед бюджетом за певними критеріями. Цей принцип передбачає використання або пропорційних ставок, або дуже помірної прогресії.

Принцип соціальної справедливості чітко не визначений. З одного боку, є думка, що цей принцип передбачає застосування прогресії з достатньо високою крутизною, з другого, особливо в країнах загального добробуту, ця ідея не підтримується.

Принцип урівноваженості інтересів означає встановлення відповідності між функціями держави й уподобаннями платників, які розглядають ці функції як перспективу отримати блага, які не можна придбати на приватному ринку. Про превалювання інтересів держави не йдеться, але повністю збалансувати інтереси неможливо.

Принцип фіскальної достатності – встановлені податки, збори та інші обов'язкові платежі, система їх адміністрування та контролю повинні забезпечувати доходи, достатні для фінансування видатків.

Принцип цілеспрямованого використання податків як фінансових регуляторів. Для цього треба чітко уявляти, як певна комбінація податків і механізми їх справляння впливатимуть на

соціально-економічний розвиток загалом, окремих галузей та на добробут окремих категорій населення.

Оскільки податкову систему можна розглядати як сукупність нор-

мативно-правових актів, то в законодавстві закріплюються правові принципи її функціонування. У демократичних державах організація системи оподаткування ґрунтується на таких правових принципах:

- рівність усіх платників перед законом;
- обов’язкове закріплення преференцій у податкових законах;
- презумпція невинуватості платника в поєднанні з системою гнучкого впливу на порушників податкового законодавства;
- однозначне трактування норм податкового законодавства;
- заборона зворотної сили податкового закону;
- антидискреційність рішень податкової адміністрації (неможливість вирішення нею питань на свій розсуд);
- гарантованість стабільності та послідовності податкової політики.

Отже, наука і практика розробили багато принципів, але головне не лише їх правильно обрати, а й реалізувати на практиці.

4. Податкова політика держави

Серед інструментів державного регулювання чи не важливішу роль відіграє виважена податкова політика. Вона має специфічну сутність, власні як стратегічні, так й тактичні цілі, методи, завдання, виокремлені види та принципи формування.

Податкову політику розглядають як систему дій та заходів держави з метою розвитку національної економіки з урахуванням впливу світових тенденцій і внутрішньої кон’юнктури, яка втілюється через механізм оподаткування.

Податкову політику також можна визначити як діяльність держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків та податкових платежів, які є знаряддям розподілу і перерозподілу частини валового

внутрішнього продукту та формування централізованих фондів грошових ресурсів держави.

Заходи держави у сфері оподаткування визначаються цілями і завданнями податкової політики (табл.1.2)

Засоби досягнення мети та вирішення поставлених завдань податкової політики визначаються методами її здійснення.

Метод податкової політики – це прийом (спосіб), що використовується для практичного вирішення поставленої мети податкової політики.

Таблиця 2.2.

Цілі та завдання податкової політики

Ціль податкової політики		Завдання податкової політики
Фіскальна	забезпечення наповнення бюджетів усіх рівнів і відповідно реалізація функцій держави	- забезпечення формування доходної частини бюджету; - забезпечення рівномірного розподілу сум податкових надходжень між ланками бюджетної системи; - стабілізація загальнодержавного та регіонального рівня соціального забезпечення громадян та забезпечення соціальних гарантій; - досягнення високого рівня соціальної інфраструктури; - забезпечення потреб науки, освіти, охорони здоров'я та навколишнього середовища, оборони та управління
Регулююча	забезпечення державного впливу на економічні процеси та суспільне відтворення	- стимулювання розвитку та захист окремих галузей економіки; - створення сприятливих умов розвитку національного виробництва; - стимулювання залучення інвестицій до пріоритетних галузей реального сектора економіки країни; - розширення ресурсного потенціалу країни; - стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва

У сучасній світовій практиці найбільшого застосування набули наступні методи податкової політики:

- зменшення або збільшення податкового навантаження на платників податків;

- регулювання складу податків, об'єктів оподаткування, податкових ставок, способів обчислення податкової бази, порядку і термінів сплати податків;
- регулювання співвідношення прямого і непрямого оподаткування;
- заміна одних способів і форм оподаткування іншими, введення нових або скасування існуючих податків;
- введення або скасування податкових пільг, преференцій, вирахувань, знижок та вилючень з податкової бази;
- регулювання співвідношення пропорційних і прогресивних ставок податків і ступеня їх прогресії;
- регулювання видів податкових правопорушень та розміру відповідальності за їх вчинення.

Реалізація податкової політики відбувається через застосування певних інструментів податкового механізму, використовуючи які держава створює умови, за яких суб'єктам господарювання стає вигідним урахувати інтереси держави в процесі своєї діяльності, та невигідною стає опортуністична поведінка.

Інструмент податкової політики – це знаряддя (засоби), за допомогою яких спрацьовують методи оподаткування і досягаються певні цілі стратегії і тактики податкової політики.

Інструменти податкової політики класифікують за видами та елементами податків.

Основними елементами податків є: об'єкт та суб'єкт оподаткування, база оподаткування, податкові ставки та податкові пільги. Основні елементи визначають фундаментальні, сутнісні характеристики податку, відсутність будь-якого з основних елементів механізму податку не дозволяє однозначно визначити тип цього платежу й робить податковий механізм невизначеним.

Додаткові елементи податку деталізують специфіку конкретного платежу, створюють завершену й повну систему реалізації податкової політики, забезпечуючи логічних і раціональний режим його закріплення. Отже, додатковими елементами податку є порядкобчислення податку, податковий

період, строк та порядок сплати податку, строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку.

Таким чином, основними інструментами податкової політики є:

- види податків;
- склад платників податків;
- об'єкти оподаткування;
- базу оподаткування;
- податкові ставки;
- податкові пільги.

Вибір державою цілей, завдання або того чи іншого методу та інструменту податкової політики здійснюється залежно від обраного її виду (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Класифікація видів податкової політики

№ з/п	Класифікаційна ознака	Вид податкової політики
1	Залежно від впливу податкової політики на соціально-економічний розвиток країни	1) політика максимальних податків 2) політика економічного розвитку 3) політика виважених податків
2	Залежно від гнучкості реагування податкової політики на зміну економічної кон'юнктури	1) дискреційна (регульована) 2) недискреційна (автоматична або політика вбудованих стабілізаторів)
3	Залежно від рівня контролю над економічною ситуацією в країні	1) стабілізаційна 2) деструкуюча
4	Залежно від швидкості реагування податкової політики на зміну зовнішнього середовища	1) динамічна 2) інерційна
5	Залежно від напрямів антициклічного управління економікою	1) дефляційна 2) рефляційна
6	За функціональною ознакою	1) фіскальна 2) регулююча
7	Залежно від очікувань, покладених на податкову політику	1) оптимістична 2) песимістична 3) реальна
8	За територіальною ознакою	1) державна 2) місцева

Охарактеризуємо окремі види податкової політики.

1. Залежно від впливу податкової політики на соціально-економічний розвиток країни.

Політика максимальних податків. При проведенні зазначеної податкової політики держава застосовує досить високий рівень податкового навантаження, скорочує пільги, впроваджує нові види податків із метою максимізації суми податкових надходжень. Коли відсутні економічні, соціальні й політичні передумови для проведення політики максимальних податків, виявляються негативні наслідки її застосування, а саме:

- скорочення фінансових ресурсів платників податків мінімізує можливість забезпечення економічного зростання та істотно зменшує обсяги розширеного відтворення в суспільстві, а також провокує ухилення від сплати податків;

- масово розвивається тіньова економіка, основою якої є просте викачування фінансових ресурсів із національного багатства суспільства і переведення їх на закордонні рахунки іноземних банків.

Політика економічного розвитку передбачає послаблення податкового навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності, за рахунок чого держава стимулює нарощення фінансового капіталу у платників податків та забезпечує розширення суспільного відтворення. Основною метою проведення такої політики є стимулювання економічного зростання шляхом підвищення інвестиційно-інноваційної активності за рахунок наявності сприятливого податкового клімату. Проте при проведенні державою такої податкової політики проявляються негативні наслідки її застосування, а саме:

- скорочення податкових надходжень неминуче призводить до недофінансування певних соціальних програм, освіти, охорони здоров'я, науки;

- суттєво скорочується сфера суспільних благ, тобто тих благ, які опосередковано оплачуються за рахунок бюджетних видатків;

- обмежується вплив держави на процеси споживання, на зайнятість і скорочується соціальний захист малозабезпечених верств населення.

Зазначена податкова політика проводиться в той час, коли намічається стагнація економіки, що загрожує перейти в економічну кризу. Подібні методи податкової політики, що отримала назву «рейганоміка», були використані, зокрема, в США на початку 80-х років XX ст.

Політика виважених податків. Суть такої податкової політики полягає у встановленні такого рівня оподаткування, який би сприяв розвитку економіки країни та водночас підтримував значущий обсяг соціальних витрат. Політика збалансування інтересів при проведенні податкових маніпуляцій вимагає високої фіскальної техніки і виваженої податкової етики платників податків із одночасним системним контролем зі сторони держави за процесом оподаткування.

За розвинутої, стабільної економіки всі три види податкової політики успішно поєднуються.

2. За функціональною ознакою.

Фіскальна податкова політика – це система дій та заходів держави у сфері оподаткування, яка направлена на забезпечення формування доходів бюджетів усіх рівнів і відповідно реалізації функцій держави. При проведенні такої податкової політики посилюється фіскальна роль податків.

Регулююча податкова політика - це система дій та заходів держави у сфері оподаткування, яка направлена на забезпечення розвитку національної економіки. При проведенні такої податкової політики посилюється регулююча роль податків.

3. Залежно від напрямів антициклічного управління економікою.

Рефляційна податкова політика застосовується урядом країни з метою стимулювання економічного росту та зайнятості. При проведенні зазначеної податкової політики держава застосовує інструменти стимулюючого характеру, а саме звільнення від сплати податків, зниження податкової ставки, зниження бази оподаткування, введення прискореної амортизації

основних фондів, відстрочка зобов'язання щодо сплати податку тощо.

Дефляційна податкова політика застосовується урядом країни під час економічного росту. При виборі саме такої політики передбачається застосування податкових інструментів стримуючого характеру, а саме скорочуються податкові пільги, впроваджуються нові види податків, збільшуються податкової ставки або база оподаткування.

Формування сучасної податкової політики здійснюється з урахуванням певних принципів, які наведемо на рис. 3.4.

Принципи податкової політики – це основоположні ідеї, вихідні правила та положення, що застосовуються в процесі визначення основних характеристик податкової політики

1. *Принцип наукової обґрунтованості* означає, що сучасна податкова політика має бути науково обґрунтованою і вивіреною. Її формуванням обов'язково повинні займатися професіонали з різних предметних областей (економісти, юристи, соціологи, філософи). Невід'ємним елементом наукової обґрунтованості має бути її ретельна наукова експертиза.

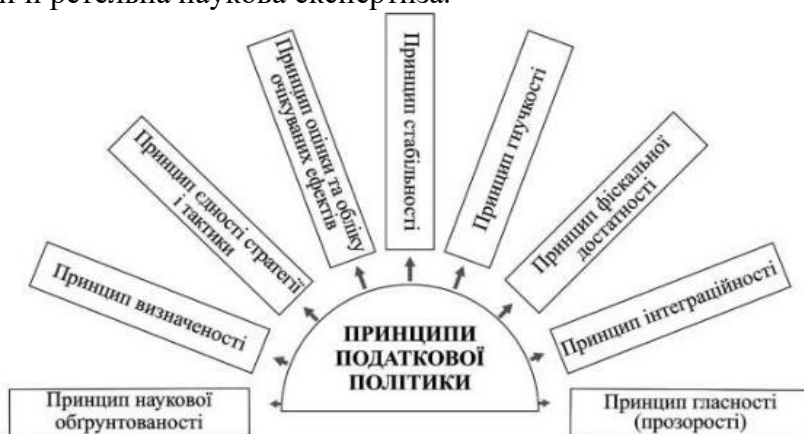

Рис. 3.4 Принципи формування державної податкової політики

2. *Принцип визначеності*. Податкова політика в силу своєї значимості не може бути простою сукупністю програмних

установок керівного апарату країни. Вона повинна бути визначена програмним документом стратегічного (концептуального) характеру та регулярними змістовними документами тактичного характеру, що мають нормативно-правовий характер та обов'язкову силу для органів виконавчої влади.

3. *Принцип єдності стратегії і тактики.* Формування податкової політики має передбачати вироблення концепції і розробку стратегії її реалізації. Реалізація податкової політики має передбачати розробку тактики, яка не повинна суперечити стратегії.

4. *Принцип оцінки та обліку очікуваних ефектів.* Вибір цілей податкової політики та основних засобів їх досягнення повинен формуватися на основі прогнозування всіх можливих ефектів (результатів), обґрунтування якомога точної їх кількісної оцінки. Необхідно враховувати не тільки цільові позитивні, але й очікувані негативні ефекти, які завжди присутні при будь-якій податковій політиці.

5. *Принцип стабільності* означає, що зміни до податкової політики не повинні вноситись протягом визначеного періоду. За допомогою даного принципу економічні агенти, керуючись стабільним податковим законодавством, мають можливість передбачити з великою часткою ймовірності напрями фінансової стратегії та отримати потенційні прибутки. Крім того за стабільної податкової політики підвищується рівень ефективності податкового адміністрування.

6. *Принцип гнучкості* передбачає, що податкова політика має бути достатньо гнучкою і оперативно реагувати на зміну соціально-економічної ситуації не тільки в регіоні, країні, а й світі. У загальному сенсі податкова політика повинна слідувати суворо в фарватері соціально-економічних змін, але в деяких випадках вона повинна навіть передбачати і випереджувати очікувані зміни.

7. *Принцип фіскальної достатності.* При проведенні податкової політики необхідно забезпечувати таку величину

податкових надходжень, яка є оптимально бажаною, виходячи із проголошеної економічної доктрини.

8. *Принцип інтеграційності*. Забезпечення адаптації і гармонізації національної податкової політики повинно здійснюватись шляхом поступової інтеграції її до вимог певного регіонального інтеграційного об'єднання.

9. *Принцип гласності (прозорості)*. Відповідно до цього принципу як податкова політика, що формується, тобто програмні документи стратегічного (концептуального) характеру, так і податкова політика, що реалізується, тобто регулятивні змістовні документи тактичного характеру, повинні бути відкритими до широкого використання та обговорення. Зазначені документи не повинні бути конфіденційними. Крім того, з метою адаптування діяльності платників податків до змін, що будуть проведені у податковій політиці через певний період часу, держава зобов'язана завчасно інформувати про такі зміни.

5. Оцінювання ефективності податкової політики

Функціонування будь-якого економічного інструменту завжди оцінюється через його дієвість та ефективність.

Ефективність податкової політики – це дієвість обраних інструментів такої політики при визначенні часу, впродовж якого вона проводиться. Податкова політика як реалізація фіскально-регулюючих інтересів держави як суспільного інституту має задовольняти вказані інтереси на двох рівнях: необхідному та достатньому. Необхідний рівень реалізації інтересів охоплює фінансове забезпечення функцій держави як такої, тобто апарату управління. Якщо податкова політика не задовольняє фінансово цей рівень інтересів, то не має мови ні про яку результативність податкових дій, оскільки саме джерело дії має ресурсні проблеми.

Фіскальна ефективність податкової політики оцінюється за такими кількісними показниками:

1. Рівень концентрації податкових надходжень в доходах Зведеного бюджету (Ркпн). Він розраховується як відношення суми податкових надходжень (ПН) до суми доходів Зведеного

бюджету, помножене на 100 %.

$$R_{\text{КПН}} = \frac{\Sigma \text{ПН}}{\Sigma \text{Доходів Зведеного бюджету}} * 100\%$$

2. Коефіцієнт покриття податковими надходженнями витрат Зведеного бюджету (Кпок). Він розраховується як відношення суми податкових надходжень до суми витрат Зведеного бюджету.

$$K_{\text{пок}} = \frac{\Sigma \text{ПН}}{\Sigma \text{Витрат Державного бюджету}}$$

Чим більшим є вищезазначений показник, тим більш ефективно при здійсненні податкової політики дотримується принцип фіскальної достатності та підвищується фіскальна ефективність податкової політики.

3. Коефіцієнт виконання запланованих податкових надходжень (Квз). Він розраховується як відношення суми фактичних податкових надходжень до суми планових.

$$K_{\text{вз}} = \frac{\Sigma \text{ПНф}}{\Sigma \text{ПНпл}}$$

Значення коефіцієнту виконання запланованих податкових надходжень повинно дорівнювати «1». Але чим більшим є відхилення цього коефіцієнту від нормативно-встановленого, тим менш ефективно здійснюється адміністрування податків не тільки податковою службою, але й митною.

4. Коефіцієнт своєчасності (Ксп). Він розраховується як відношення податкових платежів, які вчасно, у запланований звітний період надійшли в бюджет, до нарахованих за звітний період податкових платежів.

$$K_{\text{сп}} = \frac{\Sigma \text{ПНв}}{\Sigma \text{ПНн}}$$

5. Коефіцієнт якості сплати податків (Кясп). Він розраховується як відношення фактичних податкових надходжень без урахування надходжень від штрафних санкцій та надходжень у негрошовій формі (ПНф) до запланованих (ПНз).

$$\text{Кясп} = \frac{\Sigma \text{ПНф}}{\Sigma \text{ПНз}}$$

6. Рівень оподаткування економіки (Рое). Він розраховується як відношення суми податкових надходжень, єдиного соціального внеску (внесків на обов'язкове соціальне страхування) (СВ) та суми заборгованості за цими платежами (З) до ВВП за вирахуванням прихованої оплати праці й змішаних доходів, що використовуються при обчисленні ВВП (ПО).

$$\text{Рое} = \frac{\Sigma \text{ПН} + \text{СВ} + \text{З}}{\text{ВВП} - \text{ПО}} * 100 \%$$

Чим більшим є вищезазначений показник, тим більшим є податковий тиск на економіку країни. Але надмірний податковий тиск гнітить ринкову економіку, не дає можливості нормально функціонувати підприємствам і знижує життєвий рівень основної маси населення. Надмірно низький податковий тиск не дозволяє державі повною мірою виконувати свої функції по забезпеченню економічних агентів необхідними суспільними благами.

7. Рівень втрат доходів Зведеного бюджету від пільгового оподаткування (Рвт). Він розраховується як відношення загальної суми податкових пільг до доходів Зведеного бюджету, помножене на 100 %.

$$\text{Рвт} = \frac{\text{Загальна сума податкових пільг}}{\Sigma \text{Доходів Зведеного бюджету}} * 100 \%$$

Такий показник надає змогу оцінити невикористані резерви підвищення ефективності податкової політики.

Також показниками ефективності податкової політики за фіскальним напрямком може бути:

- обсяг фінансових ресурсів, що спрямовуються на обслуговування державного боргу;
- рівень бюджетної заборгованості внаслідок наявної несплати податкових зобов'язань;
- рівень простроченої заборгованості бюджетних установ через їхнє недофінансування.

При оцінюванні ефективності податкової політики за регулюючою ознакою можна скористатися й такими показниками як:

1. Коефіцієнт еластичності податкових надходжень (Кепн). Він розраховується як відношення відсоткової зміни податкових надходжень (за незмінної податкової політики) до відсоткової зміни бази оподаткування.

$$\text{Кепн} = \frac{\Delta \text{ПН}}{\Delta \text{ВВП}}$$

Значення коефіцієнту еластичності податкових надходжень повинно дорівнювати «1». Нестабільність тенденції коефіцієнта еластичності податків обумовлено нестабільністю податкової політики та її регулюючого впливу на економіку країни.

2. Коефіцієнт ефективності використання податкових пільг підприємствами з інвестиціями (Кевпп). Він розраховується як відношення суми податкових надходжень до бюджету від здійснення діяльності підприємств з інвестиціями до суми отриманих пільг з оподаткування підприємств з інвестиціями.

$$\text{Кевпп} = \frac{\sum \text{ПН}_{\text{пі}}}{\sum \text{ОПП}_{\text{пі}}}$$

3. Коефіцієнт інвестиційної віддачі податкових пільг підприємств з інвестиціями (Ків). Він розраховується як відношення суми інвестицій, які надаються підприємству, до пільг з оподаткування, що надаються підприємству з інвестиціями.

$$K_{iv} = \frac{\text{Інвестиції}}{\text{Пільги з оподаткування}}$$

4. Коефіцієнт виробничої віддачі інвестицій підприємств з інвестиціями (Квві). Він розраховується як відношення обсягів реалізованої продукції підприємств з інвестиціями (ОРП) до інвестицій, що інвестувало підприємство.

$$K_{vvi} = \frac{\text{ОРП}}{\text{Інвестиції}}$$

Нормативне значення коефіцієнту використання податкових пільг підприємствами з інвестиціями, коефіцієнту інвестиційної віддачі податкових пільг підприємств з інвестиціями та коефіцієнту виробничої віддачі інвестицій підприємств з інвестиціями становить більше «1». Якщо, під час проведення регулятивних дій податкової політики, значення вищезазначених коефіцієнтів буде менше «1», то це негативно характеризує податкову політику і свідчить про необхідність внесення коректив щодо реалізації завдань податкової політики з активізації інвестиційних процесів в економіці.

4. Коефіцієнт випередження обсягів реалізації (Квор). Він розраховується як відношення темпів росту обсягів реалізованої продукції у суб'єктів малого підприємництва, які використовують альтернативні системи оподаткування, до темпів росту обсягів реалізації у суб'єктів малого підприємництва на загальній системі оподаткування, а також до темпів росту ВВП та загальних податкових надходжень

$$K_{vor} = \frac{T_{p.o.p.a}}{T_{p.o.p.z}},$$

де $T_{p.o.p.a}$ – ланцюгові темпи росту обсягів реалізації у суб'єктів малого підприємництва на альтернативних системах оподаткування;

$T_{p.o.p.z}$ – ланцюгові темпи росту обсягів реалізації у суб'єктів малого підприємництва на загальній системі оподаткування.

Нормативне значення коефіцієнту випередження обсягів реалізації становить більше «1».

5. Коефіцієнт випередження кількості зареєстрованих суб'єктів малого підприємництва (Квк). Він розраховується як відношення темпів росту кількості зареєстрованих суб'єктів малого підприємництва, які використовують альтернативні системи оподаткування, до темпів росту кількості підприємств на загальній системі оподаткування та по економіці в цілому.

$$Квк = \frac{Тр.к.смп.а}{Тр.к.смп.з},$$

6. Коефіцієнт випередження кількості зайнятих (Квз). Він розраховується як відношення темпів росту кількості зайнятих у суб'єктів малого підприємництва, які застосовують альтернативні системи оподаткування, до темпів росту кількості зайнятих у суб'єктів малого підприємництва на загальній системі оподаткування.

$$Квз = \frac{Тр.з.а}{Тр.з.з},$$

де $Тр.з.а$ – ланцюгові темпи росту кількості зайнятих у суб'єктів малого підприємництва, які застосовують альтернативні системи оподаткування;

$Тр.з.з$ – ланцюгові темпи росту кількості зайнятих у суб'єктів малого підприємництва на загальній системі оподаткування.

Нормативне значення коефіцієнту випередження кількості зайнятих становить більше «1».

7. Коефіцієнт випередження створення нових робочих місць (Квнрм). Він розраховується як відношення темпів росту кількості новостворених робочих місць у суб'єктів малого підприємництва на альтернативних системах оподаткування до темпів росту кількості новостворених робочих місць у суб'єктів малого підприємництва на загальній системі оподаткування.

$$Квнрм = \frac{Тр.н.р.м.а}{Тр.н.р.б.з},$$

де $T_{р.н.р.м.а}$ – ланцюгові темпи росту кількості новостворених робочих місць у суб'єктів малого підприємництва на альтернативних системах оподаткування;

$T_{р.н.р.б.з}$ – ланцюгові темпи росту кількості новостворених робочих місць у суб'єктів малого підприємництва на загальній системі оподаткування.

Нормативне значення коефіцієнту випередження створення нових робочих місць становить більше «1».

Останні чотири показники ефективності податкової політики за регулюючим напрямком показують наскільки ефективно реалізується завдання податкової політики щодо стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва з метою зростання обсягів реалізації продукції, зниження безробіття та підвищення зайнятості в країні.

Також показниками ефективності податкової політики за регулюючим напрямком є:

- питома вага реалізованої продукції у суб'єктів господарювання, що використовують податкові пільги, у ВВП та частки надходжень у загальних податкових надходженнях;

- відношення темпів росту надходжень від суб'єктів малого підприємництва, які використовують податкові пільги, та темпів росту витрат на фінансування програм розвитку малого підприємництва.

Відібрані показники оцінювання ефективності податкової політики не є вичерпаними. Однак їх використання надасть можливість виявити основні недоліки реалізації податкової політики.

Контрольні питання

1. Що таке податкова система?
2. Дайте визначення податкової системи:
 - на абстрактно-теоретичному рівні;
 - на рівні безпосереднього сприйняття податкових відносин;
 - в організаційно-управлінському аспекті;
 - у правовому аспекті.

3. Назвіть етапи періодизації оподаткування. Які види податків та інших обов'язкових платежів справлялися на кожному з них?
4. Сформулюйте умови набуття оподаткуванням системності.
5. Назвіть об'єктивні та суб'єктивні чинники становлення й розвитку податкової системи. Обґрунтуйте вплив кожного з них.
6. Назвіть вимоги до побудови податкової системи.
7. Розкрийте зміст принципу рівнонапруженості при побудові податкової системи.
8. У чому полягає суть принципу врівноваженості інтересів платника та держави при побудові податкової системи?
9. Дайте визначення ефективності податкової політики.
10. Які існують показники оцінювання ефективності податкової політики у світовій практиці?

ТЕМА 3. ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ

- 1. Структура державної податкової служби**
- 2. Завдання та функції державної податкової служби**

1. Структура державної податкової служби

Державна податкова служба України (ДПС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

До апарату ДПС України включаються:

Департамент забезпечення роботи Служби
 Департамент податкових сервісів
 Департамент відомчого контролю
 Департамент адміністрування податків
 Департамент податкових перевірок, трансфертного
 ціноутворення та міжнародного оподаткування

Департамент податкового моніторингу
 Департамент методологічної та нормотворчої роботи
 Департамент правового забезпечення
 Департамент міжнародного співробітництва
 Департамент по роботі з податковим боргом
 Департамент кадрового забезпечення та розвитку персоналу
 Департамент матеріально-технічного забезпечення
 Департамент фінансово-бухгалтерського забезпечення
 Управління з питань запобігання та виявлення корупції
 Департамент внутрішнього аудиту
 Департамент боротьби з відмиванням доходів, одержаних

злочинним шляхом

Департамент контролю за обігом та оподаткуванням підакцизних товарів

Департамент інформаційної політики

Управління охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації.

До територіальних органів ДПС України включаються:

– Головне управління ДПС в конкретній області;

До спеціалізованих департаментів та органу ДПС України включаються:

– Інформаційно-довідковий департамент ДПС;

– спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень ДПС;

– департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення;

ДПС у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

ДПС здійснює повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку її територіальні органи. ДПС та її територіальні органи є контролюючими органами (органами доходів і зборів).

ДПС під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами, організаціями.

ДПС в межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, наказів Мінфіну видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання.

Накази ДПС можуть бути скасовані Кабінетом Міністрів України повністю чи в окремій частині.

ДПС очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за пропозицією Комісії з питань вищого корпусу державної служби.

Комісія з питань вищого корпусу державної служби вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо кандидатури для призначення на посаду Голови ДПС за результатами конкурсу відповідно до законодавства про державну службу.

Голова ДПС:

1) очолює ДПС, здійснює керівництво її діяльністю, представляє ДПС у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами, організаціями в Україні та за її межами;

2) у межах компетенції організовує та контролює виконання в апараті ДПС та її територіальних органах Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів

України, наказів Мініфіну та інших міністерств з питань, що належать до компетенції ДПС;

3) вносить на розгляд Міністра фінансів пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у відповідних сферах, розроблені ДПС проекти законів, проекти актів Президента України та Кабінету Міністрів України, а також подає Міністрові фінансів на погодження позицію щодо проектів нормативно-правових актів, розробниками яких є інші центральні органи виконавчої влади;

4) вносить на розгляд Міністра фінансів проекти нормативно-правових актів Мініфіну з питань, що належать до компетенції ДПС;

5) подає Міністрові фінансів для затвердження плани роботи ДПС;

6) забезпечує виконання ДПС наказів Мініфіну та доручень Міністра фінансів з питань, що належать до компетенції ДПС;

7) забезпечує взаємодію ДПС із структурними підрозділами Мініфіну, визначеними Міністром фінансів відповідальними за взаємодію з ДПС;

8) затверджує за погодженням з Міністром фінансів структуру апарату ДПС;

9) забезпечує дотримання встановленого Міністром фінансів порядку обміну інформацією між Мініфіном і ДПС та вчасність її подання;

10) звітує перед Міністром фінансів про виконання планів роботи ДПС та покладених на ДПС завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності ДПС, її територіальних органів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях;

11) розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

12) затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату ДПС, призначає на посаду та звільняє з посади за погодженням з Міністром фінансів їх керівників, заступників керівників;

13) призначає на посаду та звільняє з посади у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, державних службовців апарату ДПС (якщо інше не передбачено законом);

14) приймає на роботу та звільняє з роботи в порядку, передбаченому законодавством про працю, працівників ДПС;

15) вносить Міністрові фінансів пропозиції щодо утворення, реорганізації та ліквідації територіальних органів ДПС;

16) призначає на посаду та звільняє з посади за погодженням з Міністром фінансів керівників та заступників керівників територіальних органів ДПС;

17) утворює, ліквідовує, реорганізовує підприємства, установи, організації, затверджує їх положення (статuti), в установленому порядку призначає на посаду та звільняє з посади їх керівників, здійснює в межах повноважень, передбачених законом, інші функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління ДПС;

18) скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів ДПС;

19) забезпечує кіберзахист та захист інформації в ДПС, забезпечує реалізацію державної політики щодо державної таємниці, контроль за її збереженням в ДПС;

20) забезпечує організацію підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і працівників ДПС, оцінювання результатів їх службової діяльності в межах повноважень, визначених законодавством про державну службу;

21) вирішує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців та працівників апарату ДПС, керівників та заступників керівників її територіальних органів, присвоює їм спеціальні звання, ранги державних службовців (якщо інше не передбачено законом);

22) вносить в установленому порядку подання щодо представлення державних службовців та працівників апарату ДПС, її територіальних органів до відзначення державними нагородами;

23) залучає державних службовців та працівників територіальних органів ДПС, а за домовленістю з керівниками - державних службовців та працівників міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій до розгляду питань, що належать до компетенції ДПС;

24) підписує міжнародні договори України відповідно до наданих повноважень;

25) утворює комісії, робочі та експертні групи;

26) скликає та проводить наради з питань, що належать до його компетенції;

27) підписує накази ДПС;

28) дає у межах повноважень обов'язкові для виконання державними службовцями та працівниками апарату ДПС, її територіальних органів доручення;

29) приймає в установленому порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є ДПС;

30) надає посадовим (службовим) особам апарату ДПС повноваження на виконання певних функцій, передбачених Податковим кодексом України, законодавством з питань сплати єдиного внеску, законодавством з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

31) погоджує керівникам територіальних органів ДПС надання посадовим (службовим) особам таких органів повноважень на виконання певних функцій, передбачених Податковим кодексом України, законодавством з питань сплати єдиного внеску, законодавством з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

32) організовує внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечує їх здійснення в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери управління ДПС;

33) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова ДПС має заступників, зокрема одного першого, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України відповідно до законодавства.

Заступники Голови забезпечують виконання повноважень відповідно до затвердженого Головою розподілу обов'язків.

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції ДПС, обговорення найважливіших напрямів її діяльності у ДПС може утворюватися колегія.

Рішення колегії можуть бути реалізовані шляхом видання відповідного наказу ДПС.

Для розгляду наукових рекомендацій та проведення фахових консультацій з основних питань діяльності у ДПС можуть утворюватися постійні або тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи.

Рішення про утворення чи ліквідацію колегії, інших постійних або тимчасових консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів приймає Голова ДПС, який затверджує кількісний та персональний склад таких органів, а також положення про них.

Граничну чисельність державних службовців та працівників ДПС затверджує Кабінет Міністрів України. Структуру апарату ДПС затверджує її Голова за погодженням з Міністром фінансів. Штатний розпис, кошторис апарату ДПС затверджує Голова ДПС за погодженням з Мінфіном.

ДПС є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства і банках.

2. Завдання та функції державної податкової служби

Основними завданнями ДПС є:

1) реалізація державної податкової політики, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв,

тютюнових виробів, пального, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування: державної податкової політики; здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів; державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального; державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску; державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону.

ДПС відповідно до покладених на неї завдань:

1) вносить в установленому порядку на розгляд Міністра фінансів пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, наказів Мінфіну, а також подає Міністрові фінансів на погодження позицію щодо проектів нормативно-правових актів, розробниками яких є інші центральні органи виконавчої влади;

2) розробляє проекти законів України, проекти актів Президента України, Кабінету Міністрів України, проекти наказів Мінфіну та пропозиції щодо інших нормативно-правових актів з питань, що належать до сфери діяльності ДПС, та в установленому порядку подає їх Міністру фінансів;

3) розробляє та подає пропозиції щодо форм податкових декларацій (розрахунків), звітності та інших документів;

4) здійснює контроль за дотриманням вимог податкового законодавства, законодавства щодо адміністрування єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

5) здійснює контроль за правомірністю бюджетного відшкодування податку на додану вартість;

6) здійснює податковий контроль за встановленням відповідності умов контрольованих операцій принципу “витягнутої руки”;

7) здійснює реєстрацію та веде облік платників податків, об’єктів оподаткування та об’єктів, пов’язаних з оподаткуванням, проводить диференціацію платників податків;

8) забезпечує достовірність та повноту ведення обліку платників податків (платників єдиного внеску), суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, об’єктів оподаткування та об’єктів, пов’язаних з оподаткуванням;

9) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб - платників податків, інших реєстрів, банків і баз даних, ведення яких покладено законодавством на ДПС, а також реєстру страхувальників Державного реєстру загальнообов’язкового державного соціального страхування;

10) здійснює контроль за дотриманням виконавчими комітетами сільських, селищних рад та рад об’єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, порядку прийняття та обліку податків і зборів від платників податків, своєчасністю і повнотою перерахування зазначених сум до бюджету;

11) забезпечує ведення обліку податків, зборів, платежів;

12) здійснює адміністрування податків, зборів, платежів, єдиного внеску, у тому числі проводить відповідно до законодавства перевірки та звірки платників податків (платників єдиного внеску);

13) контролює своєчасність подання платниками податків (платниками єдиного внеску) передбаченої законом звітності (декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, зборів, платежів), своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків, зборів, платежів, єдиного внеску;

14) застосовує до платників податків (платників єдиного внеску) передбачені законом фінансові (штрафні) санкції (штрафи) за порушення вимог податкового законодавства чи законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

15) складає стосовно платників податків - фізичних осіб та посадових осіб платників податків - юридичних осіб протоколи про адміністративні правопорушення та виносить постанови у справах про адміністративні правопорушення у порядку, встановленому законом;

16) застосовує до фінансових установ, які не подали відповідним контролюючим органам ДПС в установлений законом строк повідомлення про відкриття або закриття рахунків платників податків чи розпочали здійснення видаткових операцій за рахунком платника податків до отримання повідомлення відповідного територіального органу ДПС про взяття рахунка на облік у ДПС, фінансові (штрафні) санкції (штрафи) в установлених Податковим кодексом України розмірах;

17) організовує роботу та здійснює контроль в межах повноважень, передбачених законом, за погашенням заборгованості з інших платежів, контроль за справлянням яких віднесено до компетенції ДПС;

18) здійснює погашення податкового боргу, стягнення своєчасно ненарахованих та/або несплачених сум єдиного внеску та інших платежів;

19) організовує роботу та здійснює контроль за проведенням роботи з розстрочення, відстрочення та реструктуризації грошових зобов'язань та/або податкового боргу, а також недоїмки із сплати єдиного внеску;

20) приймає рішення про розстрочення, відстрочення грошових зобов'язань та/або податкового боргу, а також про перенесення строків сплати розстрочених, відстрочених сум або їх частки, повідомляє Мінфіну про прийняті рішення та здійснює їх погодження з Мінфіном у випадках та порядку, визначених законодавством;

21) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, списання безнадійного податкового боргу та недоїмки із сплати єдиного внеску;

22) організовує роботу та здійснює контроль за застосуванням арешту майна платників податків, що мають податковий борг, та/або зупинення видаткових операцій на їх рахунках у банках, фінансових санкцій до платників єдиного внеску;

23) організовує роботу з виявлення, обліку, зберігання, оцінки, розпорядження безхазайним майном, а також іншим майном, що переходить у власність держави, та з обліку, попередньої оцінки, зберігання майна, вилученого та конфіскованого за порушення податкового законодавства;

24) забезпечує стягнення сум простроченої заборгованості суб'єктів господарювання перед державою (Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста) за кредитами (позиками), залученими державою (Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста) або під державні (місцеві) гарантії, а також за кредитами з бюджету в порядку, визначеному Податковим кодексом України та іншими законами;

25) організовує роботу та здійснює контроль за застосуванням до платників податків (платників єдиного внеску) процедур банкрутства відповідно до законодавства з питань банкрутства;

26) звертається до суду у випадках, передбачених законом;

27) здійснює ліцензування діяльності суб'єктів господарювання з виробництва спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, з оптової торгівлі спиртом, оптової та роздрібної торгівлі алкогольними напоями, тютюновими

виробами та контроль за таким виробництвом; здійснює ліцензування діяльності суб'єктів господарювання з виробництва пального, з оптової, роздрібної торгівлі та зберігання пального і контроль за таким виробництвом;

28) організовує роботу, пов'язану із замовленням марок акцизного податку, їх зберіганням, продажем, відбором зразків з метою проведення експертизи щодо їх автентичності та здійсненням контролю за наявністю таких марок на пляшках (упаковках) з алкогольними напоями і пачках (упаковках) тютюнових виробів під час їх транспортування, зберігання і реалізації;

29) здійснює контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального та забезпечує міжгалузеву координацію у цій сфері;

30) здійснює прийняття декларацій про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію), встановлені виробником або імпортером, та узагальнення відомостей, зазначених у таких деклараціях, для організації роботи та контролю за повнотою обчислення і сплати акцизного податку;

31) здійснює заходи щодо запобігання та виявлення порушень вимог законодавства у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального, погоджує норми втрат та виходу спирту, виноматеріалів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, порядок їх розроблення і застосування;

32) здійснює контроль за дотриманням суб'єктами господарювання, які провадять роздрібну торгівлю тютюновими виробами, вимог законодавства щодо максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби, встановлених виробниками або імпортерами таких виробів;

33) здійснює контроль за дотриманням суб'єктами господарювання, які провадять оптову або роздрібну торгівлю алкогольними напоями, вимог законодавства щодо мінімальних оптово-відпускних або роздрібних цін на такі напої;

34) проводить роботу, пов'язану з боротьбою з незаконним виробництвом, переміщенням, обігом спирту, алкогольних

напоїв, тютюнових виробів, пального та інших підакцизних товарів (продукції);

35) організовує реєстрацію та облік реєстраторів розрахункових операцій, що застосовуються для реєстрації розрахункових операцій за товари (послуги), реєстрацію розрахункових книжок, книг обліку розрахункових операцій;

36) проводить контрольні розрахункові операції до початку перевірки платника податків щодо дотримання ним порядку проведення розрахункових операцій та застосування реєстраторів розрахункових операцій;

37) здійснює контроль за дотриманням встановлених законом строків проведення розрахунків в іноземній валюті, за додержанням порядку приймання готівки для подальшого переказу (крім приймання готівки банками), порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону;

42) вживає заходів для виявлення, аналізу та перевірки фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму у випадках та межах повноважень, передбачених законом;

49) забезпечує в апараті ДПС та її територіальних органах безпеку діяльності державних службовців та інших працівників від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням ними службових обов'язків;

50) підтверджує статус податкового резидента України;

51) організовує взаємодію та обмін інформацією з державними органами інших держав згідно із законодавством, міжнародними договорами України, здійснює міжнародне співробітництво у податковій сфері;

52) укладає в установленому порядку міжвідомчі договори з податковими органами іноземних держав, проводить в межах повноважень, передбачених законом, переговори та консультаційну роботу з підготовки міжнародних договорів з

питань, що належать до компетенції ДПС, готує пропозиції щодо укладення таких договорів, а також припинення та/або зупинення їх дії;

53) здійснює контроль та забезпечує надання допомоги у стягненні податкового боргу в міжнародних правовідносинах за запитами компетентних органів іноземних держав;

54) забезпечує виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, з питань, що належать до компетенції ДПС;

55) проводить аналіз та здійснює управління ризиками з метою визначення форм і обсягів податкового контролю;

56) здійснює перегляд рішень територіальних органів ДПС у встановленому законодавством порядку;

57) виконує функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери її управління;

58) погоджує рішення НКЦПФР щодо встановлення ознак фіктивності емітента цінних паперів, а також щодо встановлення порядку визначення емітента цінних паперів таким, що відповідає ознакам фіктивності;

59) здійснює сервісне обслуговування платників податків (платників єдиного внеску), зокрема надає адміністративні послуги;

60) забезпечує розвиток, впровадження та технічне супроводження інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, автоматизацію процедур, організовує впровадження електронних сервісів для суб'єктів господарювання, забезпечує функціонування електронного кабінету;

61) взаємодіє та здійснює обмін інформацією з органами державної влади та отримує інформацію, документи і матеріали від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, зокрема від органів, які забезпечують ведення відповідних державних реєстрів (кадастрів);

62) бере в установленому порядку участь у наданні електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації;

63) забезпечує взаємодію інформаційних систем ДПС та Держмитслужби в режимі реального часу в установленому порядку;

64) бере участь у проведенні аналізу надходжень податків, зборів, платежів, визначених Податковим кодексом України, Законом України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування”, вивченні впливу макроекономічних показників і змін законодавства на надходження податків, зборів, платежів, розробленні пропозицій щодо збільшення їх обсягу та зменшення втрат бюджету;

65) здійснює моніторинг виконання показників розрахунків з бюджетом та державними цільовими фондами, затверджених фінансовими планами державних підприємств, господарських організацій, у статутному капіталі яких є корпоративні права, що належать державі, їх дочірніми підприємствами;

66) подає Мінфіну пропозиції до Бюджетної декларації та проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік та їх реалізації, а також прогнозних надходжень єдиного внеску;

67) складає звітність щодо стану розрахунків платників податків із бюджетом та сплати єдиного внеску, а також інших показників роботи за напрямками діяльності ДПС;

68) інформує органи державної влади про стан розрахунків платників з бюджетами та сплати єдиного внеску;

69) здійснює прийом громадян, розгляд звернень (запитів) громадян, платників податків (платників єдиного внеску), органів державної влади, правоохоронних органів, органів судової влади та інших суб’єктів права на звернення з питань, пов’язаних із діяльністю ДПС, та запитів на отримання публічної інформації;

70) надає індивідуальні податкові консультації, інформаційно-довідкові послуги з питань податкового законодавства та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

71) надає Мінфіну пропозиції щодо необхідності підготовки узагальнюючих податкових консультацій;

72) подає Мінфіну узагальнену практику застосування законодавства з питань оподаткування, законодавства з питань сплати єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

73) формує інформаційну політику ДПС та її територіальних органів, інформує суспільство про показники роботи, напрями та підсумки діяльності ДПС у порядку та способи, передбачені законодавством;

74) оприлюднює на офіційному веб-сайті ДПС акти та інші офіційні документи та інформацію з питань, що належать до її компетенції, зокрема інформацію, яка підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства;

75) виступає засновником засобів масової інформації з питань, що належать до компетенції ДПС;

76) організовує у засобах масової інформації роз'яснювальну роботу, пов'язану із застосуванням законодавства з питань, що належать до компетенції ДПС;

77) забезпечує оприлюднення (оновлення) наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному веб-порталі ДПС та єдиному державному веб-порталі відкритих даних, в установленому законодавством порядку;

78) співпрацює з інститутами громадянського суспільства, забезпечує проведення консультацій з громадськістю, зокрема через громадську раду, з питань реалізації державної податкової політики;

79) провадить дослідження і експертну діяльність у податковій сфері;

80) організовує наукову, науково-технічну, інвестиційну, інформаційну, видавничу діяльність, є засновником державних підприємств, навчальних закладів та науково-дослідних установ;

81) проводить перевірку достовірності відомостей, зазначених у пункті 2 частини п'ятої статті 5 Закону України "Про очищення влади";

82) здійснює прогнозування та планування видатків на матеріально-технічне забезпечення і розвиток діяльності ДПС;

83) здійснює відомчий контроль за додержанням вимог законодавства, виконанням службових, посадових обов'язків в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

84) здійснює внутрішній аудит, спрямований на удосконалення системи управління, внутрішнього контролю, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

85) здійснює інші повноваження, визначені законом.

ДПС з метою організації своєї діяльності:

1) здійснює добір кадрів в апарат ДПС та на посади керівників і заступників керівників її територіальних органів, організовує роботу з підготовки та підвищення кваліфікації працівників апарату ДПС, її територіальних органів;

2) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції і контроль за дотриманням вимог антикорупційного законодавства в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

3) організовує роботу апарату ДПС, її територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери її управління;

4) координує та контролює діяльність територіальних органів ДПС та організовує їх взаємодію з державними органами та органами місцевого самоврядування;

5) надає територіальним органам ДПС методичну і практичну допомогу в організації роботи, проводить перевірку стану такої роботи;

6) забезпечує охорону державної таємниці відповідно до вимог режиму секретності, кіберзахист, технічний та криптографічний захист інформації і здійснює контроль за його станом;

7) забезпечує згідно із законодавством надання державним органам інформації з реєстрів, банків і баз даних, ведення яких покладено законодавством на ДПС;

8) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, спільно з відповідними центральними органами виконавчої влади контроль за використанням державних коштів, передбачених для реалізації проектів, виконання програм, зокрема міжнародних;

9) здійснює комплекс заходів для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності ДПС, її територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери її управління;

10) організовує планово-фінансову роботу в апараті ДПС та її територіальних органах, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;

11) бере участь у формуванні державного замовлення на підготовку та підвищення кваліфікації фахівців у сфері державної податкової справи;

12) організовує роботу з ведення діловодства та архівного зберігання документів відповідно до встановлених правил;

13) організовує інформаційно-аналітичне забезпечення ДПС та автоматизацію її діяльності;

14) забезпечує в межах своїх повноважень реалізацію державної політики щодо державної таємниці та захисту інформації, контроль за її збереженням у ДПС, а також мобілізаційну підготовку, мобілізацію та контроль за здійсненням таких заходів.

ДПС для виконання покладених на неї завдань має право:

1) проводити у визначеному законодавством порядку перевірку показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування та із своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплатою всіх передбачених Податковим кодексом України податків, зборів, платежів, а також єдиного внеску, дотриманням вимог законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

2) проводити перевірку правильності та повноти визначення фінансового результату до оподаткування згідно з бухгалтерським обліком відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності;

3) визначати у передбачених Податковим кодексом України випадках суми податкових та грошових зобов'язань платників податків;

4) запрошувати платників податків (платників єдиного внеску) або їх представників для перевірки правильності нарахування та своєчасності сплати податків, зборів, платежів, єдиного внеску;

5) під час проведення перевірок у платників податків - фізичних осіб, а також у посадових осіб платників податків - юридичних осіб та платників єдиного внеску перевіряти документи, що посвідчують особу, а також документи, що підтверджують посаду посадових осіб та/або осіб, які фактично здійснюють розрахункові операції;

6) отримувати від платників податків (платників єдиного внеску) та надавати в межах, передбачених законом, документи в електронному вигляді;

7) запитувати та вивчати під час проведення перевірок первинні документи, що використовуються в бухгалтерському обліку, реєстри, фінансову, статистичну та іншу звітність, пов'язану з обчисленням і сплатою податків, зборів, платежів, виконанням вимог законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

8) вимагати під час проведення перевірок виготовлення і надання засвідчених підписом платника податків (платника єдиного внеску) або його посадовою особою та скріплених печаткою (за її наявності) копій первинних документів, які свідчать про порушення податкового законодавства та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС, та отримувати їх у платників податків (платників єдиного внеску) у встановленому Податковим кодексом України порядку;

9) вимагати під час проведення перевірок від посадових або службових осіб платника податків залучення повноважних осіб для спільного з працівниками ДПС зняття показань внутрішніх та зовнішніх лічильників, якими обладнані технічні пристрої, що використовуються у процесі провадження діяльності, яка перевіряється;

10) вимагати під час проведення перевірок від платників податків, що перевіряються, проведення інвентаризації основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, зняття залишків товарно-матеріальних цінностей, готівки;

11) вилучати в установленому законодавством порядку під час проведення перевірок у підприємств, установ, організацій, фізичних осіб - підприємців та фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, копії документів, що підтверджують заниження розміру заробітної плати (доходу) та інших виплат, на які нараховується єдиний внесок;

12) доступу під час проведення перевірок до територій, приміщень (крім житла громадян) та іншого майна, що використовуються для провадження господарської діяльності та/або є об'єктами оподаткування або використовуються для отримання доходів (прибутку) чи пов'язані з іншими об'єктами оподаткування та/або можуть бути джерелом погашення податкового боргу в порядку, передбаченому Податковим кодексом України;

13) надсилати платникам податків (платникам єдиного внеску) у межах повноважень, передбачених законом, у разі виявлення порушень вимог податкового законодавства чи

законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС, письмові запити щодо надання засвідчених належним чином копій документів;

14) вимагати під час проведення перевірок від керівників та інших посадових осіб підприємств, установ, організацій, а також фізичних осіб - підприємців та фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, усунення виявлених порушень законодавства;

15) порушувати в установленому законом порядку питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні податкового, бюджетного законодавства, законодавства про єдиний внесок та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

16) отримувати безоплатно від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також від громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань, а також фінансову і статистичну звітність у порядку та на підставах, визначених законом;

17) отримувати від органів виконавчої влади необхідну інформацію, пов'язану з обчисленням та сплатою податків, зборів, платежів, єдиного внеску, у випадках, передбачених законодавством, а також відомості, необхідні для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності;

18) отримувати безоплатно від платників податків, а також від установ Національного банку, банків та інших фінансових установ довідки у порядку, встановленому Законом України "Про банки і банківську діяльність" та Податковим кодексом України, довідки та/або копії документів про наявність банківських рахунків, а на підставі рішення суду - інформацію про обсяг та обіг коштів на рахунках, зокрема про ненадходження в установлені строки валютної виручки від суб'єктів господарювання, інформацію про договори боржника про зберігання цінностей або надання боржнику в майновий найм

(оренду) індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком;

19) отримувати безоплатно від органів державної влади, Національного банку, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів під час виконання ними владних управлінських функцій відповідно до законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень, від юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців, самозайнятих осіб, податкових агентів, фізичних осіб інформацію, необхідну для забезпечення реєстрації та обліку платників податків (платників єдиного внеску), об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням, для формування та ведення реєстрів, банків і баз даних, ведення яких покладено законодавством на ДПС;

20) отримувати від нотаріусів на письмові запити інформацію про вступ фізичної особи у права спадкоємця з обов'язковим зазначенням повних даних про таку особу та даних про майно, отримане за правом спадкування;

21) стягувати з установ банків та інших фінансових установ пеню за несвоєчасне виконання ними рішень суду та доручень платників податків про сплату податків, зборів, платежів;

22) вчиняти правочини, спрямовані на забезпечення виконання функцій, передбачених законодавством;

23) здійснювати щоденну обробку даних та інформації електронного кабінету, необхідних для виконання покладених на ДПС функцій з адміністрування податкового законодавства, законодавства щодо адміністрування єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС, що включає, зокрема, прийняття, обробку та аналіз документів і даних платників податків (платників єдиного внеску), здійснення повноважень, передбачених законом, які можуть бути реалізовані в електронній формі за допомогою засобів електронного зв'язку;

24) залучати в установленому порядку міжнародно-технічну допомогу відповідно до міжнародних договорів України;

25) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань вчених і

фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також підприємств, установ, організацій (за погодженням з їх керівниками);

26) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції ДПС;

27) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами;

28) звертатися у передбачених законом випадках до суду.

Контрольні питання:

1. Що таке Державна податкова служба України (ДПС)?
2. Яка мета створення ДПС України?
3. Яким нормативно-правовим актом визначено діяльність ДПС?
4. Яка структура Державної податкової служби України?
5. Які органи входять до складу ДПС на центральному та регіональному рівнях?
6. Які основні завдання виконує Державна податкова служба?
7. У чому полягає функція адміністрування податків і зборів?
8. Які функції виконує ДПС у сфері податкового контролю?
9. Яким чином ДПС здійснює інформаційно-аналітичну роботу?
10. Які повноваження мають посадові особи ДПС під час здійснення перевірок?
11. Як ДПС взаємодіє з іншими державними органами та громадянами?
12. Які механізми забезпечення податкової дисципліни використовує ДПС?
13. У чому полягає роль ДПС у забезпеченні надходжень до Державного бюджету?
14. Як забезпечується прозорість діяльності ДПС України?

ТЕМА 4. ПОДАТОК З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

План

1. Платники податку на доходи фізичних осіб. Об'єкт і база оподаткування.
2. Особливості визначення бази оподаткування податком на доходи фізичних осіб.
3. Порядок сплати податку на доходи фізичних осіб до бюджету.
4. Особливості застосування податкової соціальної пільги
5. Податкова знижка з податку на доходи фізичних осіб
6. Оподаткування операцій з продажу нерухомого та рухомого майна

1. Платники податку на доходи фізичних осіб. Об'єкт і база оподаткування.

Податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) – це податок, з яким доводиться стикатися будь-якій фізичній особі при отриманні доходу і суб'єктові господарювання при виплаті доходів фізичній особі. Податковим кодексом (далі – ПК) встановлені три категорії платників ПДФО:

1) Фізичні особи – резиденти України, які отримують доходи з джерелом їх походження в Україні, а також іноземні доходи.

2) Фізичні особи – нерезиденти, які отримують доходи з джерелом їх походження в Україні.

3) Податкові агенти.

Для перших двох категорій важливо визначити свій резидентський статус, який впливає на об'єкт оподаткування:

– до **резидентів** належать фізичні особи, які мають місце проживання в Україні.

– **нерезиденти** – це фізичні особи, які не є резидентами. Не є платником податків нерезидент, який отримує доходи безпосередньо від здійснення дипломатичної або прирівняної до неї чинним міжнародним договором України діяльності з

джерелом їх походження в Україні і має дипломатичні привілеї та імунітет, які встановлені таким договором.

До третьої категорії платників податків (тобто до податкових агентів) належать юридичні особи, самозайняті особи, представництва нерезидента юридичної особи, які зобов'язані:

- нараховувати, утримувати та сплачувати до бюджету ПДФО з доходу, виплачуваного фізичній особі від імені і за рахунок такої фізичної особи;

- вести податковий облік і подавати звітність до контролюючих, органів.

Не належать до податкових агентів нерезиденти або фізичні особи, які не мають статусу суб'єкта господарювання або які не є самозайнятими особами. Залежно від статусу платника податків існують різні об'єкти оподаткування.

Для резидента об'єктом обкладення ПДФО є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;
- доходи з джерелом їх походження в Україні, остаточно оподатковувані ПДФО при їх нарахуванні (виплаті, наданні);
- доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Місячний оподатковуваний дохід складається із суми оподатковуваних доходів, нарахованих (виплачених, наданих) протягом такого звітного податкового місяця.

Загальний річний оподатковуваний дохід дорівнює сумі загальних місячних оподатковуваних доходів, іноземних доходів, отриманих протягом такого звітного податкового року, доходів, отриманих підприємцем від підприємницької діяльності, і доходів фізичної особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність.

Для нерезидента об'єктом обкладення ПДФО є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід із джерелом його походження в Україні;
- доходи з джерелом їх походження в Україні, що підлягають остаточному обкладенню ПДФО при їх нарахуванні (виплаті, наданні).

Для більшості видів доходів уведена єдина ставка податку – 18 %. Але для окремих видів доходів ст. 167 та іншими нормами розд. IV ПК передбачено інші ставки (табл.4.1).

Таблиця 4.1

Ставки ПДФО для основних доходів фізичних осіб

№ з/п	Вид доходу	Норма ПК	Розмір ставки
Доходи, отримані від роботодавця			
1	Зарплата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати або інші виплати та винагороди, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку із трудовими відносинами та за ЦПД	П. 167.1	18 %
2	Сума зайво витрачених коштів, отриманих на відрядження або під звіт, не повернутих у встановлений строк	Пп. 164.2. 1, 170.9. 1	18%
3	Кошти або вартість майна (послуг), які надаються роботодавцем як допомога на поховання платника податків, у сумі перевищення над величиною подвоєного місячного прожиткового мінімуму, установленого для працездатної особи на 1 січня звітного року, помноженої на 1,4 і округленої до найближчих 10 грн.	Пп. «б» пп. 165.1. 22	18 %
Доходи від підприємницької, незалежної професійної та інших видів діяльності			
4	Доходи, отримані фізособами-підприємцями на загальній системі оподаткування	П. 177.1	18%
5	Доходи громадян, отримані протягом року від провадження незалежної професійної діяльності	П. 178.2	18%
6	Доходи, отримані від здачі майна в оренду, суборенду	Пп. 170.1. 4	18%

7	Дохід за зданий (проданий) лом дорогоцінних металів (крім доходу, отриманого за лом дорогоцінних металів, проданий НБУ)	Пп. 164.2. 18	18%
Доходи від продажу рухомого та нерухомого майна			
8	Дохід від продажу (обміну) об'єкта рухомого майна (крім винятку, наведеного в п. 9 цієї таблиці)	П. 173.1	5 %
9	Дохід від продажу (обміну) протягом звітного року одного з об'єктів рухомого майна у вигляді легкового авто та/або мотоцикла, та/або мопеда	П. 173.2	Не об- кладає ться
10	Дохід від продажу (обміну) протягом звітного року двох і більше об'єктів рухомого майна у вигляді легкового автомобіля та/або мотоцикла, та/або мопеда	П. 173.2	5 %
11	Дохід від продажу (обміну) не частіше одного разу протягом звітного року житлового будинку, квартири або їх частини, кімнати, садового (дачного) будинку, а також земельної ділянки, що не перевищує норми безплатної передачі, визначеної ст. 121 ЗК, і за умови перебування такого майна у власності платника податків понад 3 роки (за винятком майна, отриманого в спадщину)	П. 172.1	Не об- кладає ться
12	Дохід від продажу протягом звітного року більш ніж одного з об'єктів нерухомості, зазначених у п. 172.1 ПК (див. п. 11 цієї таблиці), або від продажу об'єкта нерухомості, не зазначеного в цьому пункті	П. 172.2	5 %
13	Дохід від продажу (обміну) об'єкта незавершеного будівництва		
Дивіденди та роялті			
14	Дивіденди, нараховані на користь платника податків у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих юрособою-резидентом, за умови, що таке нарахування не змінює пропорцій (часток) участі всіх акціонерів (власників) у статутному фонді емітента і приводить до	Пп. 165.1. 18	Не об- клада ються

	збільшення цього фонду на сукупну номінальну вартість нарахованих дивідендів		
15	Дивіденди за акціями та корпоративними правами, нараховані резидентами – платниками податку на прибуток (крім доходів у вигляді дивідендів за акціями та інвестиційними сертифікатами, які виплачуються інститутами спільного інвестування)	Пп. 167.5. 2	5 %
16	Дивіденди за акціями та корпоративними правами, нараховані резидентами – неплатниками податку на прибуток	Пп. 167.5. 4	9 %
17	Дивіденди, нараховані платнику податків за акціями або іншими корпоративними правами, що мають статус привілейованих або інший статус, який передбачає виплату фіксованого розміру дивідендів або суми, що перевищує суму виплат, розраховану на будь-яку іншу акцію (корпоративне право), емітовану таким платником податків	Пп. 170.5. 3	18 %
18	Дивіденди за акціями та / або інвестиційними сертифікатами, виплачувані інститутами спільного інвестування	Пп. 167.5. 4	9 %
19	Роялті	Пп. 170.3. 1	18 %
Допомога			
20	Частина благодійної допомоги, що підлягає оподаткуванню з урахуванням норм п. 170.7 ПК	П. 170.7	18 %
21	Вартість власності, яка успадковується членами сім'ї спадкодавця першого та другого ступеня споріднення	Пп. 174.2. 1	0 %
22	Вартість власності, зазначеної в пп. «а», «б», «г» п. 174.1 ПК, що успадковується особою, яка є інвалідом І групи або має статус дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківської опіки		0 %

23	Вартість власності, зазначеної в пп. «а», «б» п. 174.1 ПК, що успадковується дитиною-інвалідом		0 %
24	Грошові заощадження, розміщені до 02.01.92 гр. в установах Ощадбанку СРСР і Держстраху СРСР, які діяли на території України, а також у державні цінні папери, що успадковуються будь- яким спадкоємцем		0 %
25	Грошові заощадження громадян України, розміщені в установах Ощадбанку України та колишнього Укрдержстраху протягом 1992–1994 років, погашення яких не відбулося, що успадковуються будь- яким спадкоємцем		0 %
26	Вартість будь-якого об'єкта спадщини, отриманого спадкоємцями, які не зазначені у пп. 174.2.1 ПК	Пп. 174.2. 2	5 %
27	Спадщина, отримана будь-яким спадкоємцем від спадкодавця- нерезидента, і будь-який об'єкт спадщини, який успадковується спадкоємцем-нерезидентом від спадкодавцярезидента	Пп. 174.2. 3	18 %
28	Кошти, майно, майнові та немайнові права, подаровані платнику податків	П. 174.6	*
<i>* Обкладаються за правилами, установленими для спадкування (тобто за ставками 0, 5 або 18 %).</i>			
29	Подарунки, а також призи переможцям і призерам спортивних змагань, якщо їх вартість не перевищує 25 % однієї мінімальної зарплати (у розрахунку на місяць), установленій на 1 січня звітного року, за винятком грошових виплат у будь-якій сумі	Пп. 165.1. 39	Не об-кладаються
30	Дохід у вигляді виграшу або призу	П. 167.1, пп. 170.6. 3	18 %

2. Особливості визначення бази оподаткування податком на доходи фізичних осіб

Визначення загального місячного (річного) оподаткованого доходу

Загальний місячний (річний) оподаткований дохід включає (ст. 164):

1. дохід у вигляді заробітної плати;
2. суму винагород та інших виплат, нарахованих працівнику згідно цивільно-правового договору;
3. дохід від продажу об'єктів майнових та немайнових прав, а також об'єктів інтелектуальної власності;
4. дохід від надання майна в лізинг, оренду;
5. дохід у вартості успадкованого чи отриманого у дарунок майна;
6. суму страхових виплат, відшкодувань за договором довгострокового страхування життя та сума пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення; пасивні доходи (крім процентів, що нараховані на цінні папери, емітовані центральним органом виконавчої влади та доходи у вигляді процентів на поточні банківські рахунки, за якими на користь фізичних осіб здійснюються виключно виплати стипендій, пенсій, соціальної допомоги та інших передбачених законом соціальних виплат; дивідендів, які нараховуються на користь платника податку у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих юридичною особою - резидентом, що нараховує такі дивіденди, за умови, що таке нарахування жодним чином не змінює пропорцій (часток) участі всіх акціонерів (власників) у статутному фонді емітента, та в результаті якого збільшується статутний фонд емітента на сукупну номінальну вартість нарахованих дивідендів). Ставка для дивідендів – 18%, якщо дивіденди виплачують платники податку на прибуток – 5%; неплатника податку на прибуток, нерезидента, інституту спільного інвестування - 9%.
7. доходи у вигляді вигащів, призів;

8. суми пенсій (включаючи суму їх індексації, нараховану відповідно до закону) або щомісячного довічного грошового утримання, отримуваних платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, якщо їх розмір перевищує десять розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність (у розрахунку на місяць), встановленого на 1 січня звітного податкового року, - у частині такого перевищення, а також пенсій з іноземних джерел, якщо згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, такі пенсії підлягають оподаткуванню чи не оподатковуються в країні їх виплати (18%).

Загальний місячний (річний) оподаткований дохід не включає (ст. 165):

1. суму державної та соціальної матеріальної допомоги, субсидії, дотації;

2. суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування платника податку, що вноситься за рахунок роботодавця;

3. вартість безоплатного лікувально-профілактичного харчування, спецодягу;

4. кошти отримані на відрядження або під звіт;

5. вартість товарів, отриманих як гарантійна заміна;

6. аліменти;

7. кошти або вартість майна, що надаються на лікування або медичне обслуговування платника податку з благодійного фонду або від роботодавця;

8. щомісячну суму коштів, сплачених вищим навчальним закладом за надання послуг освіти працівнику, але не вище ніж 3 розміри мінімальної заробітної плати;

9. суму стипендій, що за місяць не перевищує суму прожиткового мінімуму на 1 січня звітного року помноженого на 1,4 грн.

10. основна сума депозиту (вкладу), внесеного платником податку до банку чи небанківської фінансової установи, яка повертається йому, а також основна сума кредиту, що отримується платником податку (протягом строку дії договору),

у тому числі фінансового кредиту, забезпеченого заставою, на визначений строк та під проценти, а також доходи, отримані внаслідок індексації депозиту (вкладу) в гривні (прив'язка курсу національної валюти до курсу іноземних валют відповідно до умов договору);

11. основну суму поворотної фінансової допомоги, наданої платником податку іншим особам, яка повертається йому або отримується ним;

12. доходи фізичної особи-підприємця, що сплачує єдиний податок;

13. вартість дарунків (а також призів переможцям та призерам спортивних змагань), якщо їх вартість не перевищує 50 відсотків однієї мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року, за винятком грошових виплат у будь-якій сумі;

14. кошти, отримані за донорство;

15. звільнено від оподаткування вартість путівок, що не перевищує 5 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного податкового року, які надаються роботодавцем – платником податку на прибуток один раз на календарний рік працівникам та/або членам їх сімей першого ступеня споріднення.

3. Порядок сплати податку на доходи фізичних осіб до бюджету

Особою, відповідальною за нарахування, утримання і сплату (перерахування) до бюджету ПДФО є платник податку, у тому числі податковий агент, який виплачує доходи фізичним особам.

Податок, утриманий із доходів фізичних осіб (як резидентів, так і нерезидентів), зараховується до бюджету. ПДФО, який сплачується податковим агентом – юридичною особою (його філією, відділенням, іншим відокремленим підрозділом) або представництвом нерезидента – юридичної

особи, **зараховується до відповідного місцевого бюджету** за місцезнаходженням (розташуванням) цього податкового агента в обсягах податку, нарахованого на виплачені фізичній особі доходи.

Всі платники податків повинні бути зареєстровані або взяті на облік в органах державної фіскальної служби (далі – ДФС) за місцем:

- знаходження юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів;

- розташування (реєстрації) їх підрозділів, рухомого і нерухомого майна, об'єктів оподаткування або об'єктів, які пов'язані з оподаткуванням або через які здійснюється діяльність.

Юридична особа, яка має неуповноважені відокремлені підрозділи, які знаходяться в іншій, ніж така юридична особа, місцевості, повинні стати на неосновний податковий облік як платник окремих видів податків, зокрема ПДФО, за місцем знаходження кожного свого підрозділу. Таким чином, із вищевикладеного виходить, що:

- головне підприємство повинне перебувати на обліку в органі ДФС за своїм місцезнаходженням (реєстрацією);

- філії, представництва та інші відокремлені підрозділи, наділені повноваженнями нарахування і сплати ПДФО, повинні бути взяті на облік в органі ДФС за своїм місцезнаходженням;

- головне підприємство, що має не уповноважені підрозділи, повинне встати на облік в органі ДФС за місцезнаходженням таких підрозділів як платник окремого виду податку (для нього це буде неосновне місце обліку).

В табл. 4.2 представлено порядок сплати (перерахування) ПДФО.

Таблиця 4.2

Порядок сплати (перерахування) ПДФО до бюджету

Податковий агент / платник податку	Куди слід перераховувати ПДФО
---------------------------------------	-------------------------------

Юридичні особи	До відповідного місцевого бюджету за місцем свого місцезнаходження (розташування)
Уповноважені підрозділи	До місцевого бюджету за своїм місцезнаходженням
Головне підприємство за неуповноважений підрозділ	ПДФО з доходів працівників неуповноважених відокремлених підрозділів перераховується до місцевого бюджету на відповідні рахунки, відкриті в органах Держказначейства за місцем знаходження такого підрозділу
Підприємці (за себе)	Сплачують суми авансових платежів із ПДФО до бюджету за місцем своєї податкової адреси
Підприємці і самозайняті особи, які є податковими агентами	Перераховують ПДФО, утриманий із доходів, що виплачуються своїм найманим працівникам, за місцем своєї реєстрації в органах ДФС
Самозайняті особи (за себе)	Фізичні особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, наприклад приватні нотаріуси, адвокати, після проведення остаточного розрахунку ПДФО за звітний податковий рік сплачують суму податкового зобов'язання, указану в поданій ними податковій декларації, до відповідного місцевого бюджету за своєю податковою адресою, тобто за місцем проживання
Нотаріуси	У разі нотаріального посвідчення договорів купівлі-продажу майна резидентами і нерезидентами, посвідчення договорів дарування або видачі свідоцтв про право на спадок нерезидентам сплачують ПДФО за місцем нотаріального посвідчення таких договорів (отримання свідоцтв)

В табл.4.3 представлено інформацію про те, коли слід перераховувати ПДФО до бюджету при отриманні доходів для найбільш поширених ситуацій.

Таблиця 4.3

Строки сплати ПДФО до бюджету

№ з/п	Види оподатковуваного доходу	Особа, відповідальна за сплату ПДФО	Строки перерахування ПДФО до бюджету
1	Зарплата за першу половину місяця (аванс), зарплата за другу половину місяця, винагороди за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами, які виплачуються готівкою (грошові кошти отримують у банку)	Податковий агент, який нараховує (виплачує) дохід оподаткування платників податків	Одночасно з поданням до банку документів на отримання коштів для виплати належних платникам податків доходів
2	Зарплата за першу половину місяця (аванс), зарплата за другу половину місяця, винагороди за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами, які перераховуються на банківський рахунок одержувача		Одночасно з перерахуванням грошових коштів на банківський (картковий) рахунок одержувача
3	Дохід від надання нерухомості в оренду (суборенду), житловий найм юридичній особі, приватному підприємцеві, фізичній особі, яка займається незалежною професійною діяльністю	Орендар	Під час виплати орендної плати
4	Дохід від надання нерухомості в оренду (суборенду), житловий найм фізичній особі, яка не	Орендодавець	Протягом 40 календарних днів, що настають за

	є суб'єктом господарювання		останнім днем звітного кварталу
5	Дохід у вигляді дивідендів	Емітент корпоративних прав	Під час виплати дивідендів
6	Дохід у вигляді призів (виграшів) в лотерею, за участь в аматорських спортивних іграх (в т. ч. у більярдному спорті)	Особа, яка здійснює виплату	Під час виплати (видачі) призів (виграшів)
7	Зарплата за першу половину місяця (аванс), зарплата за другу половину місяця, винагороди за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами, які надаються в негрошовій формі або виплачуються готівкою з каси податкового агента	Податковий агент, який нараховує (виплачує) дохід оподаткування платників податків	Протягом банківського дня, що настає за днем такого нарахування (надання, виплати)
8	Оподатковуваний дохід, який нараховувався, але не виплачувався (не надавався) платникові податків		У строки, установлені для місячного податкового періоду, тобто до 30-го числа місяця, що настає за місяцем нарахування доходу*

* Місячний податковий період передбачає подання декларації протягом 20 к. д., що настають за останнім календарним днем звітного місяця (пп. 49.18.1 ПК), і сплату податкового зобов'язання протягом 10 к. д., що настають за останнім днем граничного строку подання місячної декларації (п. 57.1 ПК). *Тобто ПДФО з нарахованого, але не виплаченого доходу повинен бути*

<i>перерахований до бюджету протягом 30 к. д., що настають за останнім календарним днем звітного місяця.</i>			
9	Іноземні доходи	Одержувач доходів	До 1 серпня наступного за звітним року
10	Дохід від продажу (обміну) нерухомого і рухомого майна іншій фізичній особі	Продавець майна	До нотаріального посвідчення договору купівлі-продажу, міні
11	Дохід від продажу (обміну) нерухомого і рухомого майна фізичною особою юридичній особі (приватному підприємцеві)	Покупець майна	До нотаріального посвідчення договору купівлі-продажу, міні
12	Дохід, отриманий у вигляді спадщини спадкоємцем-нерезидентом	Спадкоємець-нерезидент	До нотаріального оформлення об'єктів спадщини
13	Доходи від здійснення підприємницької діяльності	Підприємці	Протягом 10 к. д., що настають за останнім днем подання декларації
14	Доходи від здійснення незалежної професійної діяльності	Приватні нотаріуси, адвокати	До 1 серпня наступного за звітним року

4. Особливості застосування податкової соціальної пільги

Платники ПДФО, які отримують дохід у вигляді заробітної плати, можуть скористатися правом на податкову соціальну пільгу (далі – ПСП). Таке право виникає у випадках, зазначених у ст. 169 ПК.

Правило 1. ПСП застосовується тільки до доходу працівника у вигляді зарплати та інших виплат, компенсацій, винагород, пов'язаних із трудовими відносинами (тобто всі виплати, які відображаються у формі № 1ДФ з ознакою доходу «101») (п. 169.1, пп. 169.4.1 ПК).

Правило 2. Для різних категорій працівників встановлено різні види ПСП. Залежно від підстав для застосування можна виділити дві групи ПСП: «на себе» (їх застосування залежить від статусу самого працівника) і «на дітей» (їх застосування залежить від того, скільки дітей утримує працівник і від наявності інвалідності в цих дітей). При цьому ПСП «на себе» залежно від їх розміру буває трьох видів: загальна, підвищена та максимальна. ПСП «на дітей» буває звичайною та підвищеною і застосовується на кожну дитину (табл.4.4).

Таблиця 4.4

Розмір ПСП				
Категорія працівників	ПСП			Граничний розмір доходу, що дає право на ПСП
	Вид	Розмір і порядок розрахунку	Ознака у формі № 1ДФ*	
ПСП «на себе»				
Усі працівники підприємства (пп. 169.1.1 ПК)	Загальна	$(ПМ^* \times 50 \%)$	01	$(ПМ \times 1,4)^{***}$
Працівники, зазначені в пп. «в»–«е» пп. 169.1.3 ПК	Підвищена	$(ПМ \times 50 \% \times 150 \%)$	02	
Працівники, перелічені в пп. 169.1.4 ПК	Максимальна	$(ПМ \times 50 \% \times 200 \%)$	03	
ПСП «на дітей»				
Працівники, які утримують двох і більше дітей віком	Загальна на кожну	$**** (ПМ \times 50 \% \times \text{кількість дітей})$	04	

до 18 років (пп. 169.1.2 ПК)	дитин у			
Одинокі матері (батьки), удови (удівці) або опікуни, піклувальники дітей віком до 18 років (пп. «а» пп. 169.1.3 ПК)	Підви щена на кожну дитин у	**** <i>(ПМ х 50 % х 150 % х кількість дітей)</i>	02	***** <i>[(ПМ х 1,4)*** х Кількіст ь дітей*** **]</i>
Працівники, які утримують дитину-інваліда віком до 18 років (пп. «б» пп. 169.1.3 ПК)			02	
* Ознаки ПСП наведено в додатку до Порядку № 4 і вказуються в гр. 8 форми № 1ДФ у рядках з ознакою доходу «101» за працівниками, до яких у межах звітного кварталу застосовувалася ПСП (п. 3.8 Порядку № 4). **ПМ – це прожитковий мінімум, установлений для працездатної особи на 1 січня звітного року. *** Результат розрахунку ПМ х 1,4 округлюється до найближчих 10 грн. (пп. 169.1.4 ПК). **** Таким порядком розрахунку ПСП має право скористатися кожний із батьків. ***** Таким порядком розрахунку граничного розміру зарплати має право скористатися тільки один із батьків.				

Правило 3. Платник податків має право на ПСП, якщо його дохід не перевищує граничний розмір, установлений пп. 169.4.1 ПК. Правила розрахунку граничного розміру доходу з урахуванням групи ПСП «на себе» або «на дітей» наведено в табл. 4.4.

Правило 4. ПСП застосовується за одним із місць роботи (пп. 169.2.1 ПК). При цьому працівник може вибрати будь-яке місце роботи (основне або за сумісництвом). Для застосування ПСП працівник повинен подати заяву довільної форми, а також

документи, що підтверджують право на ПСП, установлені Порядком № 1227 (пп. 169.2.2 ПК). Заяву та документи для застосування ПСП не потрібно подавати щорічно, але якщо працівник переходить з однієї ПСП на іншу, йому необхідно подати нову заяву та документи. Якщо працівник претендує тільки на загальну ПСП «на себе», то підтвердні документи не потрібні – достатньо заяви.

Правило 5. Якщо працівник має право на декілька ПСП, то йому надається одна, більша за розміром пільга (пп. 169.3.1 ПК). Якщо в працівника, який має двох і більше дітей, є дитина-інвалід (діти-інваліди), то в такого працівника підсумовуються пільги на дітей, які не є інвалідами (за загальною ПСП на кожную дитину – не інваліда) і на дітей-інвалідів (за підвищеною ПСП на кожную дитину інваліда).

Правило 6. ПСП застосовується, починаючи з місяця подання заяви та підтвердних документів (це може бути місяць прийняття на роботу) і закінчуючи місяцем звільнення (пп. 169.2.2, 169.3.4 ПК). ПСП припиняє застосовуватися також при відмові працівника від пільги, яка оформляється у вигляді заяви в довільній формі, або при припиненні застосування ПСП із підстав інших, ніж звільнення. Види податкових соціальних пільг та документи, що подають для підтвердження права на пільгу представлено в табл.4.5.

Таблиця 4.5

Документальне підтвердження права на податкову соціальну пільгу

№ з/п	Особи, яким надають пільгу	Документи, що подають для підтвердження права на пільгу
1	Будь-який платник податку (пп. 169.1.1 ПКУ)	1) заява про обрання місця застосування ПСП за формою, затвердженою ДФС України.
2	Платник податку, який утримує двох або більше дітей віком до 18 років (пп. 169.1.2. ПКУ)	1) заява про застосування пільги; 2) копія свідоцтва про народження дитини (дітей) або документа, що підтверджує встановлення батьківства, чи документів, які

		підтверджують вік дитини (дітей), затверджених відповідним органом країни, у якій іноземна фізична особа – платник податку постійно проживає до прибуття в Україну; 3) копія рішення органу опіки й піклування про встановлення опіки чи піклування;
3	Платник податку, який утримує дитину-інваліда (пп. «б» пп. 169.1.3 ПКУ)	1) заява про застосування пільги; 2) копія свідоцтва про народження дитини (дітей) або документа, що підтверджує встановлення батьківства, чи документів, які підтверджують вік дитини (дітей), затверджених відповідним органом країни, у якій іноземна фізична особа – платник податку постійно проживає до прибуття в Україну; 3) копія рішення органу опіки й піклування про встановлення опіки чи піклування; 4) пенсійне посвідчення дитини або довідка МСЕК для заявника, який утримує дитину-інваліда віком від 16 до 18 років; 5) медичний висновок, виданий закладом МОЗ в установленому порядку (якщо із заявою звертається платник податку, який утримує дитину-інваліда віком до 16 років)
4	Одинокa мати (батько) вдова (вдівець) або опікун піклувальник (пп. «а» пп. 169.1.3. ПКУ)	1) заява про застосування пільги; 2) копія свідоцтва (дублікат свідоцтва) про народження дитини (дітей) або документ із зазначенням відомостей про батька дитини в Книзі реєстрації актів цивільного стану чи документів, які підтверджують вік дитини (дітей) затверджених відповідним органом

		країни, у якій іноземна фізична особа – платник податку постійно проживала до прибуття в Україну; 3) копія рішення органу опіки й піклування про встановлення опіки чи піклування (якщо із заявою звертається опікун або піклувальник); 4) копія свідоцтва про шлюб та свідоцтва про смерть (якщо із заявою звертається вдова або вдівець); 5) копія паспорта.
5	Платник податку, який є постраждалим від Чорнобильської катастрофи 1-ї або 2-ї категорій, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії ВР УРСР у зв'язку з участю в ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (пп. «в» пп. 169.1.3 ПКУ)	1) заява про застосування пільги; 2) копія посвідчення (дубліката посвідчення) встановленого зразка
6	Учень, студент, аспірант, ординатор, ад'юнкт – за місцем роботи (пп. «г» пп. 169.1.3 ПКУ)	1) заява про застосування пільги; 2) має ще бути довідка з навчального закладу про те, що особа навчається та за умови її навчання не передбачено виплату стипендії з бюджету
7	Інвалід I або II групи у тому числі з дитинства (пп. «г» пп. 169.1.3 ПКУ)	1) заява про застосування пільги; 2) копія пенсійного посвідчення або довідка МСЕК
8	Герой України, герой Радянського Союзу, герой Соціалістичної праці або повний кавалер ордена Слави чи Трудової Слави,	1) заява про застосування пільги; 2) відповідно, копії орденської книжки Героя України, Героя Радянського Союзу або Героя Соціалістичної партії, або копії орденських книжок кавалерів

	особа, нагороджена чотирма й більше медалями «За відвагу» (пп. «а» пп. 169.1.4 ПКУ)	орденів Слави чи Трудової Слави трьох ступенів, або довідки чи інші документи, що підтверджують присвоєння згаданих звань
--	---	--

5. Податкова знижка з податку на доходи фізичних осіб

Податкова знижка – це документально підтверджена сума (вартість) витрат, понесених платником податків у зв'язку із придбанням товарів (робіт, послуг) у резидентів – фізичних або юридичних осіб протягом звітного податкового року, на яку дозволяється зменшити його загальний річний оподатковуваний дохід, отриманий виключно у вигляді зарплати.

Тобто податкова знижка дозволяє здійснити перерахунок суми ПДФО, утриманої із зарплати фізичної особи протягом звітного року, і в результаті повернути йому частину сплаченого ПДФО.

Податкова знижка не поширюється на інші доходи, такі як:

- дохід від підприємницької діяльності;
- доходи від провадження незалежної професійної діяльності;
- грошове забезпечення військовослужбовців;
- винагорода за цивільно-правовим договором та ін

Водночас якщо крім перелічених доходів платник податків отримував ще й зарплату, то в межах її суми він може розраховувати на податкову знижку.

Для отримання права на податкову знижку платник податків повинен виконати певні умови:

1. Податкова знижка може бути надана виключно резиденту, що має реєстраційний номер облікової картки платника податків (ідентифікаційний код) або відповідну відмітку в паспорті про відмову від отримання податкового номера (пп. 166.4.1 ПК).

2. Загальна сума податкової знижки, яка може бути нарахована платнику податків у звітному податковому році, не

може перевищувати величину загального річного оподаткованого доходу, нарахованого у вигляді зарплати, зменшену на суму страхових внесків (до накопичувального фонду, недержавного пенсійного фонду), які утримуються із зарплати, і на суму податкової соціальної пільги, при наявності (п. 164.6, пп.166.4.2 ПК).

3. Витрати, за якими платник податків претендує на податкову знижку, повинні бути понесені у зв'язку із придбанням товарів (робіт, послуг) виключно в резидентів України – юридичних і фізичних осіб (пп. 14.1.170 ПК).

4. Витрати платника податків на придбання товарів (робіт, послуг) повинні бути оплачені ним за рахунок власних коштів (п. 166.3 ПК). Тобто, якщо, наприклад, витрати платника податків на навчання дитини оплачені його роботодавцем, права на податкову знижку за сплаченими сумами в нього не буде.

5. Витрати повинні бути підтверджені документально, наприклад платіжними дорученнями, квитанціями до прибуткових касових ордерів (далі – ПКО), фіскальними або товарними чеками, копіями договорів. У документах, що підтверджують витрати, повинна бути відображена вартість товарів (робіт, послуг), строк їх продажу (виконання, надання) (пп. 166.2.1 ПК). Перелік витрат, що включаються до податкової знижки, наведено в п. 166.3 ПК.

1. Проценти за користування іпотечним житловим кредитом.

Іпотечний житловий кредит – це фінансовий кредит, надаваний фізичній особі на строк не менше 5 повних календарних років для будівництва або придбання житла (будинка або квартири, кімнати) під заставу такого житла.

Для розрахунку процентів, які можна включити до складу податкової знижки, передбачено ряд умов та обмежень за кредитом, а саме:

– платник податків має право включити до податкової знижки частину суми процентів за іпотечним кредитом, який надавався йому як у національній, так і в іноземній валюті. Причому, якщо проценти за іпотечним кредитом сплачуються в

інвалюті, перерахування в гривні здійснюється за офіційним курсом НБУ, що діє на день сплати таких процентів. розрахунок знижки включаються проценти, які були фактично сплачені протягом звітного податкового року;

- житло (будинок, квартира, кімната), яке будується або купується за рахунок іпотечного житлового кредиту, згідно з паспортними даним платника податків повинне бути його основним місцем проживання (реєстрації);

- платник податків має право включати до податкової знижки суми процентів за одним іпотечним кредитом протягом 10 послідовних календарних років починаючи з року, у якому: був придбаний об'єкт житлової іпотеки; побудований об'єкт житлової іпотеки переходить у власність платника та починає використовуватися ним як основне місце проживання.

Якщо іпотечний кредит має строк погашення більше 10 років, право на включення частини суми процентів до податкової знижки за новим іпотечним кредитом виникне в платника податків після повного погашення попереднього кредиту.

Для розрахунку такої суми спочатку необхідно визначити коефіцієнт (К) за формулою, наведеною в п. 175.3 ПК:

$$K = \frac{MP}{\Phi P}$$

де **МП** – мінімальна загальна площа житла, яка дорівнює 100 м²;

ФП – фактична загальна площа житла, яке будується або буде придбаватися платником податків за рахунок іпотечного кредиту.

Якщо в результаті розрахунку виходить, що:

- $K \geq 1$ – значить, до складу податкової знижки можна включити всю суму фактично сплачених протягом звітного року процентів без застосування коефіцієнта;

- $K < 1$ – до складу податкової знижки можна включити тільки частину сплачених процентів. Така частина визначається шляхом множення суми процентів, фактично сплачених позичальником, на коефіцієнт.

Платник податків має право включити до податкової знижки частину суми процентів за користування іпотечним

житловим кредитом при наявності копій: кредитного договору та нотаріально завіреного договору іпотеки; платіжних документів, у яких чітко визначена сума сплачених процентів за користування кредитом і П. І. Б. платника податків як платника цих процентів (рахунок із відбитком каси про перерахування коштів, платіжне доручення банку з відміткою про перерахування коштів); паспорта платника податків із відміткою про реєстрацію за місцем знаходження житлового будинку (квартири, кімнати), за яким оформлено кредит

2. Пожертви та благодійні внески неприбутковим організаціям.

Для підтвердження понесених витрат платник податків повинен мати копії таких документів: рішення про включення установи (організації) до Реєстру неприбуткових організацій та установ (для підтвердження статусу неприбуткової організації в отримувача пожертви); платіжного доручення, квитанції банку або відділення зв'язку, ПКО, довідки роботодавця про відрахування внесків із зарплати та ін. – якщо допомога надавалася грошима; договору дарування, завіреного нотаріально, накладної, акта приймання-передачі – якщо допомога надавалася майном.

До складу податкової знижки може бути включена сума коштів або вартість майна, переданого платником податків у вигляді пожертв або благодійних внесків, у розмірі не більше 4 % нарахованої зарплати такого платника податків за звітний рік.

3. Плата за навчання.

Для отримання знижки слід виконати такі умови:

1. Навчальний заклад. Гроші за навчання повинні бути сплачені на користь українських вищих або професійно-технічних навчальних закладів для компенсації вартості здобуття вищої або середньої професійної освіти. Тобто оплата додаткових послуг навчального закладу (наприклад, підготовчих або додаткових освітніх курсів, додаткового навчання на військовій кафедрі) при розрахунку знижки не враховується. Водночас при оплаті навчання в інтернатурі вищих медичних і фармацевтичних

навчальних закладів та аспірантурі платник податків має право на податкову знижку, адже ці види навчання пов'язані з отриманням вищої освіти.

2. Статус учня. Платник податків повинен оплачувати своє навчання та/або навчання члена своєї сім'ї першого ступеня споріднення.

Нагадаємо, до членів сім'ї першого ступеня споріднення відносяться: батьки, чоловік або дружина, діти (у т. ч. усиновлені) (пп. 14.1.263 ПК).

Документами, що підтверджують право платника податків на податкову знижку, є: договір на навчання, укладений із навчальним закладом; документ, що підтверджує оплату, наприклад квитанція банку або відділення зв'язку про перерахування готівки; документ, що підтверджує перший ступінь споріднення з особою, навчання якої оплачував платник податків, що претендує на податкову знижку (наприклад, свідоцтво про народження дитини); довідка про заробітну плату.

4. Плата за лікування.

До складу податкової знижки включаються суми коштів, сплачених:

- платником податків на користь установ охорони здоров'я для компенсації вартості платних послуг з його лікування або лікування члена його сім'ї першого ступеня споріднення, у тому числі для придбання ліків (донорських компонентів, протезно-ортопедичних пристосувань, виробів медичного призначення для індивідуального користування інвалідів);

- платником податків, визнаним у встановленому порядку інвалідом, на користь протезно-ортопедичних підприємств, реабілітаційних установ для компенсації вартості платних послуг із реабілітації, технічних та інших засобів реабілітації, наданих такому платнику податків або його дитині-інваліду в розмірах, які не перекриваються виплатами з фондів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування.

5. Витрати на сплату страхових платежів.

До складу податкової знижки платника податків включаються його витрати на сплату:

- пенсійних внесків у рамках недержавного пенсійного страхування згідно з пенсійним контрактом із недержавним пенсійним фондом;

- страхових внесків, страхових премій за договорами довгострокового страхування життя;

- внесків на банківський пенсійний депозитний рахунок;

- внесків на пенсійні внески.

Знижка надається на витрати зі страхування як самого платника податків, так і членів його сім'ї першого ступеня споріднення.

Розмір витрат не повинен перевищувати (у розрахунку за кожний повний або неповний місяць року, протягом якого діяв договір страхування):

- **величини в розмірі 1,4 прожиткового мінімуму, що діє для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, округленої до найближчих 10 грн.** – якщо зазначені платежі сплачувалися платником податків за себе;

- **50 % зазначеної вище величини – при страхуванні члена сім'ї першого ступеня споріднення.**

Податкова знижка за витратами на сплату страхових внесків за 2022 рік розраховується таким чином:

- при страхуванні платника податків або за пенсійним контрактом платника – 41640,00 грн. (3470,00грн. x 12 міс.). Нагадаємо, прожитковий мінімум станом на 1 січня 2022 року – 2481,00 грн.;

- при страхуванні члена сім'ї платника податків першого ступеня споріднення або за пенсійним контрактом на користь такого члена сім'ї – 20820,00 грн. (3470,00 грн. x 12 міс. x 50 %).

Документами, що підтверджують право платника податків на податкову знижку, є: договір страхування (довгострокового страхування життя, недержавного пенсійного забезпечення); платіжні та розрахункові документи, що підтверджують сплату страхових внесків, наприклад квитанції банку, квитанція до прибуткових касових ордерів та ін.

6. Оплата вартості допоміжних репродуктивних технологій.

До складу податкової знижки включаються витрати на оплату (пп. 166.3.6 ПК):

- допоміжних репродуктивних технологій у сумі, що не перевищує 1/3 доходу у вигляді зарплати за звітний рік;
- вартості державних послуг, пов'язаних з усиновленням дитини, включаючи сплату держмита.

Документами, що підтверджують право платника податків на податкову знижку, є: договір на надання допоміжних репродуктивних технологій; документи, що підтверджують оплату послуг (у них повинні бути зазначені реквізити медустанови, отримана процедура штучного запліднення, вартість і дата оплати послуг); документи, що підтверджують факт усиновлення дитини; документи, що підтверджують оплату вартості державних послуг, пов'язаних з усиновленням.

7. Переобладнання транспортного засобу.

Право на податкову знижку виникає в автовласника, який переобладнав транспортний засіб для роботи на альтернативних видах палива (паливі моторному сумішевому, біоетанолі, біодизелі, стиснутому або скрапленому газі та інших видах біопалива) (пп. 166.3.7 ПК). Знижка не може перевищувати суму нарахованої платнику податків у звітному році зарплати за винятком утримань до недержавного пенсійного фонду і суми ПСП (при наявності).

Документами, що підтверджують право на знижку, є: платіжні та розрахункові документи, що підтверджують понесені платником витрати на переобладнання транспортного засобу (копії товарних і фіскальних чеків, квитанції ПКО, договори, у яких зазначені продавець товарів (робіт, послуг) і покупець, вартість відповідних товарів (робіт, послуг) і дати їх продажу (виконання, надання); копія сертифіката відповідності для переобладнаного автотранспорту; копія свідоцтва про реєстрацію транспорту (техпаспорта), до якого внесені дані про встановлене обладнання для використання спеціального палива.

Платник податків, який бажає скористатися правом на податкову знижку, повинен **заповнити річну Податкову декларацію про майновий стан і доходи** за формою,

затвердженою Наказом № 859. З метою застосування права на податкову знижку річну декларацію можна подати до 31 грудня включно наступного за звітним року (пп. 166.1.2 ПК). Якщо до кінця року, що настає за звітним, платник податків не реалізував своє право на податкову знижку, то на наступні податкові роки таке право не переноситься (пп. 166.4.3 ПК).

До декларації додаються копії документів, що підтверджують понесені платником податків витрати. Оригінали цих документів повинні зберігатися платником протягом строку давності, встановленого ПК, тобто 3 роки (пп. 166.2.2 ПК).

Сума, яка підлягає поверненню платнику податків, перераховується на його банківський рахунок або надсилається йому поштовим переказом за адресою, зазначеною в декларації, протягом 60 календарних днів із дня отримання декларації (п. 179.8 ПК).

6. Оподаткування операцій з продажу нерухомого та рухомого майна

До **нерухомого майна** належать: земельні ділянки та розташовані на них об'єкти, переміщення яких неможливе без їх знищення або зміни їх призначення.

При продажу об'єкта нерухомості сума податку визначається і самостійно сплачується фізичною особою, яка здійснює такий продаж, до нотаріального посвідчення договору купівлі-продажу. ПДФО сплачується фізичною особою через банк. При цьому нотаріус посвідчує договір купівлі-продажу за наявності: оцінної вартості нерухомого майна; документа про сплату ПДФО до бюджету.

Крім того, нотаріус повинен подавати до органу ДФС за своїм місцезнаходженням податковий розрахунок **за формою № 1ДФ з кодом ознаки доходу «104»**.

Якщо покупцем за договором купівлі-продажу нерухомості є суб'єкт господарювання (юридична особа або фізична особа – підприємець), то цей суб'єкт господарювання виступає податковим агентом фізичної особи і на нього покладається обов'язок із нарахування, утримання та сплати ПДФО до

бюджету. Суб'єкт господарювання – податковий агент також повинен відобразити дохід, отриманий фізичною особою від продажу нерухомості, у **формі № 1ДФ з ознакою доходу «104»**.

Якщо нотаріальне посвідчення договору купівлі-продажу (міни) об'єкта нерухомості не відбулося, фізична особа має право на повернення надмірно сплаченої суми ПДФО. Підставою для цього є податкова декларація, подана платником податків, і документи, що підтверджують факт сплати ПДФО.

Розмір ставки ПДФО, що застосовується до доходу фізичної особи від продажу нерухомості, залежить від різних чинників (табл. 4.6).

Таблиця 4.6

Порядок оподаткування доходу платника податків-резидента від продажу (обміну) нерухомості

№ з/п	Об'єкт нерухомості	Ставка ПДФО	Умови застосування
1	1. Житловий будинок, квартира або їх частина, кімната, садовий (дачний) будинок (включаючи земельну ділянку, на якій розташовані такі об'єкти, а також господарсько-побутові споруди та будівлі, розташовані на такій земельній ділянці*. 2. Земельна ділянка, що не перевищує норми безплатної передачі, визначеної ст. 121 ЗК залежно від її призначення	Не обкладається (п. 172.1 ПК)	1. Продаж (обмін) не частіше одного разу протягом звітного податкового року одного з таких об'єктів. 2. Перебування такого майна у власності платника податків понад три роки. Ця умова не поширюється на майно, отримане в спадщину
*Дохід від продажу (обміну) господарсько-побутових споруд, які розташовані на одній ділянці із житловим або садовим (дачним) будинком і продаються разом із ним, для цілей оподаткування окремо не визначається.			

2	Інші об'єкти нерухомості, не зазначені в ряд. 1 таблиці, у т. ч. земельні ділянки розміром понад установлені ст. 121 ЗК норми	5 % (п. 167.2, 172.2 ПК)	1. Продаж протягом звітного податкового року більше одного із зазначених об'єктів. 2. Перебування такого майна у власності платника податків не більше трьох років (крім майна, отриманого в спадщину)
	Незавершене будівництво		Незалежно від кількості проданих об'єктів протягом звітного року та строку перебування об'єкта у власності платника податків

Доходи фізичних осіб-нерезидентів від продажу нерухомості обкладаються податком у порядку, передбаченому для резидентів, – за ставкою 18 % (п. 172.9 ПК).

Дохід, що підлягає оподаткуванню, визначається виходячи із ціни, зазначеної в договорі, але не нижче від оціночної вартості такого об'єкта, розрахованої органом, уповноваженим здійснювати таку оцінку відповідно до закону, і зареєстрованої в єдиній базі даних звітів про оцінку (п. 172.3 ПК). Таку оцінку проводять суб'єкти оціночної діяльності.

Якщо один об'єкт нерухомості обмінюється на інший (інші) з отриманням грошової компенсації, то згідно з п. 172.3 ПК дохід платника податків у вигляді грошової компенсації обкладається податком за тими ж правилами, що й дохід від продажу.

Доходи фізичних осіб від продажу нерухомого майна, які обкладаються ПДФО, також є базою обкладення військовим збором.

До рухомого належить майно, яке можна вільно переміщати в просторі.

Нормами п. 173.3 ПКУ визначено, що коли:

1) стороною договору купівлі-продажу є суб'єкт господарювання, то він вважається податковим агентом і зобов'язаний обчислити, утримати та сплатити ПДФО до бюджету, а також відобразити виплачений фізичній особі дохід у формі № 1ДФ із кодом ознаки доходу «105»;

2) об'єкт рухомого майна продається (міняється) за посередництва юридичної особи, представництва нерезидента або фізичної особи, такий посередник виступає податковим агентом, але тільки в частині відображення отриманого фізичною особою доходу у формі № 1ДФ. Сплату ПДФО фізична особа здійснює самостійно при укладенні договору купівлі-продажу (міни).

Нотаріальне посвідчення договору купівлі-продажу (міни) рухомого майна здійснюється тільки за наявності документа, що підтверджує факт сплати ПДФО, і документа про оцінку майна. А при нотаріальному посвідченні договору купівлі-продажу (міни) легкових автомобілів, мотоциклів, мопедів необхідний документ, що підтверджує сплату ПДФО виходячи із середньоринкової або оцінної вартості такого майна. Також нотаріус зобов'язаний подати до органу ДФС за своїм місцезнаходженням податковий розрахунок за формою № 1ДФ.

Дохід від продажу (обміну) рухомого майна підлягає обкладенню ПДФО за ставкою 5 %.

Не підлягає оподаткуванню дохід фізичної особи, отриманий від продажу (обміну) протягом звітного (податкового) року одного з таких об'єктів рухомого майна: легкового автомобіля, та / або мотоцикла, та / або мопеда.

Дохід від продажу протягом одного звітного року двох і більше об'єктів такого майна підлягає обкладенню ПДФО за ставкою 5 %. Інформація про черговість продажу об'єкта рухомого майна наводиться фізичною особою в договорі купівлі-продажу або в окремії заяві.

Дохід від продажу (обміну) об'єктів рухомого майна, отриманий фізичною особою-нерезидентом, обкладається ПДФО за ставками 18 % залежно від розміру доходу.

Дохід від продажу рухомого майна, отриманого за спадком або в подарунок як резидентами, так і нерезидентами, підлягає оподаткуванню ПДФО. До вартості таких об'єктів рухомого майна застосовується ставка 5%, а при продажу (обміні) легкових автомобілів, мотоциклів, мопедів діє правило черговості продажів у звітному податковому році.

Таким чином, якщо загальний місячний оподаткований дохід платник податку отримує у вигляді заробітної плати, тоді, сума податку з доходів фізичних осіб (ПДФО) буде розраховуватися наступним чином:

$$\text{ПДФО} = (\text{ЗП} - \text{податкова соціальна пільга}) * 0,18$$

Крім цього на сьогоднішній день вже набула чинності низка змін до Податкового Кодексу України. Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» тимчасово введено новий загальнодержавний збір – військовий збір, який стягуватиметься за ставкою 1,5% з доходів фізичних осіб. Утримання військового збору з доходу фізичних здійснюється таким чином (ЗП – це нарахована заробітна плата):

$$\text{ПДФО} = (\text{ЗП грн.} - \text{Соціальна пільга грн.}) * 18\%$$

$$\text{Військовий збір} = \text{ЗП грн.} * 1,5\%$$

Працівник отримує: ЗП – ПДФО – Військовий збір.

Розрахунок лікарняних.

Крок 1

Розрахуйте середньоденну зарплату (ЗП_{серед}):

$$\text{ЗП}_{\text{серед}} = \text{ЗП} / (\text{КД ТВ} - \text{КД ІП}),$$

де: ЗП – нарахована за розрахунковий період (12 календарних місяців) зарплата, з якої сплачено ЄСВ (з урахуванням пункту 29). **Середньоденна заробітна плата** обчислюється шляхом ділення нарахованої за розрахунковий період (12 календарних місяців) заробітної плати, на яку нарахований ЄСВ та/або страхові внески, на кількість календарних днів перебування у трудових відносинах у

розрахунковому періоді. Але **без урахування календарних днів, не відпрацьованих з поважних причин**, а саме:

- тимчасова непрацездатність,
- відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами,
- відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та шестирічного віку за медичним висновком,
- відпустка без збереження заробітної плати.
- Місяці розрахункового періоду (з першого до першого числа), в яких застрахована особа не працювала з поважних причин, виключаються з розрахункового періоду.
- **КД ТВ** – календарні дні зайнятості (період перебування у трудових відносинах) у розрахунковому періоді;
- **КД ПП** – календарні дні, не відпрацьовані з поважних причин. Місяці розрахункового періоду (з 1-го до 1-го числа), в яких застрахована особа не працювала з поважних причин, виключаються з розрахункового періоду.

Важливо!

1. Згідно з п. 32 Порядку № 1266 середню зарплату для розрахунку декретних та лікарняних роботодавець обчислює на підставі відомостей, які включаються до звіту за формою № Д4, який щомісячно подає до органу ДФС.

Зверніть увагу!

1.Страховальник може включити до суми загального заробітку за розрахунковий період лише ту суму заробітної плати, на яку нараховано ЄСВ (згідно п.3 Порядку № 1266). Тобто якщо, наприклад, застрахована особа протягом місяця, який припадає на розрахунковий період, отримала заробіток, сума якого перевищує максимальну величину бази нарахування ЄСВ (далі – максимальна величина) у цьому місяці, то до загальної суми заробітку за розрахунковий період включається лише сума в межах максимальної величини.

2.Сума середньоденної заробітної плати, за якою обчислюється сума допомоги, не може перевищувати максимальну величину з розрахунку на один календарний день (п.4 Порядку № 1266). Для цього необхідно порівняти два показники:

01) суму середньоденної заробітної плати застрахованої особи у розрахунковому періоді, яку визначено на підставі фактичних показників;

02) розмір максимальної величини за один календарний день, який визначається шляхом ділення розміру максимальної бази в останньому місяці розрахункового періоду на середньомісячну кількість календарних днів (30,44).

Сума допомоги нараховується виходячи із розміру меншого показника.

Крок 2

Визначте денну виплату виходячи з розміру страхового стажу (тільки для звичайних лікарняних):

ДВ = ЗП_{серед} x %оплати,

де % оплати – це відсоток середньої зарплати (доходу) залежно від страхового стажу для нарахування виплат з тимчасової непрацездатності.

Важливо!

1. Починаючи з 04.07.2015 року процент оплати всіх днів хвороби (як перших 5, так і починаючи з 6-го дня) однакова і становить: 50% – за страхового стажу до 3-х років; 60% – від 3-х до 5 років; 70% від 5-8 років; 100% – понад 8 років, а також деяким категоріям незалежно від розміру страхового стажу згідно з пунктом 5 частини 1 статті 24 Закону про соцстрахування (чорнобильці 1-3 категорії, донори, учасники бойових дій та інші).

2. Дні відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами (декретні) оплачують у розмірі 100% середнього заробітку незалежно від розміру страхового стажу, тому тут **ДВ = ЗП_{серед}.**

Крок 3

Розрахуйте суму виплати (В) за період непрацездатності:

В = ДВ x КД_{оплата} ,

де КД_{оплата} – кількість календарних днів, які підлягають оплаті:

- для хвороби – календарні дні, що припадають на період тимчасової непрацездатності згідно з листком непрацездатності;

- для відпустки у зв'язку з **вагітністю та пологами** – календарні дні такої відпустки згідно з листком непрацездатності.

Святкові і неробочі дні також враховуються під час підрахунку календарних днів тимчасової непрацездатності.

Питання для дискусії

1. Дайте перелік осіб, які є платника податку на доходи фізичних осіб?

2. Що є об'єктом оподаткування ПДФО?

3. Які є ставки оподаткування ПДФО?

4. В чому полягає порядок сплати (перерахування) податку на доходи фізичних осіб?

5. Які є строки сплати ПДФО в залежності від видів оподатковуваного доходу?

6. Що таке податкова соціальна пільга та яких порядок визначення доходу щодо її застосування?

7. Які основні правила застосування ПСП?

8. Які є види ПСП та в чому полягає порядок їх застосування?

9. Які особливості оподаткування доходів, які отримані фізичною особою внаслідок продажу нерухомого майна?

10. Дайте визначення податкової знижки із податку на доходи фізичних осіб та які умови її застосування?

ТЕМА 5. ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ

ПЛАН

1. Прямі податки. Податок на прибуток підприємств.

2. Платники податку на прибуток, ставка податку, визначення об'єкту оподаткування.

3. Фінансовий результат. Податкові різниці.

4. Амортизація основних засобів з метою визначення розміру податку на прибуток.

5. Пільги щодо сплати податку на прибуток.

6. Розрахунок суми податку на прибуток. Податковий період.

1 Прямі податки. Податок на прибуток підприємств

Прямі податки – це податки, стягнуті державою безпосередньо з майна або доходів платника. Система прямих податків регулює насамперед доходи юридичних і фізичних осіб, на відміну від непрямих, які впливають на ціни. Але в кінцевому підсумку і прямі, і не прямі податки скорочують споживання, впливаючи тим самим на баланс попиту й пропозиції. Одним з основних прямих податків є податок на прибуток, який був запроваджений у XX ст. у США. З 1909 по 1916 податок існував у формі щорічного акцизу, відтак його стягували з чистих прибутків корпорацій. У 1916 податок становив 2% (відношення податку до чистого прибутку), у 1929 – 10,2%, у 1939 – 14%, у 1947 – 33%, у 1964 – 50%, у 1969 – 48%, у 1984 – 51%, у 1987 – 45%, у 1990 – 34%. Незважаючи на абсолютне зростання суми цього податку, з 1939 по 1964 його частка в загальній сумі податків скоротилася з 31% у 1943 до 10,1 – у 1999.

Крупні корпорації нерідко ухиляються від сплати законодавчо встановлених ставок податків, вдаються до прискореної амортизації, виплати великих бонусів керівникам корпорацій, створення організацій і фондів (пенсійних, благодійних), що звільняються від сплати податків. Наприкінці 70-х XX ст. у США 38 крупних корпорацій, сплатили менше 10% податку на прибуток замість 48%.

2. Платники податку на прибуток, ставка податку, визначення об'єкту оподаткування

Платниками податку на прибуток є:

Платниками податку - резидентами є:

1) суб'єкти господарювання - юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами, крім:

2) бюджетних установ;

3) громадських об'єднань, політичних партій, релігійних, благодійних організацій, пенсійних фондів, ОСББ, профспілки метою яких не може бути одержання і розподіл прибутку серед

засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій;

4) суб'єктів господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності.

З метою оподаткування центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, веде реєстр всіх установ та організацій.

Установи та організації, не є платниками податку на прибуток лише після внесення таких установ та організацій до Реєстру неприбуткових організацій та установ контролюючими органами в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Національний банк України здійснює розрахунки з Державним бюджетом України відповідно до Закону України «Про Національний банк України».

Управитель фонду операцій з нерухомістю, який здійснює діяльність відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» щодо операцій і результатів діяльності із довірчого управління, що здійснюється таким управителем через фонд.

Платниками податку - нерезидентами є:

1) юридичні особи, які утворені в будь-якій організаційно-правовій формі та отримують доходи з джерелом походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичні привілеї або імунітет згідно з міжнародними договорами України;

2) постійні представництва нерезидентів, які отримують доходи із джерелом походження з України або виконують агентські (представницькі) та інші функції стосовно таких нерезидентів чи їх засновників.

Постійне представництво до початку своєї господарської діяльності стає на облік в контролюючому органі за своїм місцезнаходженням у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує

державну податкову і митну політику. Постійне представництво, яке розпочало свою господарську діяльність до реєстрації в контролюючому органі, вважається таким, що ухиляється від оподаткування, а одержані ним прибутки вважаються прихованими від оподаткування.

Об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень цього розділу.

Якщо передбачено здійснення коригування шляхом збільшення фінансового результату до оподаткування, то в цьому разі відбувається:

1) зменшення від'ємного значення фінансового результату до оподаткування (збитку);

2) збільшення позитивного значення фінансового результату до оподаткування (прибутку).

Якщо відповідно до цього розділу передбачено здійснення коригування шляхом зменшення фінансового результату до оподаткування, то в цьому разі відбувається:

3) збільшення від'ємного значення фінансового результату до оподаткування (збитку);

4) зменшення позитивного значення фінансового результату до оподаткування (прибутку).

Для платників податку, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний (податковий) період не перевищує двадцяти мільйонів гривень, об'єкт оподаткування може визначатися без коригування фінансового результату до оподаткування на усі різниці (крім від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років), визначені відповідно до положень цього розділу.

Якщо у платника, який прийняв рішення про незастосування коригувань фінансового результату до оподаткування на усі різниці (крім від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років), визначені відповідно до положень цього розділу, в будь-якому наступному році річний дохід (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний (податковий) період перевищує двадцять мільйонів гривень, такий платник визначає об'єкт оподаткування починаючи з такого року шляхом коригування фінансового результату до оподаткування на усі різниці, визначені відповідно до положень цього розділу.

Для цілей цього підпункту до річного доходу від будь-якої діяльності, визначеного за правилами бухгалтерського обліку, включається дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інші операційні доходи, фінансові доходи та інші доходи.

Ставка податку: до 2011 року - 25%;

з 2011 поетапне зниження до 23%,

з 2012 – до 21%,

з 2013 – до 19%,

з 2014 – 18%,

Під час провадження страхової діяльності юридичних осіб – резидентів одночасно із ставкою податку на прибуток 18% цієї статті, ставки податку на дохід встановлюються у таких розмірах:

3) 3 відсотки за договорами страхування від об'єкта оподаткування;

4) 0 відсотків за договорами з довгострокового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування та договорами страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема договорів страхування додаткової пенсії.

5) Ставки 0, 4, 6, 12, 15 і 20 відсотків застосовуються до доходів нерезидентів та прирівняних до них осіб із джерелом їх походження з України у випадках.

Під час провадження букмекерської діяльності, діяльності з випуску та проведення лотерей, азартних ігор (у тому числі

казино) одночасно із ставкою податку на прибуток 18, ставка податку на дохід встановлюється у розмірі:

- 10 відсотків від доходу, отриманого від діяльності з випуску та проведення лотерей, азартних ігор з використанням гральних автоматів;

- 18 відсотків від доходу, отриманого від букмекерської діяльності, азартних ігор (у тому числі казино), крім доходу, отриманого від азартних ігор з використанням гральних автоматів, зменшеного на суму виплачених виплат гравцю.

Податок на дохід, визначений як об'єкт оподаткування є частиною податку на прибуток.

Порядок обчислення податку на прибуток підприємств.

Податок нараховується платником самостійно.

Відповідальність за повноту утримання та своєчасність перерахування до бюджету податку, покладається на платників податку, які здійснюють відповідні виплати.

Податковим (звітним) періодом є квартал, півріччя, три квартали, рік. При цьому податкова декларація розраховується наростаючим підсумком. Податковий (звітний) період починається з першого календарного дня податкового (звітного) періоду і закінчується останнім календарним днем податкового (звітного) періоду, крім виробників сільськогосподарської продукції. Річний податковий період може бути застосований до платників податку, які зареєстровані протягом звітного (податкового) року (новостворені), що сплачують податок на прибуток на підставі річної податкової декларації за період діяльності у звітному (податковому) році; виробників сільськогосподарської продукції; підприємств із річним доходом понад 20 млн грн.

У разі коли особа ставиться на облік контролюючим органом як платник податку протягом податкового (звітного) року, податковий (звітний) рік розпочинається з дати, на яку припадає початок такого обліку, і закінчується останнім календарним днем такого податкового (звітного) року.

Якщо платник податку ліквідується (у тому числі до закінчення першого податкового (звітного) року), останнім

податковим (звітним) роком вважається період, на який припадає дата ліквідації.

Податок, що підлягає сплаті до бюджету платниками податку, зменшується на суму нарахованого та сплаченого податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) щодо об'єктів нежитлової нерухомості.

Якщо платник податку на прибуток у звітному періоді не отримав прибутку, або сума податку на прибуток менша за суму податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, залишок суми такого податку, не врахований у зменшення податку на прибуток поточного періоду, не переноситься на зменшення податку на прибуток наступних податкових (звітних) періодів.

У 2018 році встановлено єдиний строк подання річної декларації з податку на прибуток – протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного року. Цей строк застосовується всіма платниками податку на прибуток: як тими, хто звітує раз на рік, так і тими, хто звітує щокварталу.

3 Фінансовий результат. Податкові різниці.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається в разі наявності всіх наведених нижче умов:

покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);

сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена;

є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Не визнаються доходами такі надходження від інших осіб:

1) Сума податку на додану вартість, акцизів, інших податків і обов'язкових платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів.

2) Сума надходжень за договором комісії (Договір комісії – правочин, за яким одна сторона (комісіонер) зобов'язується за

дорученням другої сторони (комітента) за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента), агентським (Агéntський до́говір (агéntська уго́да) – це договір,

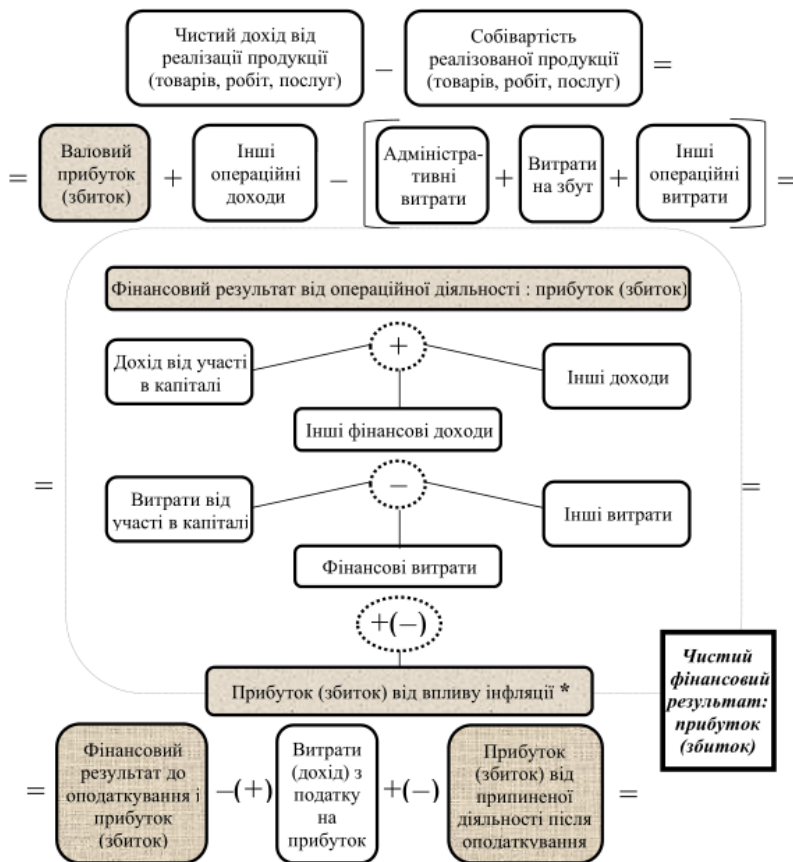

Рис. 5.1 Послідовність формування чистового фінансового результату: прибутку (збитку) підприємства за НП(С)БО-1

за яким, одна сторона (агент), бере на себе зобов'язання за дорученням і за винагороду іншої сторони (принципала), на вчинення різноманітних юридичних дій) та іншим аналогічним

договором на користь комітента (Комітент – управнена сторона договору комісії, що доручає комісіонерові за плату вчинити один або кілька правочинів від імені комісіонера але за рахунок комітента (наприклад, здає свій товар на комісію)), принципала тощо.

Таблиця 5.1

**Склад доходів підприємства згідно з Положеннями
(стандартами) Бухгалтерського обліку**

№	Група доходів	Склад доходів
1	Дохід (виручка) від реалізації продукції	Сума оплати покупцями продукції (товарів, робіт, послуг) за умови передачі їм ризиків і вигод, що пов'язані з правом власності на об'єкт купівлі-продажу
2	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	Різниця між доходом (виручкою) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та відповідними податками, зборами тощо (податок на додану вартість, акцизний податок тощо)
3	Інші операційні доходи	Дохід від операційної оренди активів, дохід від операційних курсових різниць, відшкодування раніше списаних активів, дооцінка вартості запасів матеріальних цінностей, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), дохід від списання кредиторської заборгованості, отримані штрафи, пеня, неустойки, дохід від безоплатно отриманих оборотних активів, дохід від реалізації тари. Дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках
4	Дохід від участі в капіталі	Дохід від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства
5	Інші фінансові доходи	Дивіденди, відсотки та інші доходи, які отримані від фінансових інвестицій (крім доходів від участі в капіталі)
6	Інші доходи	Дохід від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів; дохід від не операційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства

3) Сума попередньої оплати продукції (товарів, робіт, послуг).

4) Сума авансу в рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг).

5) Сума завдатку під заставу або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором.

6) Надходження, що належать іншим особам.

7) Надходження від первинного розміщення цінних паперів.

Процес формування прибутку підприємства відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» та класифікації операційних витрат за порядком віднесення на період генерування прибутку дозволяють виділити витрати на виготовлення продукції та витрати періоду.

Витрати на виготовлення продукції охоплюють прямі витрати на безпосереднє виробництво продукції, а також загальновиробничі (накладні) витрати. Прямі витрати на виготовлення продукції передусім пов'язані з виробничим процесом окремого виду продукції, а також залежні від технології та організації виробництва. До них включають прямі затрати на сировину, матеріали, енергію для технологічних цілей, заробітну плату основних виробничих працівників разом із соціальними нарахунками, амортизацію основного виробничого обладнання та інші прямі витрати. Витрати на виготовлення продукції обчислюються у процесі складання калькуляції окремого виду продукції.

До складу інших прямих витрат включаються всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація, втрати від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, вузлів, напівфабрикатів), зменшеної на її справедливую вартість, та витрат на виправлення такого технічно неминучого браку.

Загальновиробничі (накладні) витрати безпосередньо не пов'язані з процесом виробництва. Вони стосуються обслуговування та управління процесом виробництва підприємства, а тому, не можуть бути віднесені прямо до певного виду продукції. До них належать витрати на утримання, ремонт і амортизацію виробничих приміщень, вартість спожитої під час технологічних процесів енергії, витрати на управління виробництвом, витрати на вдосконалення технологій виробництва, опалення, освітлення, водопостачання виробничих приміщень, охорону праці, техніку безпеки тощо.

Загальновиробничі (накладні) витрати розподіляються між усіма видами виробленої підприємством продукції пропорційно до обраної бази. Базою може бути: кількість продукції, обсяги робочого часу основних виробничих працівників, задіяного технологічного обладнання, прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати тощо. На основі обраної бази загальновиробничих (накладних) витрат обчислюється їх ставка розподілу.

Загальновиробничі витрати розподіляються на змінні та постійні. До змінних витрат відносять витрати на виробництво, які змінюються пропорційно до його обсягу. Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо), виходячи з фактичної потужності звітного періоду.

До постійних витрат належать витрати, які залишаються незмінними при зміні обсягу виробництва. До постійних загальновиробничих витрат відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності. Постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо) при нормальній потужності.

Постійні загальновиробничі витрати поділяють на розподілені та нерозподілені. Розподілені витрати відносяться до собівартості виробленої продукції, а нерозподілені – до собівартості реалізованої продукції. Таке віднесення нерозподілених постійних загальновиробничих витрат до собівартості реалізованої продукції економічно обґрунтовано, оскільки виробнича собівартість продукції не повинна піддаватися різким коливанням, а витрати, виходячи з економічного принципу обачності, повинні не занижуватися, а відображатися в тому періоді, коли вони здійснені.

Витрати періоду – це адміністративні витрати, витрати збут та інші витрати операційної діяльності, які не входять до

виробничої собівартості продукції, однак відшкодовуються у ціні товару шляхом реалізації виготовленої продукції. Вони класифікуються на адміністративні, витрати на реалізацію продукції (послуг) та інші операційні витрати.

Адміністративні витрати пов'язані з організацією та управлінням підприємством. До них належать:

- заробітна плата адміністративно-управлінського персоналу разом з соціальними відрахуваннями;
- витрати на утримання та амортизацію основних засобів та нематеріальних активів загальногосподарського призначення;
- витрати на комунальні послуги, послуги зв'язку, на охорону, юридичні, аудиторські послуги тощо.

Витрати на збут пов'язані з просуванням виготовлених товарів на ринку та включають: заробітну плату працівників відділу збуту разом із соціальними нарахуваннями, витрати на рекламу, дослідження ринку, відрядження, що пов'язані зі збутом, утримання та амортизацію основних засобів та нематеріальних активів, які безпосередньо пов'язані з реалізацією продукції, утримання фірмових магазинів, комісійні торговим агентам, транспортування продукції, надання знижок покупцям; післяпродажний сервіс клієнтів тощо.

Інші операційні витрати пов'язані з дослідженнями та розробками нової

- продукції, собівартістю реалізованих виробничих запасів, покриттям сумнівних (безнадійних) боргів, операційною орендою активів; коливанням операційних курсових різниць, покриттям втрат від нестачі, псування матеріальних цінностей;
- оплатою визнаних штрафів, пені, неустойок тощо.

Інші витрати стосуються купівлі іноземної валюти, інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій), операційної оренди активів, отримання доходів або понесених втрат від не операційної курсової різниці (за операціями в іноземній валюті), створення резервів сумнівних боргів, сума уцінки необоротних активів і фінансових інвестицій, витрати на ліквідацію необоротних активів тощо.

Фінансові витрати – пов’язані з фінансовою діяльністю підприємства, зокрема, витрати на проценти та інші витрати, пов’язані із запозиченнями. Фінансові витрати змінюють свою величину та склад залежно від величини власного та позикового капіталу підприємства. До фінансових витрат належать відсотки за позиками, кредитами юридичним та фізичним особам, відсотки за випущеними цінними паперами, акціями, облігаціями, витрати на фінансову оренду тощо.

Інвестиційні витрати здійснюються підприємством у процесі довгострокового вкладення підприємством капіталу з метою отримання прибутку. До інвестиційних витрат відносять витрати на капітальне будівництво, розширення та розвиток виробництва, придбання довгострокових цінних паперів тощо.

Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо пов’язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Не визнаються витратами й не включаються до звіту про фінансові результати:

- 1) Платежі за договорами комісії, агентськими угодами та іншими аналогічними договорами на користь комітента, принципала тощо.
- 2) Попередня (авансова) оплата запасів, робіт, послуг.
- 3) Погашення одержаних позик.
- 4) Витрати, які відображаються зменшенням власного капіталу відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку.
- 5) Балансова вартість валюти.

Чистий дохід від реалізації продукції – це дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежі від оренди об’єктів інвестиційної нерухомості) за вирахуванням наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів.

Прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті визначається відповідно до П(С)БО 22 «Вплив інфляції».

Прибуток (збиток) до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків).

Таблиця 5.2

Податкові різниці

Різниці, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів
Фінансовий результат до оподаткування збільшується:
6) на суму нарахованої амортизації основних засобів або нематеріальних активів відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності; 7) на суму уцінки та втрат від зменшення корисності основних засобів або нематеріальних активів, включених до витрат звітного періоду відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності; 8) на суму залишкової вартості окремого об'єкта основних засобів або нематеріальних активів, невиробничих основних засобів, визначеної відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, у разі ліквідації або продажу такого об'єкта; 9) на суму витрат на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих основних засобів чи невиробничих нематеріальних активів, віднесених до витрат відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності".

Фінансовий результат до оподаткування зменшується:
10) на суму розрахованої амортизації основних засобів або нематеріальних активів нарахованої з урахуванням положень ПКУ; 11) на суму залишкової вартості окремого об'єкта основних засобів або нематеріальних активів, у разі ліквідації або продажу такого об'єкта активів нарахованої з урахуванням положень ПКУ; 12) на суму дооцінки та вигід від відновлення корисності основних засобів або нематеріальних активів в межах попередньо віднесених до витрат уцінки та втрат від зменшення корисності основних засобів або нематеріальних активів відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності. 13) на суму первісної вартості придбання або виготовлення окремого об'єкта невиробничих основних засобів або невиробничих нематеріальних активів та витрат на їх ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення, у тому числі віднесених до витрат відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, у разі продажу такого об'єкта невиробничих основних засобів або нематеріальних активів, але не більше суми доходу (виручки), отриманої від такого продажу.
Різниці, що виникають при формуванні резервів (забезпечень)
Забезпечення для відшкодування наступних (майбутніх) витрат
Фінансовий результат до оподаткування збільшується:
14) на суму витрат на формування резервів та забезпечень для відшкодування наступних (майбутніх) витрат (крім забезпечень на відпустки працівникам та інші виплати, пов'язані з оплатою праці, та резервів банків і небанківських фінансових установ) відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності.
Фінансовий результат до оподаткування зменшується:
15) на суму витрат (крім оплати відпусток працівникам та інші виплати, пов'язані з оплатою праці, та резервів банків і небанківських фінансових установ), які відшкодовані за рахунок резервів та забезпечень сформованих відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності;

16) на суму коригування (зменшення) резервів та забезпечень для відшкодування наступних (майбутніх) витрат (крім забезпечень на відпустки працівникам та інші виплати, пов'язані з оплатою праці, та резервів банків і небанківських фінансових установ), на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності.
Резерв сумнівних боргів
Фінансовий результат до оподаткування збільшується:
17) на суму витрат на формування резерву сумнівних боргів відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності; 18) на суму витрат від списання дебіторської заборгованості, понад суму резерву сумнівних боргів.
Фінансовий результат до оподаткування зменшується:
- на суму коригування (зменшення) резерву сумнівних боргів, на яку збільшився фінансовий результат до оподаткування відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності; - на суму списаної дебіторської заборгованості (у тому числі за рахунок створеного резерву сумнівних боргів), яка відповідає певним ознакам**.
Різниці, які виникають при здійсненні фінансових операцій
Оподаткування процентів за борговими зобов'язаннями*
Фінансовий результат до оподаткування зменшується:
19) на суму нарахованих доходів від участі в капіталі інших платників податку на прибуток підприємств та у вигляді дивідендів, які підлягають виплаті на його користь від інших платників цього податку; 20) нарахування доходів від участі в капіталі платників єдиного податку 3-ї та 4-ї групи;

21) на суму від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років;

22) на суму уцінки, врахованої у фінансовому результаті до оподаткування у поточному податковому (звітному) періоді на інструменти власного капіталу, перекласифіковані у фінансові зобов'язання відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності.

Фінансовий результат податкового (звітного) періоду збільшується:

23) на суму перевищення ціни, визначеної за принципом "витягнутої руки", над договірною (контрактною) вартістю реалізованих товарів (робіт, послуг) при здійсненні контрольованих операцій***;

24) на суму перевищення договірної (контрактної) вартості придбаних товарів (робіт, послуг) над звичайною ціною, визначеною за принципом "витягнутої руки", при здійсненні контрольованих;

25) коригування на 30 % вартості товарів (у т. ч. необоротних активів), робіт та послуг, придбаних у неприбуткових організацій та деяких категорій нерезидентів. Це коригування здійснюється у тих випадках, коли не застосовуються правила трансфертного ціноутворення та принцип «витягнутої руки»;

26) на суму втрат від інвестицій в асоційовані, дочірні та спільні підприємства, розрахованих за методом участі в капіталі або методом пропорційної консолідації;

Вимоги цього підпункту можуть не застосовуватися платником податку, якщо: операція не є контрольованою та та сума таких витрат підтверджується платником податку за цінами, визначеними за принципом "витягнутої руки".

27) на суму витрат по нарахуванню роялті на користь нерезидента, що перевищує суму доходів від роялті, збільшену на 4 відсотки чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за даними фінансової звітності за рік, що передує звітному, а для банків – в обсязі, що перевищує 4 відсотки доходу від операційної діяльності (за

вирахуванням податку на додану вартість) за рік, що передує звітному.

28) на суму витрат по нарахуванню роялті у повному обсязі, якщо роялті нараховані на користь:

1) нерезидента, який не є бенефіціарним (фактичним) отримувачем (власником) роялті, за

виключенням випадків, коли бенефіціар (фактичний власник) надав право отримувати роялті іншим особам;

2) нерезидента щодо об'єктів, права інтелектуальної власності щодо яких вперше виникли у резидента України.

3) нерезидента, який не підлягає оподаткуванню у відношенні роялті в державі, резидентом якої він є;

4) особи, яка сплачує податок у складі інших податків, крім фізичних осіб;

5) юридичної особи, яка звільнена від сплати цього податку.

29) на суму відсотків та дооцінки, врахованих у фінансовому результаті до оподаткування у поточному податковому (звітному) періоді на інструменти власного капіталу, перекласифіковані у фінансові зобов'язання відповідно до національних положень

(стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності;

30) на суму коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, перерахованих

(переданих) протягом звітного (податкового) року, наданих неприбутковим установам та

організаціям, що перевищують чотири відсотки оподатковуваного прибутку попереднього

звітного року. Разом з тим для благодійної та спонсорської допомоги неприбутковим

організаціям спортивного профілю з 2018 року встановлено більш сприятливі умови:

коригування здійснюється в частині, що перевищує 8 % оподатковуваного прибутку

попереднього звітного року. До таких неприбуткових організацій віднесено дитячо-юнацькі спортивні школи, центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, центри фізичної

культури і спорту інвалідів, спортивні федерації з олімпійських видів спорту;

31) на суму повної або часткової компенсації один раз на календарний рік вартості путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування на території України платника податку та/або його дітей віком до 18 років роботодавцем, який є платником податку на прибуток, якщо така компенсація не включається до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу фізичної особи – платника податку на доходи фізичних осіб.

* Під борговими зобов'язаннями для цілей даного пункту слід розуміти зобов'язання за будь-якими кредитами, позиками, депозитами, операціями РЕПО, зобов'язання за договорами фінансового лізингу та іншими запозиченнями незалежно від їх юридичного оформлення.

Для платника податку, у якого сума боргових зобов'язань, що виникли за операціями з пов'язаними особами-нерезидентами, перевищує суму власного капіталу більш ніж в 3, 5 рази (для фінансових установ та компаній, що займаються виключно лізинговою діяльністю, - більш ніж в 10 разів), фінансовий результат до оподаткування збільшується на суму перевищення нарахованих у бухгалтерському обліку процентів за кредитами, позиками та іншими борговими зобов'язаннями над 50 відсотками суми фінансового результату до оподаткування, фінансових витрат та суми амортизаційних відрахувань за даними фінансової звітності звітного податкового періоду, в якому здійснюється нарахування таких процентів.

Сума боргових зобов'язань та власного капіталу визначається як середнє арифметичне значень боргових зобов'язань та власного капіталу на початок та кінець звітного податкового періоду з урахуванням процентів, зазначених вище.

Проценти, які перевищують суму обмеження, які збільшили фінансовий результат до оподаткування, зменшують фінансовий результат до оподаткування майбутніх звітних податкових періодів у сумі, зменшеній щорічно на 5 відсотків до повного її погашення з урахуванням обмежень.

** безнадійна заборгованість - заборгованість, що відповідає одній з таких ознак:

- а) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;
- б) прострочена заборгованість померлої фізичної особи, за відсутності у неї спадкового майна, на яке може бути звернено стягнення;
- в) прострочена заборгованість осіб, які у судовому порядку визнані безвісно відсутніми, оголошені померлими;
- г) прострочена понад 180 днів заборгованість особи, розмір сукупних вимог кредитора за якою не перевищує мінімально встановленого законодавством розміру безспірних вимог кредитора для порушення провадження у справі про банкрутство, а для фізичних осіб - заборгованість, що не перевищує

25 відсотків мінімальної заробітної плати (у розрахунку на рік), встановленої на 1 січня звітного податкового року (у разі відсутності законодавчо затвердженої процедури банкрутства фізичних осіб);

д) актив у вигляді корпоративних прав або не боргових цінних паперів, емітента яких визнано банкрутом або припинено як юридичну особу у зв'язку з його ліквідацією;

е) сума залишкового призового фонду лотереї станом на 31 грудня кожного року;

є) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;

ж) заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили, стихійного лиха (форс-мажорних обставин), підтверджених у порядку, передбаченому законодавством;

з) заборгованість суб'єктів господарювання, визнаних банкрутами у встановленому законом порядку або припинених як юридичні особи у зв'язку з їх ліквідацією.

*** Контрольованими операціями є:

а) господарські операції, які впливають на об'єкт оподаткування сторін (сторони) таких операцій, що здійснюються платниками податків з пов'язаними особами - нерезидентами;

б) господарські операції з продажу товарів через комісіонерів - нерезидентів.

Пов'язаною особою є особа, яка відповідає будь-якій з наведених ознак, зокрема:

- юридичні особи за умови, що одна з них здійснює контроль над іншою чи обидві перебувають під контролем третьої особи;

- члени сім'ї фізичної особи – чоловік (дружина), а також батьки (усиновителі), опікуни (піклувальники), брати, сестри, діти та їхні чоловіки (дружини);

- фізична особа та члени її сім'ї і юридична особа, якщо така фізична особа та/або члени її сім'ї здійснюють контроль над юридичною особою;

- юридичні особи, які прямо або опосередковано володіють одна в іншій часткою статутного капіталу, що становить 10 і більше відсотків статутного капіталу такої юридичної особи.

Під контролем господарської діяльності платника податку слід розуміти:

а) володіння безпосередньо або через пов'язаних фізичних та/або юридичних осіб часткою (паєм, пакетом акцій) статутного фонду платника податку в розмірі не менш як 20 відсотків статутного фонду платника податку;

б) вплив безпосередньо або через пов'язаних фізичних та/або юридичних осіб на господарську діяльність суб'єкта господарювання в результаті:

- надання права, яке забезпечує вирішальний вплив на формування складу, результати голосування та рішення органів управління платника податку;

- обіймання посад членів наглядової (спостережної) ради, правління, інших наглядових чи виконавчих органів платника податку особами, які вже обіймають одну чи декілька із зазначених посад в іншому суб'єкті господарювання;

- обіймання посади керівника, заступника керівника спостережної ради, правління, іншого наглядового чи виконавчого органу платника податку особою, яка вже обіймає одну чи декілька із зазначених посад в інших суб'єктах господарювання;

- надання права на укладення договорів і контрактів, які дають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або здійснювати делеговані повноваження і функції органу управління платника податку.

Комісіонери (від свого імені і за чужий рахунок) — оптові та роздрібні посередники, які проводять операції від свого імені та за рахунок виробника. Комісіонер не є власником продукції. Виробник (або комітент у даній операції) залишається власником продукції до її передачі й оплати кінцевим споживачем.

4. Амортизація основних засобів з метою визначення розміру податку на прибуток

Основні засоби – це матеріальні активи, що призначені для використання платником податків у господарській діяльності, мають термін служби більше одного року і переносять свою вартість на вартість готової продукції на протязі декількох виробничих періодів; це матеріальні активи, що призначені для використання платником податків у господарській діяльності, мають термін служби більше одного року і переносять свою вартість на вартість готової продукції на протязі декількох виробничих періодів.

Амортизації підлягають:

- 1) Витрати на придбання основних засобів нематеріальних активів та довгострокових біологічних активів;
- 2) Витрати на самостійне виготовлення основних засобів для їх використання у господарській діяльності;
- 3) Витрати на проведення ремонту та реконструкції основних засобів;
- 4) Витрати на капітальне поліпшення землі, не пов'язане з будівництвом.

Не підлягають амортизації та проводяться за рахунок відповідних джерел фінансування (ст. 138.3.2):

- 1) вартість гудвілу;
- 2) витрати на придбання/самостійне виготовлення та ремонт, а також на реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невикористаних основних засобів.

Термін «невиробничі основні засоби» означає основні засоби, які не використовуються в господарській діяльності платника податку.

Мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів використовуються з урахуванням наступного.

У разі коли строки корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів в бухгалтерському обліку менше ніж мінімально допустимі строки амортизації основних засобів та інших необоротних активів, то для розрахунку амортизації

використовуються строки, встановлені в податковому законодавстві.

Таблиця 5.3

Групи основних засобів (ст. 138.3.3)

	Групи	Мінімальний строк корисного використання (роки)
1	Земельні ділянки	-
2	Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язаних з будівництвом	15
3	Будівлі, споруди, передавальні пристрої	відповідно 20, 15, 10
4	Машини та обладнання: електронно-обчислювальні машини та інші пристрої для обробки інформації.	5 2
5	Транспортні засоби	5
6	Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
7	Тварини	6
8	Багаторічні насадження	10
9	Інші основні засоби	12
10	Бібліотечні фонди	-
11	Малоцінні необоротні матеріальні активи	-
12	Тимчасові споруди	5
13	Природні ресурси	-
14	Інвентарна тара	6
15	Предмети прокату	5
16	Довгострокові біологічні активи	7

У разі коли строки корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів в бухгалтерському обліку дорівнюють або є більшими, ніж в податковому обліку, то для розрахунку амортизації використовуються строки корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів, встановлені в бухгалтерському обліку.

Якщо відповідно до правовстановлюючого документа строк дії права користування нематеріального активу не встановлено, такий строк корисного використання визначається платником

податку самостійно, але не може становити менше двох та більше 10 років.

Амортизація основних засобів нараховується із застосуванням наступних методів:

- 1) прямолінійного;
- 2) зменшення залишкової вартості;
- 3) прискореного зменшення залишкової вартості;
- 4) кумулятивного;
- 5) виробничого.

Нарахування амортизації здійснюється окремо по кожному об'єкту

Таблиця 5.4

Нематеріальні активи (ст. 138.3.4.)

	Група	Строк дії права користування
1	Права користування природними ресурсами	Відповідно до правовстановлюючого документу
2	Права користування майном (право на користування земельною ділянкою, право на оренду приміщень тощо)	Відповідно до правовстановлюючого документу
3	Права на комерційні позначення (права на торговельні марки, знаки тощо)	Відповідно до правовстановлюючого документу
4	Права на об'єкти промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки тощо)	Відповідно до правовстановлюючого документу, але не менше 5 років
5	Авторське право та суміжні права, крім тих витрати на придбання яких визнаються роялті	Відповідно до правовстановлюючого документу, але не менше 2 років
6	Інші нематеріальні активи (право на ведення діяльності)	Відповідно до правовстановлюючого документу

Основні засоби зараховуються на баланс за первісною вартістю на яку в разі відсутності ліквідаційної вартості починає нараховуватися амортизація.

Первісна вартість об'єктів основних засобів включає:

- 1) вартість придбання об'єкту та будівельно-монтажних робіт;
- 2) реєстраційні збори, державне мито;
- 3) сума непрямих податків, що не відшкодуються платнику;
- 4) витрати на страхування ризиків доставки основних засобів;
- 5) витрати на транспортування;

6) інші витрати пов'язані з доведенням основних засобів до стану придатного для використання.

5. Пільги щодо сплати податку на прибуток

Від податку на прибуток звільняються (ст. 142):

Звільняється від оподаткування прибуток підприємств та організацій, які засновані громадськими організаціями інвалідів і є їх повною власністю, отриманий від продажу (постачання) товарів, виконання робіт і надання послуг, крім підакцизних товарів, послуг із поставки підакцизних товарів, отриманих у межах договорів комісії (консигнації), поруки, доручення, довірчого управління, інших цивільно-правових договорів, що уповноважують такого платника податку здійснювати постачання товарів від імені та за дорученням іншої особи без передачі права власності на такі товари, де протягом попереднього звітного (податкового) періоду кількість інвалідів, які мають там основне місце роботи, становить не менш як 50 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить протягом звітного періоду не менш як 25 відсотків суми загальних витрат на оплату праці.

Зазначені підприємства та організації громадських організацій інвалідів мають право застосовувати цю пільгу за наявності дозволу на право користування такою пільгою, який видається уповноваженим органом відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

У разі порушення вимог щодо цільового використання вивільнених від оподаткування коштів платник податку зобов'язаний збільшити податкові зобов'язання з цього податку за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, а також сплатити пеню, нараховану відповідно до цього Кодексу.

З першого січня з'явився список тих, хто може не сплачувати податок на прибуток підприємств 2017. Нововведення, котрі стосуються приведеного списку, діятимуть

протягом наступних чотирьох років. До таких організацій відносяться:

- підприємства та організації, які створені не раніше початку 2017 року;

- платники податку, сумарний дохід яких не перевищив 9 мільйонів гривень за останні 3 роки (при умові, що середня чисельність працівників коливається в межах від 5 до 20 осіб);

- платники, що раніше знаходились на загальній системі оподаткування (сплачували єдиний податок), загальний дохід котрих не перевищив суму в три мільйони гривень за останній рік. При цьому чисельність працівників складала не менше 5 та не більше 50 чоловік;

- на звільнення від сплати можуть розраховувати й колишні платники єдиного податку при дотриманні вищеназваних умов.

Виключенням є платники дивідендів. У разі сплати таких нарахувань, платник повинен нарахувати авансовий внесок та сплатити прибуток з відрахувань у розмірі 18%.

Також існують категорії, які не зможуть отримати звільнення від сплати податку. До таких відносять:

- суб'єкти господарювання, що будь-яким чином створені у поточному році;

- суб'єкти, що ведуть один із наступних видів діяльності: виробництво та реалізація підакцизних, паливно-мастильних товарів, а також дорогоцінних металів та каміння. Не підлягають звільненню від податку також сфери розваг, фінансової та страхової діяльності, діяльності з обміну та продажу іноземної валюти та ін.

6. Розрахунок суми податку на прибуток.

Ставка податку на прибуток становить 18 %.

Таким чином, у відповідності до попередніх пунктів можна визначити об'єкт оподаткування податком на прибуток підприємств, тобто оподаткований прибуток. Сума прибутку з якого сплачується даний податок розраховується за формулою:

Оподаткований прибуток = Фінансовий результат до оподаткування визначений за правилами бухгалтерського обліку +(-) податкові різниці

Сума податку на прибуток, яку необхідно сплатити у бюджет у даному звітному періоді буде дорівнювати:

Оподаткований прибуток * 0,18

Контрольні питання:

1. Що таке прямі податки? У чому їх відмінність від непрямих?
2. Яке місце займає податок на прибуток підприємств у системі прямих податків?
3. Хто є платниками податку на прибуток підприємств відповідно до Податкового кодексу України?
4. Яка базова ставка податку на прибуток в Україні?
5. Що включається до об'єкта оподаткування податком на прибуток?
6. Як визначається фінансовий результат підприємства до оподаткування?
7. Що таке податкові різниці? Яка їх роль у розрахунку податку на прибуток?
8. Які податкові різниці бувають — тимчасові чи постійні? Наведіть приклади.
9. Як здійснюється амортизація основних засобів для цілей оподаткування?
10. У чому полягають податкові пільги щодо сплати податку на прибуток? Хто може ними користуватись?
11. Який податковий період застосовується для податку на прибуток підприємств?
12. Як розраховується сума податку на прибуток, що підлягає сплаті до бюджету?
13. У яких випадках підприємство може застосовувати податкові коригування?
14. Які особливості оподаткування прибутку неприбуткових організацій?

15. Як подається податкова звітність з податку на прибуток і які строки її подання?

ТЕМА 6. ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ (ПДВ)

1. Пільги, щодо сплати ПДВ
2. Операції, що оподатковуються за ставкою 0%.
3. Порядок оподаткування ПДВ. Терміни подання звітності

1. Пільги, щодо сплати ПДВ

З метою правильного розрахунку ПДВ доцільно розрізняти операції, які не є об'єктом оподаткування та звільняються від сплати ПДВ (табл. 1).

Таблиця 6.1

Операції, які не є об'єктом оподаткування та звільняються від сплати ПДВ

Операції, які не є об'єктом оподаткування ПДВ (ст. 196 ПКУ)
1) випуск (емісії), розміщення у будь-які форми управління та продажу (погашення, викупу) за кошти цінних паперів, що випущені в обіг (емітовані) суб'єктами підприємницької діяльності, Національним банком України, Міністерством фінансів України тощо; 2) передача майна у схов (відповідальне зберігання), у концесію, а також у лізинг (оренду), крім передачі у фінансовий лізинг; 3) надання послуг із страхування; 4) надання послуг з інкасації, розрахунково-касового обслуговування, залучення, розміщення та повернення коштів за договорами позики, депозиту, вкладу (у тому числі пенсійного), управління коштами та цінними паперами (корпоративними правами та деривативами); 5) виплат у грошовій формі заробітної плати (інших прирівняних до неї виплат), а також пенсій, стипендій, субсидій, дотацій тощо. 6) виплат дивідендів, роялті у грошовій формі або у вигляді цінних паперів; 7) реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення та перетворення) юридичних осіб;

8) постачання позашкільним навчальним закладом вихованцям, учням і слухачам платних послуг у сфері позашкільної освіти;

§ 19) ввезення через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для

повітряного сполучення, — товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро; через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, пункти пропуску через державний кордон України фізособою, яка була відсутня в Україні більш ніж 24 години та яка в'їжджає в Україну не частіше ніж раз протягом 72 годин, — товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг; через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, пункти пропуску через державний кордон України фізичною особою, яка була відсутня в Україні менш ніж 24 години або яка в'їжджає в Україну частіше ніж раз протягом 72 годин, — товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 50 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг.

Операції, звільнені від оподаткування (ст. 197 ПКУ)

1) постачання продуктів дитячого харчування та товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

2) постачання послуг із здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами;

3) постачання послуг з охорони здоров'я закладами охорони здоров'я, крім:

4) - надання косметологічної допомоги, крім тієї, що надається за медичними показаннями;

5) - масажу для зміцнення здоров'я дорослого населення, корекції осанки тощо;

- проведення медичного огляду осіб для видачі дозволу на право отримання та носіння зброї громадянам, крім осіб, носіння зброї якими передбачено законодавством; посвідчення водія транспортного засобу;

- медичного обслуговування громадян за їх бажанням у медичних закладах із поліпшеним

сервісним обслуговуванням;

4) постачання реабілітаційних послуг інвалідам, дітям-інвалідам, а також постачання путівок на санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок на території України фізичних осіб віком до 18 років, інвалідів, дітей-інвалідів;

- 5) постачання релігійними організаціями культових послуг (хрещення, укладення церковного шлюбу, похорони) та предметів культового призначення (свічки, ікони, хрести);
- 6) постачання послуг з поховання та постачання ритуальних товарів державними та комунальними службами;
- 7) постачання житла (об'єктів житлового фонду), крім їх першого постачання;
- 8) надання благодійної допомоги, зокрема безоплатне постачання товарів/послуг благодійним організаціям;
- 9) постачання державних платних послуг фізичним або юридичним особам органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- 10) оплати вартості фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт особою, яка безпосередньо отримує такі кошти з рахунка Державного казначейства України.

2 Операції, що оподатковуються за ставкою 0%

До таких відносять операції:

- 1) експорту товарів (супутніх послуг), якщо їх експорт підтверджений митною декларацією;
- 2) реекспорту;
- 3) режиму безмитної торгівлі;
- 4) постачання товарів:
 - для заправки або забезпечення морських суден, що використовуються для навігаційної діяльності, перевезення пасажирів або вантажів за плату, промислової, риболовецької або іншої господарської діяльності, що провадиться за межами територіальних вод України; використовуються для рятування або подання допомоги в нейтральних або територіальних водах інших країн; входять до складу Військово-Морських Сил України та відправляються за межі територіальних вод України, у тому числі на якірні стоянки;
 - для заправки або забезпечення повітряних суден, що виконують міжнародні рейси для навігаційної діяльності чи перевезення пасажирів або вантажів за плату; входять до складу

Повітряних Сил України та відправляються за межі повітряного кордону України, у тому числі у місця тимчасового базування;

- для заправки (дозаправки) та забезпечення космічних кораблів, космічних ракетних носіїв або супутників Землі;

- для заправки (дозаправки) або забезпечення наземного військового транспорту чи іншого спеціального контингенту Збройних Сил України, що бере участь у миротворчих акціях за кордоном України, або в інших випадках, передбачених законодавством;

5) постачання товарів/послуг підприємствами роздрібною торгівлі, які розташовані на території України в зонах митного контролю;

6) постачання таких послуг:

- міжнародні перевезення пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом, якщо таке перевезення здійснюється за єдиним міжнародним перевізним документом;

- послуги, що передбачають роботи з рухомим майном, попередньо ввезеним на митну територію України для виконання таких робіт та вивезеним за межі митної території України платником, що виконував такі роботи, або отримувачем-нерезидентом;

- послуги з обслуговування повітряних суден, що виконують міжнародні рейси.

Усі інші операції, які є об'єктом оподаткування та не звільняються від сплати ПДВ, оподатковуються за ставкою 20%.

3 Порядок оподаткування ПДВ. Терміни подання звітності

Сума заборгованості перед бюджетом з податку на додану вартість визначається як різниця між сумою податкового зобов'язання звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту такого звітного (податкового) періоду.

Таким чином, для розрахунку суми заборгованості перед бюджетом з податку на додану вартість (ст. 200 ПКУ), яка складає 20% від доданої вартості, потрібно визначити по яких операціях з

тих, що здійснило підприємство у даному звітному періоді виникає податковий кредит, по яких податкове зобов'язання, а які операції взагалі не є об'єктом оподаткування або звільняються від сплати ПДВ. Потім необхідно з'ясувати, за якою ставкою оподатковується дана операція та порахувати суму ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету. Сума ПДВ, яку необхідно сплатити у бюджет буде визначатись:

$$\text{ПДВ} = \text{ПЗ} - \text{ПК}$$

Датою виникнення податкових зобов'язань з постачання товарів/послуг вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

1) дата зарахування коштів від покупця/замовника на банківський рахунок платника податку як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню, а в разі постачання товарів/послуг за готівку – дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а в разі відсутності такої – дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку;

2) дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів – дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства, а для послуг – дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку.

Звітним (податковим) періодом є один календарний місяць, а у випадках, особливо визначених цим Кодексом, календарний квартал, з урахуванням таких особливостей:

1) якщо особа реєструється як платник податку з іншого дня, ніж перший день календарного місяця, першим звітним (податковим) періодом є період, який розпочинається від дня такої реєстрації та закінчується останнім днем першого повного календарного місяця;

2) якщо податкова реєстрація особи анулюється в інший день, ніж останній день календарного місяця, то останнім звітним (податковим) періодом є період, який розпочинається з першого дня такого місяця та закінчується днем такого анулювання.

У разі якщо платник податку, який застосовував спрощену систему оподаткування, переходить на сплату інших податків і зборів, такий платник податку зобов'язаний самостійно перейти на місячний податковий період, починаючи з першого місяця переходу на сплату інших податків і зборів, що зазначається у відповідній податковій декларації за наслідками такого місяця.

Податкова декларація подається за базовий звітний (податковий) період, що дорівнює календарному місяцю, протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця.

Сума податкового зобов'язання, зазначена платником податку в поданій ним податковій декларації, підлягає сплаті протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку, для подання податкової декларації.

Контрольні питання:

1. Що таке податок на додану вартість (ПДВ) і яка його роль у податковій системі України?
2. Які операції звільняються від оподаткування ПДВ згідно з Податковим кодексом України?
3. Хто має право на податкові пільги з ПДВ?
4. У чому полягає різниця між звільненням від ПДВ та застосуванням нульової ставки?
5. Які операції оподатковуються за ставкою 0%? Наведіть приклади.
6. Які умови повинні бути дотримані для застосування нульової ставки ПДВ при експорті товарів?
7. Як визначається база оподаткування ПДВ?
8. Які ставки ПДВ діють в Україні та для яких операцій вони застосовуються?
9. Який порядок реєстрації платником ПДВ?
10. Який податковий період встановлено для ПДВ?
11. Які терміни подання податкової звітності з ПДВ?
12. У які строки потрібно сплатити суму ПДВ до бюджету після подання декларації?

13. Що таке податковий кредит і податкове зобов'язання з ПДВ?

14. Як здійснюється розрахунок суми ПДВ, що підлягає сплаті або відшкодуванню?

15. У яких випадках ПДВ може бути відшкодовано з бюджету?

ТЕМА 7. АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК І МИТО

1. Платники акцизного податку. База оподаткування

2. Ставки та особливості сплати акцизного податку

3. Порядок і терміни сплати податку. Марки акцизного податку.

4. Бухгалтерський облік розрахунків за акцизним податком

5. Платники мита. База оподаткування митом. Ставка мита

6. Митний контроль. Види митних режимів

1.Платники акцизного податку. База оподаткування

Акцизний податок – це непрямий податок на споживання підакцизних товарів (продукції), що включається до ціни таких товарів (продукції). Підакцизні товари – спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу “живого” бродіння); тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну (в тому числі тютюн для кальяну); пальне; автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія.

У табл. 7.1 наведено платників акцизного податку:

Таблиця 7.1

Платники акцизного податку

Платники акцизного податку (відповідно до ст. 212 ПКУ)	
Виробники підакцизних товарів та замовники	виробники підакцизних товарів/продукції на митній території України, у т.ч. з давальницької сировини
	виробники електроенергії, які мають ліцензію на право здійснення підприємницької діяльності з

	виробництва електроенергії і продають її поза оптовим ринком (не є платниками особи, що здійснюють діяльність з виробництва електроенергії за умови її продажу на оптовому ринку та/або з її постачання, крім платників, зазначених в пп. 212.1.12 ПКУ)
	замовники, за дорученням яких виробляються підакцизні товари (продукція) з давальницької сировини, сплачують податок виробнику
Імпортери підакцизних товарів	госпсуб'єкти, що ввозять підакцизну продукцію в Україну
	фізособи-резиденти або нерезиденти, що ввозять підакцизну продукцію в Україну в обсягах, що підлягає оподаткуванню (відповідно до митного законодавства)
Реалізатори і постачальники підакцизних товарів	реалізатори конфіскованої підакцизної продукції/товарів, в т.ч. такої, що визнана безхазайною та за якою не звернувся власник до кінця строку зберігання, а також товари/продукцію, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави, якщо ці товари/продукція підлягають реалізації (продажу) в законодавчому порядку
	особи, що реалізують чи передають у володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари/продукцію, ввезені в Україну із звільненням від оподаткування до закінчення строку, визначеного законом (відповідно до п. 213.3 ст. 213 ПКУ)
	госпсуб'єкти роздрібної торгівлі, які здійснюють реалізацію підакцизних товарів
	особа, яка реалізує пальне
	оптові постачальники електроенергії
	Власник ввезеного вантажного транспортного засобу, що переобладнується у легковий автомобіль

	Особа, на яку покладається дотримання вимог митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування, у разі порушення таких вимог
	Особа, на яку покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції), на які встановлено нульову ставку податку за 1 літр 100-% спирту, за 1000 кг нафтопродуктів, у разі порушення таких умов
	Особа, на яку при здійсненні операцій з підакцизними товарами (продукцією), які не підлягають оподаткуванню (звільняються від оподаткування), покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції), в разі порушення таких умов

Госпсуб'єкти, що здійснюють діяльність з виробництва підакцизних товарів (продукції) та/або імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів (діяльність яких підлягає ліцензуванню), реєструються в податкових органах за місцезнаходженням на основі відомостей про видані, переоформлені, призупинені чи анульовані ліцензії, яку органи ліцензування протягом п'яти днів з дня здійснення таких дій надають податковим органам.

Реєстрація особи платником акцизного податку відбувається саме на підставі отриманих відомостей. Інші платники підлягають обов'язковій реєстрації як платники акцизного податку в податкових органах за місцем держреєстрації у місячний строк з дня початку госпдіяльності (п. 212.3 ПКУ).

Госпсуб'єкти роздрібної торгівлі, які здійснюють реалізацію підакцизних товарів, підлягають обов'язковій реєстрації як платники податку контролюючими органами за місцезнаходженням пункту продажу товарів не пізніше граничного терміну подання декларації акцизного податку за місяць, в якому здійснюється госпдіяльність.

Інші платники підлягають обов'язковій реєстрації як платники податку контролюючими органами за місцезнаходженням юросіб, місцем проживання фізосіб – підприємців, не пізніше граничного терміну подання декларації акцизного податку за місяць, в якому розпочато госпдіяльність.

Особи, які здійснюватимуть реалізацію пального, підлягають обов'язковій реєстрації як платники податку контролюючими органами за місцезнаходженням юросіб, місцем проживання фізосіб – підприємців **до початку здійснення реалізації пального.**

Реєстрація платника податку здійснюється на підставі подання особою не пізніше ніж за 3 р. д. до початку здійснення реалізації пального заяви, форма якої затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову і митну політику, веде реєстр платників акцизного податку з реалізації пального, в якому міститься інформація про осіб, зареєстрованих платниками акцизу (табл. 6.2).

Таблиця 6.2

Об'єкти оподаткування:

Об'єктом оподаткування (станом на січень 2019 р) відповідно до ст. 215.1 ПКУ є виробництво, реалізація або ввезення на митну територію України наступних товарів:	– спирту етилового, інших спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, пива; – тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну; пального; – автомобілів легкових, кузовів до них, – причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів; – електричної енергії.
Операції з підакцизними товарами, які не	– вивезення (експорту) підакцизних товарів (продукції) платником податку за межі митної території України.

підлягають оподаткуванню:	– товари (продукція) вважаються вивезеними (експортованими) платником податку за межі митної території України, якщо їх вивезення (експортування) засвідчене належно оформленою митною декларацією, у тому числі, якщо відвантаження відбулося у звітному періоді, а вивезення (експортування) - у наступному звітному періоді і на дату подання декларації з акцизного податку за звітний місяць наявна така митна декларація; – ввезення на митну територію України раніше експортованих підакцизних товарів (продукції), у яких виявлено недоліки, що перешкоджають реалізації цих товарів на митній території країни імпортера, для їх повернення експортеру. – реалізації електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії.
Операції з підакцизними товарами, які звільняються від оподаткування:	– реалізації легкових автомобілів для інвалідів, у тому числі дітей інвалідів, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, коштів фондів загальнообов'язкового державного страхування, а також легкових автомобілів спеціального призначення (швидка медична допомога та для потреб центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах цивільного захисту, рятувальної справи, пожежної і техногенної безпеки), оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів; – ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України, призначених для офіційного (службового) користування дипломатичними представництвами іноземних держав, консульськими установами іноземних держав та для особистого використання членами дипломатичних представництв іноземних держав, консульських установ іноземних держав виходячи

	з принципу взаємності стосовно кожної окремої держави. У разі реалізації на митній території України підакцизних товарів (продукції), що були ввезені із звільненням від оподаткування, податок сплачується особами, що реалізують або передають у володіння, користування чи розпорядження такі підакцизні товари (продукцію), не пізніше дати такої реалізації одночасно із сплатою податку на додану вартість за ставками, що діяли на момент подання митної декларації при ввезенні підакцизних товарів (продукції) на митну територію України; – ввезення підакцизних товарів (продукції) з-за меж митної території України на митну територію України, якщо при цьому згідно із законом не справляється податок на додану вартість у зв'язку з розміщенням товарів (продукції) у митних режимах: реімпорту, транзиту, тимчасового ввезення, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території, знищення або руйнування, відмови на користь держави. У разі порушення умов митних режимів, що передбачають повне або часткове звільнення від оподаткування, особа, відповідальна за дотримання режиму, зобов'язана обчислити та сплатити суму податкового зобов'язання. У разі коли в зазначених випадках митним законодавством України передбачається вимога щодо здійснення заходів гарантування, така вимога встановлюється і для цілей акцизного податку. Податок справляється, якщо в подальшому щодо таких товарів (продукції) виникають зобов'язання зі сплати податку на додану вартість; – безоплатної передачі для знищення підакцизних товарів (продукції), конфіскованих за рішенням суду та таких, що перейшли у власність держави внаслідок відмови власника, якщо вони не підлягають реалізації
--	--

	(продажу) в установленому законодавством порядку; – реалізації та/або передачі в межах одного підприємства підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, що використовуються як сировина для виробництва підакцизних товарів (продукції) та бензолу (за кодом 2902 20 00 00 згідно з УКТ ЗЕД). Ця норма не поширюється на операції з реалізації та/або передачі в межах одного підприємства нафтопродуктів (крім товарів (продукції) за кодами 2707 10 90 00, 2707 50 90 00, 2710 12 90 00 та 2711 19 00 00 згідно з УКТ ЗЕД); – ввезення на митну територію України підакцизних товарів (продукції), що використовуються як сировина для виробництва підакцизних товарів (продукції, у тому числі сировини), за умови подальшого виготовлення з такої сировини інших підакцизних товарів (продукції, у тому числі сировини), які реалізуються на митній території України або на експорт, та пред'явлення контролюючому органу ліцензії на право виробництва алкогольних напоїв або тютюнових виробів. Ця норма не поширюється на операції з ввезення пального; – ввезення фізичними особами на митну територію України підакцизних товарів (продукції) в обсягах, що не перевищують норм безмитного ввезення, встановлених Митним кодексом України; – реалізації безпосередньо вітчизняними виробниками алкогольних напоїв і тютюнових виробів магазинам безмитної торгівлі. Підставою для звільнення від сплати податку продукції, яка призначена для реалізації магазинами безмитної торгівлі, є належно оформлена митна декларація, що оформляється під час відвантаження продукції від такого виробника;
--	---

	– ввезення на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (крім алкогольних напоїв і тютюнових виробів) як міжнародної технічної допомоги, яка надається відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або як гуманітарної допомоги, наданої згідно з нормами Закону України "Про гуманітарну допомогу"; – ввезення акредитованими державними випробувальними лабораторіями та/або суб'єктами господарювання, які мають ліцензії на виробництво тютюнових виробів, еталонних (моніторингових) чи тестових зразків тютюнових виробів (не призначених для продажу в роздріб) для проведення досліджень чи випробувань (калібрування лабораторного обладнання, проведення дегустацій, вивчення фізико-хімічних показників, дизайну); – реалізації скрапленого газу на спеціалізованих аукціонах для потреб населення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України; – реалізація відходів тютюнової сировини за умови документального підтвердження їх утворення та подальшого знищення або утилізації; – ввезення на митну територію України неферментованої (непереробленої) тютюнової сировини тютюново-ферментаційними заводами, які здійснюють реалізацію ферментованої (переробленої) тютюнової сировини виробникам тютюнових виробів або її експорт; реалізація тютюнової сировини тютюново-ферментаційним заводам особами, які виробляють тютюнову сировину на митній території України; реалізація ферментованої (переробленої) – ввезення на митну територію України та реалізація на митній території України кузовів до автомобілів легкових, за умови подальшого виготовлення з них
--	--

	автомобілів, зазначених у товарній позиції 8703 згідно з УКТ ЗЕД.
--	---

Особа - суб'єкт господарювання роздрібної торгівлі, яка здійснює реалізацію підакцизних товарів.

Виробники електричної енергії, які мають ліцензію на право здійснення підприємницької діяльності з виробництва електричної енергії і продають її поза оптовим ринком електричної енергії.

Реєстрація у контролюючих органах як платника податку суб'єкта господарювання, що здійснює діяльність з виробництва підакцизних товарів (продукції) та/або імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів, яка підлягає ліцензуванню, здійснюється на підставі відомостей щодо видачі такому суб'єкту відповідної ліцензії.

Органи ліцензування, що уповноважені видавати ліцензії на зазначені види діяльності, зобов'язані надати контролюючому органу за місцезнаходженням юридичних осіб, місцем проживання фізичних осіб - підприємців інформацію про видані, переоформлені, призупинені або анульовані ліцензії у п'ятиденний строк з дня здійснення таких дій.

Особи, які здійснюватимуть реалізацію пального, підлягають обов'язковій реєстрації як платники податку контролюючими органами за місцезнаходженням юридичних осіб, місцем проживання фізичних осіб - підприємців до початку здійснення реалізації пального.

Об'єкт оподаткування – ввезення, виготовлення та реалізація підакцизних товарів.

Операції з підакцизними товарами, які не підлягають оподаткуванню:

- вивезення (експорту) підакцизних товарів (продукції) платником податку за межі митної території України.

Товари (продукція) вважаються вивезеними (експортованими) платником податку за межі митної території України, якщо їх вивезення (експортування) засвідчене належно оформленою митною декларацією, у тому числі, якщо

відвантаження відбулося у звітному періоді, а вивезення (експортування) – у наступному звітному періоді і на дату подання декларації з акцизного податку за звітний місяць наявна така митна декларація;

- ввезення на митну територію України раніше експортованих підакцизних товарів (продукції), у яких виявлено недоліки, що перешкоджають реалізації цих товарів на митній території країни імпортера, для їх повернення експортеру.

Такі підакцизні товари (продукція) ввозяться їх продавцем (експортером) без подальшої реалізації на митній території України;

- реалізації електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії.

Операції з підакцизними товарами, які звільняються від оподаткування:

- реалізації легкових автомобілів для інвалідів, у тому числі дітей-інвалідів, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, коштів фондів загальнообов'язкового державного страхування, а також легкових автомобілів спеціального призначення (швидка медична допомога та для потреб центральних органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах цивільного захисту, рятувальної справи, пожежної і техногенної безпеки), оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;

- ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України, призначених для офіційного (службового) користування дипломатичними представництвами іноземних держав, консульськими установами іноземних держав та для особистого використання членами дипломатичних представництв іноземних держав, консульських установ іноземних держав виходячи з принципу взаємності стосовно кожної окремої держави.

У разі реалізації на митній території України підакцизних товарів (продукції), що були ввезені із звільненням від

оподаткування відповідно до норм цього підпункту, податок сплачується особами, що реалізують або передають у володіння, користування чи розпорядження такі підакцизні товари (продукцію), не пізніше дати такої реалізації одночасно із сплатою податку на додану вартість за ставками, що діяли на момент подання митної декларації при ввезенні підакцизних товарів (продукції) на митну територію України;

- ввезення підакцизних товарів (продукції) з-за меж митної території України на митну територію України, якщо при цьому згідно із законом не справляється податок на додану вартість у зв'язку з розміщенням товарів (продукції) у митних режимах: реімпорту, транзиту, тимчасового ввезення, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території, знищення або руйнування, відмови на користь держави. У разі порушення умов митних режимів, що передбачають повне або часткове звільнення від оподаткування, особа, відповідальна за дотримання режиму, зобов'язана обчислити та сплатити суму податкового зобов'язання.

- реалізації та/або передачі в межах одного підприємства підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, що використовуються як сировина для виробництва підакцизних товарів (продукції). Ця норма не поширюється на операції з реалізації та/або передачі в межах одного підприємства нафтопродуктів;

- ввезення на митну територію України підакцизних товарів (продукції), що використовуються як сировина для виробництва підакцизних товарів (продукції), за умови подальшого виготовлення з такої сировини готової продукції на митній території України, з якої сплачується акцизний податок, або реалізації такої продукції (підакцизних товарів) на експорт, та пред'явлення контролюючому органу ліцензії на право виробництва. Ця норма не поширюється на операції з ввезення нафтопродуктів;

- ввезення фізичними особами на митну територію України підакцизних товарів (продукції) в обсягах, що не перевищують

норм безмитного ввезення, встановлених Митним кодексом України;

- реалізації безпосередньо вітчизняними виробниками алкогольних напоїв і тютюнових виробів магазинам безмитної торгівлі. Підставою для звільнення від сплати податку продукції, яка призначена для реалізації магазинами безмитної торгівлі, є належно оформлена митна декларація, що оформляється під час відвантаження продукції від такого виробника;

- ввезення на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (крім алкогольних напоїв і тютюнових виробів) як міжнародної технічної допомоги, яка надається відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

- реалізації скрапленого газу на спеціалізованих аукціонах для потреб населення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У разі обчислення податку із застосуванням адвалерних ставок (у %) базою оподаткування є вартість реалізованого товару за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами без податку на додану вартість та з урахуванням акцизного податку.

У разі обчислення податку із застосуванням специфічних ставок (у грошових одиницях) базою оподаткування є обсяг підакцизних товарів у натуральних показниках (вага, об'єм, кількість товару (продукції), об'єму циліндрів двигуна автомобіля тощо).

2 Ставки та особливості сплати акцизного податку

Ставки акцизного податку:

Податковим кодексом України пропонується базу оподаткування акцизним податком визначати при застосуванні:

- 1) **адвалорної ставки** – виходячи з вартості підакцизних товарів за максимальними роздрібними цінами, без урахування суми акцизного податку та податку на додану вартість;

2) **специфічних ставок** – виходячи із суми метричних одиниць виміру, ваги, об'єму, кількості або іншого натурального показника.

3) **комбінована ставка** – одночасне використання платниками податку адвалорної та специфічної ставки.

Ставки акцизного податку наведено в ст. 215.3 Податкового кодексу України. Важливо слідкувати за їх оновленням.

До підакцизних товарів належать (ст. 215 ПКУ):

1) спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;

2) тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну;

3) нафтопродукти, пальне, скраплений газ, речовини, що використовуються як компоненти моторних палив, паливо моторне альтернативне;

4) автомобілі легкові, кузови до них, причеми та напівпричеми, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів;

5) електрична енергія.

З 2018 року встановлено імперативне зобов'язання норми пункту 4 розділу XIX Податкового кодексу України щодо необхідності щорічного подання КМУ законопроекту про збільшення ставок, визначених в абсолютних величинах, змінено дорученням КМУ такий законопроект подавати у разі необхідності.

Алкогільні напої:

1) ставки на спирт, пиво та алкогільні напої не збільшено, крім планового вирівнювання пільгової ставки на коньяк до ставки на інші спиртові дистиляти (загальне збільшення на 12%);

2) уточнено формулювання норми щодо оподаткування акцизним податком за зниженою ставкою зброджених напоїв, одержаних виключно в результаті природного (натурального) бродіння фруктових, ягідних та фруктових-ягідних соків, з вмістом спирту етилового не більше 8,5 відсотків об'ємних одиниць (без додання спирту) задля можливості застосування такої зниженої

ставки також для сумішей таких зброджених напоїв та сумішей таких зброджених напоїв з безалкогольними напоями з вмістом спирту не більше 8,5 відсотка об'ємних одиниць (без додання спирту);

2) «квас живого бродиння» (код 2206 згідно УКТ ЗЕД) виключено з підакцизних товарів

Тютюнові вироби:

1) встановлено графік збільшення специфічних ставок акцизного податку на тютюнові вироби і мінімального акцизного податкового зобов'язання зі сплати акцизного податку з тютюнових виробів у 2018 році (з урахуванням попередньої індексації загалом на 29,7%), та у подальшому до 2025 року на 20% щорічно до досягнення мінімального стандарту ЄС (90 євро за 1000 штук);

2) з 1 січня 2026 року запроваджено визначення середньозваженої роздрібної вартості сигарет та загальної суми податкових зобов'язань з акцизного податку на сигарети, а також встановлено порядок визначення частка загальної суми податкових зобов'язань з акцизного податку у середньозваженій роздрібній ціні (60% від вартості) продажу сигарет;

3) з 1 липня 2018 року запроваджені окремі марки акцизного податку на інші тютюнові вироби (сигарили)

Пальне:

1) строк обов'язкового використання витратомірів-лічильників та/або рівномірів-лічильників на акцизних складах перенесено на рік (з 1 січня 2019 року) та одночасно з цієї дати запроваджено відповідальність за не обладнання витратомірами-лічильниками та/або рівномірами-лічильниками акцизних складів, на яких здійснюється виробництво, оброблення (перероблення), змішування, навантаження-розвантаження, зберігання пального та/або відпуск такого пального без використання витратомірів-лічильників та/або рівномірів-лічильників;

2) звільнено від оподаткування акцизним податком операції з передачі в межах одного підприємства підакцизної сировини для виробництва не підакцизного бензолу;

3) розширено перелік нафтопродуктів, що можуть бути ввезені в якості сировини для виробництва етилену за нульовою ставкою та застосування вексельної форми контролю за цільового використання пального, а також випадки застосування нульової ставки акцизного податку при використанні речовин в якості компонентів для виробництва моторних палив;

4) передбачена можливість використання засобів електронного зв'язку для передання копії податкового векселя при митному оформленні речовин, що використовуються як компоненти моторних палив, які ввозяться на митну територію України з метою використання в хімічній промисловості

Транспортні засоби

1 до 31 грудня 2018 року звільняються від оподаткування акцизним податком операції з ввезення на митну територію України та реалізації на митній території України виключно електромобілів (у тому числі вироблених в Україні).

Якщо, до підакцизного товару застосовується адвалерна ставка, то розмір акцизного податку, розраховується наступним чином:

$$\text{Акцизний податок} = \text{максимальна роздрібна ціна} * \text{розмір ставки у \%}$$

Якщо до підакцизного товару застосовується специфічна ставка, то розмір акцизного податку, розраховується наступним чином:

$$\text{Акцизний податок} = \text{обсяг підакцизних товарів у натуральних показниках} * \text{розмір ставки у грошових одиницях}$$

Для деяких видів товарів акцизний податок може обчислюватися одночасно як за адвалерною, так і за специфічною ставками. В такому випадку суми акцизного податку розраховані з застосуванням адвалерної та специфічної ставки додаються.

Для товарів вироблених на території України податок, ставка якого встановлена в іноземній валюті, сплачується у національній валюті і розраховується за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, встановленим Національним банком України, що діє на перший день кварталу, в якому здійснюється

реалізація товару (продукції), і залишається незмінним протягом кварталу.

Податок із підакцизних товарів (продукції), що ввозяться на митну територію України, обчислюється у національній валюті за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, встановленим Національним банком України на дату подання митному органу митної декларації до митного оформлення.

Датою виникнення податкових зобов'язань щодо підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, є дата їх реалізації особою, яка їх виробляє, незалежно від цілей і напрямів подальшого використання таких товарів (продукції).

Датою виникнення податкових зобов'язань у разі ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України є дата подання контролюючому органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання контролюючим органом у визначених законодавством випадках.

Суми податку, що підлягають сплаті, з підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України або ввезених на територію України, визначаються платником податку самостійно, виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок цього податку, що діють на дату виникнення податкових зобов'язань.

Особливості оподаткування спирту етилового

Податок справляється за ставкою 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту із:

1) спирту етилового, який використовується підприємствами первинного та змішаного виноробства для виробництва виноградних, плодово-ягідних, інших виноматеріалів і суслу та вермутів;

2) спирту етилового, який використовується для виробництва лікарських засобів (у тому числі компонентів крові і вироблених з них препаратів), крім лікарських засобів у вигляді бальзамів та еліксирів;

3) спирту етилового денатурованого (спирту технічного), який реалізується суб'єктам господарювання з метою його використання як сировини для виробництва продуктів органічного синтезу, які не містять у своєму складі більш як 0,1 відсотка залишкового етанолу;

4) біоетанолу, що використовується підприємствами для виробництва бензинів моторних сумішевих із вмістом біоетанолу, етил-трет-бутилового етеру (ЕТБЕ), інших добавок на основі біоетанолу;

5) біоетанолу, який використовується для виробництва біопалива.

У разі нецільового використання суб'єктами господарювання спирту етилового та біоетанолу, з таких суб'єктів справляється штраф у розмірі, який обчислюється виходячи з обсягів використаних не за призначенням спирту етилового та біоетанолу та ставки акцизного податку, збільшеної в 1,5 раза.

У разі використання цих нафтопродуктів у якості сировини для виробництва етилену, у хімічній промисловості, речовин, що використовуються як компоненти вироблених в Україні моторних палив за нульовою ставкою акцизного податку контролюючими органами здійснюється контроль за їх цільовим використанням.

3. Порядок і терміни сплати податку. Марки акцизного податку

Датою виникнення податкових зобов'язань щодо підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, є дата їх реалізації особою, яка їх виробляє, незалежно від цілей і напрямів подальшого використання таких товарів (продукції).

Датою виникнення податкових зобов'язань у разі ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України є дата подання контролюючому органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового

зобов'язання контролюючим органом у визначених законодавством випадках.

Суми податку перераховуються до бюджету виробниками підакцизних товарів (продукції) протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку подання податкової декларації за місячний податковий період.

Суми податку з алкогольних напоїв, для виробництва яких використовується спирт етиловий неденатурований, сплачуються при придбанні марок акцизного податку.

Суми податку виробниками тютюнових виробів перераховуються до бюджету при придбанні марок акцизного податку на суму, розраховану з урахуванням мінімального акцизного податкового зобов'язання із сплати акцизного податку на тютюнові вироби та ставок податку.

Власник готової продукції, виробленої з давальницької сировини, сплачує податок виробнику (переробнику) не пізніше дати відвантаження готової продукції такому власнику або за його дорученням іншій особі.

Податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) сплачується платниками податку до або в день подання митної декларації.

У разі ввезення маркованої підакцизної продукції на митну територію України податок сплачується під час придбання марок акцизного податку з доплатою (у разі потреби) на день подання митної декларації.

Платник податку з підакцизних товарів (продукції), вироблених або переобладнаних на митній території України; імпортер алкогольних напоїв та тютюнових виробів; суб'єкт господарювання роздрібною торгівлі, який здійснює реалізацію підакцизних товарів; оптовий постачальник електричної енергії подає щомісяця не пізніше 20 числа наступного періоду контролюючому органу за місцем реєстрації декларацію акцизного податку.

Особливості оподаткування алкогольних напоїв:

Суб'єкт господарювання зобов'язаний сплатити податок або подати контролюючому органу за своїм місцезнаходженням до

отримання з акцизного складу спирту етилового неденатурованого, призначеного для переробки на алкогольні напої (крім виноматеріалів та вермутів), податковий вексель, який є забезпеченням виконання зобов'язання такого платника у строк до 90 календарних днів, починаючи з дня видачі податкового векселя, сплатити суму податку, розраховану за ставками для цієї продукції.

Під час отримання спирту етилового неденатурованого підприємство-векседавець за участю представника контролюючого органу на акцизному складі складає акт про фактично отриману кількість спирту та розрахунок акцизного податку виходячи з фактично отриманої кількості спирту. Цей акт є коригуванням вже сплаченої суми податку або наданого податкового векселя із зазначенням остаточної суми податку, яка підлягає сплаті.

Сума податку, на яку погашається вексель, визначається виходячи з фактично отриманої кількості спирту (згідно з актом) та ставок податку на готову продукцію, зменшується на суму податку, розраховану виходячи з фактично втраченої кількості спирту етилового при транспортуванні та зберіганні, у процесі виробництва готової продукції в межах норм, затверджених у встановленому порядку, а також фактично повернутого невинного браку. Розрахунок суми зменшення податку проводиться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Марки акцизного податку

У разі виробництва на митній території України алкогольних напоїв і тютюнових виробів чи ввезення таких товарів на митну територію України платники податку зобов'язані забезпечити їх маркування марками встановленого зразка у такий спосіб, щоб марка акцизного податку розривалася під час відкупорювання (розкривання) товару.

Наявність наклеєної в установленому порядку марки акцизного податку встановленого зразка на пляшці (упаковці) алкогольного напою та пачці (упаковці) тютюнового виробу є

однією з умов для ввезення на митну територію України і продажу таких товарів споживачам, а також підтвердженням сплати податку та легальності ввезення товарів.

Марки акцизного податку для вироблених в Україні алкогольних напоїв і тютюнових виробів відрізняються від марок для ввезених на митну територію України алкогольних напоїв і тютюнових виробів дизайном та кольором.

Кожна марка акцизного податку на алкогольні напої повинна мати окремий номер та позначення про суму сплаченого акцизного податку за одиницю маркованої продукції, місяць і рік випуску марки.

Не підлягають маркуванню:

1) алкогольні напої і тютюнові вироби, які постачаються для реалізації магазинам безмитної торгівлі безпосередньо вітчизняними виробниками такої продукції за прямими договорами, укладеними між вітчизняними виробниками алкогольних напоїв і тютюнових виробів і власниками магазинів безмитної торгівлі. При цьому переміщення алкогольних напоїв і тютюнових виробів, що спрямовуються виробниками до магазинів безмитної торгівлі, здійснюється під митним контролем із застосуванням заходів гарантування доставки;

2) алкогольні напої і тютюнові вироби, які ввозяться в Україну і розміщуються у митному режимі магазину безмитної торгівлі;

3) еталонні (моніторингові) чи тестові зразки тютюнових виробів, які не призначені для продажу в роздріб і ввозяться на митну територію України акредитованими державними випробувальними лабораторіями та/або суб'єктами господарювання, які мають ліцензії на право виробництва відповідної продукції, для проведення досліджень чи випробувань (калібрування лабораторного обладнання, проведення дегустацій, вивчення фізико-хімічних показників, дизайну).

Продаж марок акцизного податку вітчизняним виробникам алкогольних напоїв і тютюнових виробів провадиться на підставі:

1) довідок про сплату суми податку, яка розрахована за ставками на готову продукцію (для алкогольних напоїв, для виробництва яких використовується спирт етиловий неденатурований);

2) заявки-розрахунку кількості марок акцизного податку;

3) звіту про використання марок, придбаних у попередньому місяці, за затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, формою у двох примірниках, один з яких залишається у продавця марок, другий (з відміткою продавця) – у виробника;

4) платіжного документа на перерахування плати за марки з відміткою банку про дату виконання платіжного доручення.

Кількість марок акцизного податку, яку можуть отримати виробники алкогольних напоїв, для виробництва яких використовується спирт етиловий неденатурований, визначається відповідно до сплаченої суми податку. Виробники тютюнових виробів та алкогольних напоїв, для виробництва яких не використовується спирт етиловий неденатурований, визначають потребу в марках акцизного податку з урахуванням планових щомісячних обсягів реалізації продукції.

Марки акцизного податку, не використані для маркування товарів через їх пошкодження, приймаються від покупців марок для утилізації. Плата за марки поверненню не підлягає.

4. Бухгалтерський облік розрахунків за акцизним податком

1. Суми акцизного податку, які підлягають сплаті з підакцизних товарів (продукції), вироблених на митній території України, визначаються платником податку самостійно, виходячи з об'єктів оподаткування, бази оподаткування та ставок акцизного податку, які діють на дату виникнення податкових зобов'язань.

Акцизний податок з товарів, на які встановлені ставки податку в іноземній валюті, сплачується у національній та розраховується за офіційним курсом гривні до відповідної іноземної валюти, встановленим Національним банком України,

що діє на перший день кварталу, в якому здійснюється реалізація товару, і залишається незмінним протягом звітного кварталу. Акцизний податок для виробників підакцизних товарів нараховуються за ставками у відсотках від обороту з продажу, виходячи з вартості товарів, виготовлених на митній території України без суми податку на додану вартість та акцизного податку.

У системі рахунків бухгалтерського обліку порядок відображення операцій з нарахування та перерахування акцизного податку з товарів, які вироблені на митній території України наведено у табл. 7.3.

Таблиця 7.3

**Кореспонденція рахунків, субрахунків з обліку
акцизного податку з товарів, вироблених на митній території
України**

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	дебет	кредит
Визнано дохід від реалізації підакцизної продукції (товарів)	361	701, 702
Відображено податкове зобов'язання за податком на додану вартість	701, 702	6411
Відображено податкове зобов'язання з акцизного податку	701, 702	6412
Відображено собівартість реалізованої підакцизної готової продукції (товарів)	901, 902	26, 28
З поточного рахунка перераховано до бюджету акцизний податок	6412	311

Звітування за акцизним податком

Звітним періодом подачі декларації є місяць, який зазначається на лицьовій стороні декларації.

Декларація подається протягом 20 календарних днів після закінчення місяця.

Декларація подається в органи ДФС за основним місцем обліку. Не потрібно подавати декларацію фізичним особам, які є імпортерами підакцизних товарів, що згадуються у п. 212.1.3

ПКУ за винятком: імпортерів алкогольних напоїв та тютюнових виробів; осіб, що порушили митний режим або умови цільового використання.

Неподання або несвоєчасне подання платником податків декларації акцизного податку тягне за собою штраф згідно з п. 120.1 ПК у розмірі 170 грн за кожне таке неподання чи несвоєчасне подання.

Ті самі дії, учиненні платником податків, до якого протягом року було застосовано штраф за таке порушення, тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 1020 грн за кожне таке неподання або несвоєчасне подання.

5. Платники мита. База оподаткування митом. Ставка мита

Мито – це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом України та Митним Кодексом, який нараховується та сплачується відповідно до Кодексу, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Таблиця 7.4

Види мита

№	Вид мита	Характеристика
1	Ввізне мито	Ввізне мито встановлюється на товари, що ввозяться на митну територію України. Встановлення нових та зміна діючих ставок ввізного мита, визначених Митним тарифом України, здійснюються Верховною Радою України шляхом прийняття законів України);
2	Вивізне мито	Встановлюється законом на українські товари, що вивозяться за межі митної території України
3	Сезонне мито	На окремі товари законом може встановлюватися сезонне мито на строк не менше 60 та не більше 120 послідовних календарних днів з дня встановлення сезонного мита
Особливі види мита		

4	Спеціальне мито	Встановлюється відповідно до Закону України "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну": 1) як засіб захисту національного товаровиробника, у разі якщо товари ввозяться на митну територію України в обсягах та/або за таких умов, що їх ввезення заподіює або створює загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику; 2) як заходи у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України.
5	Антидемпінгове мито	Встановлюється відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику
6	Компенсаційне мито	Встановлюється відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику.
7	Додатковий імпортний збір	Встановлюється законом відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року (далі - ГАТТ-1994) та Домовленості про положення ГАТТ-1994 щодо платіжного балансу у разі значного погіршення стану платіжного балансу або істотного скорочення золотовалютних резервів, або досягнення ними мінімального розміру з метою забезпечення рівноваги платіжного балансу та збільшення розміру золотовалютних резервів.

8	Антидемпінгове мито	Особливий вид мита, що справляється у разі ввезення на митну територію країни імпорту товару, який є об'єктом застосування антидемпінгових заходів (попередніх або остаточних).
---	---------------------	---

Платниками мита є:

1) особа, яка ввозить товари на митну територію України чи вивозить товари з митної території України у порядку та на умовах, встановлених цим Кодексом;

2) особа, на адресу якої надходять товари, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових або експрес-відправленнях, несупроводжуваному багажі, вантажних відправленнях;

3) особа, на яку покладається обов'язок дотримання вимог митних режимів, які передбачають звільнення від оподаткування митом, у разі порушення таких вимог;

4) особа, яка використовує товари, митне оформлення яких було здійснено з умовним звільненням від оподаткування, не за цільовим призначенням та/або всупереч умовам чи цілям такого звільнення згідно з цим Кодексом, іншими законами України, а також будь-які інші особи, які безпідставно використовують звільнення від оподаткування митом (податкову пільгу);

5) особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження товари, що були випущені у вільний обіг на митній території України із звільненням від оподаткування митними платежами, до закінчення строку, визначеного законом;

6) особа, яка реалізує товари, транспортні засоби відповідно до статті 243 Податкового кодексу.

Об'єктами оподаткування митом є:

1) товари, митна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі митної території України підприємствами;

2) товари, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню

митними платежами відповідно до розділу XII Митного Кодексу, а також розділів V та VI Податкового кодексу України;

3) товари, транспортні засоби, що реалізуються відповідно до статті 243 Кодексу.

Ставки мита:

В Україні застосовуються такі види ставок мита:

1) адвалорна

2) специфічна

3) комбінована, що складається з адвалорної та специфічної ставок мита.

Таблиця 7.5

База оподаткування

1. Базою оподаткування митом товарів, що переміщуються через митний кордон України, є:	1) для товарів, на які законом встановлено адвалорні ставки мита, - митна вартість товарів; 2) для товарів, на які законом встановлено специфічні ставки мита, - кількість таких товарів у встановлених законом одиницях виміру. 3) для товарів, на які законом встановлено комбіновані ставки мита, база оподаткування визначається відповідно до пунктів 1 і 2
База оподаткування митом товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях	1) товари (за винятком підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їх сумарна фактурна вартість не перевищує еквівалент 150 євро, не є об'єктом оподаткування митними платежами 2) товари (за винятком підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного

	одержувача (юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їх сумарна фактурна вартість перевищує еквівалент 150 євро, оподатковуються митом відповідно до Кодексу та податком на додану вартість відповідно до Податкового кодексу України. 3) підакцизні товари, переміщення (пересилання) яких через митний кордон України не заборонено законом, незалежно від вартості оподатковуються митом відповідно до Митного Кодексу, а також іншими податками відповідно до Податкового кодексу України.
База оподаткування митом товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами	визначається відповідно Митному кодексу України

Усі ставки мита вказані в Митному тарифі України.

Нарахування та сплата митних платежів

Митні платежі нараховуються декларантом або іншими особами, на яких покладено обов'язок із сплати митних платежів, самотійно, крім випадків, якщо обов'язок щодо нарахування митних платежів відповідно до Митного Кодексу, Податкового кодексу України та інших законів України покладається на митні органи.

Таблиця 7.6

Ставки мита та їх розрахунок

	Види ставок мита	База оподаткування (ст. 279 Митного кодексу)	Формула розрахунку
--	------------------	--	--------------------

1	Адвалорна	Митна вартість товару	$Сма = (В \times Ма)/100$, де Сма – сума мита, В – митна вартість товару (грн.), Ма – ставка мита, установлена у відсотках до митної вартості товару
2	Специфічна	Кількість товару в установлених законом одиницях виміру (шт., л)	$Смс = Н \times Мс \times Кс$, де Смс – сума мита, Н – кількісна або фізична характеристика товару в натуральному виразі, Мс – ставка мита в євро за одиницю товару, Кс – курс євро, установлений Нацбанком України на день подання митниці ДФС митної декларації
3	Комбінована	Митна вартість товару та кількість товару в установлених законом одиницях виміру	Нарахування мита за комбінованими ставками здійснюється в три етапи: спочатку обчислюється сума мита за адвалорною ставкою у відсотках до митної вартості; потім обчислюється сума мита за специфічною ставкою в євро за одиницю товару; для визначення суми мита, що підлягає сплаті, використовується, як правило, найбільша величина

Нарахування сум митних платежів здійснюється у валюті України. Для цілей нарахування митних платежів застосовуються ставки, що діють на день подання митному органу митної декларації на товари, а в разі якщо митне оформлення здійснюється без подання митної декларації, - на день його здійснення. У разі якщо для цілей обчислення митних платежів, у тому числі визначення митної вартості товарів, необхідно зробити перерахування іноземної валюти, застосовується курс валюти України до іноземної валюти, встановлений Національним банком України на день нарахування митних платежів.

Митні платежі підлягають сплаті до або на день подання митному органу митної декларації для митного оформлення.

Порядок і форми сплати митних платежів

1. Суми митних платежів, нараховані митним органом, підлягають сплаті до державного бюджету платником податків безпосередньо на єдиний казначейський рахунок.

2. Суми митних платежів сплачуються в готівковій формі через касу митного органу чи фінансової установи або у безготівковій формі через фінансову установу, крім випадків, передбачених цим Кодексом та законами України.

3. Перерахування сум митних платежів до Державного бюджету України із зазначених рахунків митного органу здійснюється цим митним органом.

4. Митні платежі сплачуються у валюті України. В окремих випадках, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, митні платежі можуть бути сплачені в іноземній валюті за курсом, встановленим Національним банком України.

5. Перерахунок сум митних платежів, визначених у валюті України, в іноземну валюту для цілей сплати митних платежів, обчислених у валюті України, здійснюється за курсом, встановленим Національним банком України, що діє на день подання митної декларації, а у разі якщо обов'язок із сплати митних платежів не пов'язаний з поданням митної декларації, – на день фактичної сплати.

6. Митні платежі можуть бути сплачені в будь-якій іншій формі, передбаченій законом.

7. Порядок нарахування, обліку та перерахування до державного бюджету сум митних платежів визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

8. На вимогу платника податків митні органи зобов'язані видати підтвердження сплати митних платежів у письмовій формі.

Звітування за митними розрахунками

Інформація про мито міститься у митній декларації.

Митні декларації прирівнюються до податкових декларацій для цілей нарахування та/або сплати податкових зобов'язань.

Положенням про митні декларації визначено вимоги до оформлення і використання митних декларацій, на підставі яких декларується товари, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України підприємствами, та інші товари, що відповідно до законодавства України декларується шляхом поданням митної декларації, передбаченої для підприємств, а також порядок внесення змін до митних декларацій, їх відкликання та визнання недійсними.

Якщо товари обкладаються ввізним митом за специфічними ставками в ЄВРО на одиницю товару, то основою для обчислення мита є відповідна кількість товару:

Розмір ввізного мита = кількість товару* ставка ввізного мита в ЄВРО за одиницю товару

Якщо товари обкладаються ввізним митом за адвалерними ставками, то основою для обчислення суми мита є митна вартість товару:

Розмір імпортного мита = митна вартість товару* ставка імпортного мита, встановлена у відсотках до митної вартості товару

Податок на додану вартість щодо товарів, які обкладаються ввізним митом, обчислюється за такою формулою:

Сума ПДВ = (митна вартість ввезеного товару + сума ввізного мата)*ставка ПДВ

Митні тарифи в Україні визначаються згідно переліку «Митних тарифів України за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності УКТ ЗЕД».

Контроль правильності визначення митної вартості товарів здійснюється органом доходів і зборів під час проведення митного контролю і митного оформлення шляхом перевірки числового значення заявленої митної вартості.

Контроль правильності визначення митної вартості товарів за основним методом - за ціною договору (контракту) щодо товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту (вартість операції), здійснюється

органом доходів і зборів шляхом перевірки розрахунку, здійсненого декларантом.

Визначення митної вартості товарів, які ввозяться в Україну відповідно до митного режиму імпорту, здійснюється за такими методами:

1) основний - за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції);

2) другорядні:

а) за ціною договору щодо ідентичних товарів;

б) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів;

в) на основі віднімання вартості;

г) на основі додавання вартості (обчислена вартість);

г) резервний.

Основним методом визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту, є перший метод - за ціною договору (вартість операції).

Кожний наступний метод застосовується лише у разі, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу відповідно до норм цього Кодексу.

Застосуванню другорядних методів передують процедура консультацій між органом доходів і зборів та декларантом з метою визначення основи вартості. Під час таких консультацій орган доходів і зборів та декларант можуть здійснити обмін наявною у кожного з них інформацією за умови додержання вимог щодо її конфіденційності.

В Україні застосовуються такі види мита:

1) ввізне мито;

2) вивізне мито;

3) сезонне мито;

4) особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, додатковий імпортний збір.

Забороняється застосовувати інші види мита, крім тих, що встановлені Кодексом.

Ввізне мито встановлюється на товари, що ввозяться на митну територію України.

Вивізне мито встановлюється законом на українські товари, що вивозяться за межі митної території України.

На окремі товари законом може встановлюватися сезонне мито на строк не менше 60 та не більше 120 послідовних календарних днів з дня встановлення сезонного мита.

У випадках, передбачених законами України (якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), з метою захисту економічних інтересів України та українських товаровиробників у разі ввезення товарів на митну територію України, незалежно від інших видів мита, можуть застосовуватися особливі види мита:

- 1) спеціальне мито;
- 2) антидемпінгове мито;
- 3) компенсаційне мито;
- 4) додатковий імпорتنний збір.

Спеціальне мито встановлюється відповідно до Закону України "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну":

1) як засіб захисту національного товаровиробника, у разі якщо товари ввозяться на митну територію України в обсягах та/або за таких умов, що їх ввезення заподіює або створює загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику;

2) як заходи у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України.

Антидемпінгове мито встановлюється відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику.

Компенсаційне мито встановлюється відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику.

Датою виникнення податкових зобов'язань із сплати мита у разі ввезення товарів на митну територію України чи вивезення товарів з митної території України є дата подання органу доходів і зборів митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання органом доходів і зборів у випадках, визначених цим Кодексом та законами України.

У випадках, встановлених цим Кодексом та іншими законами з питань оподаткування, при ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі від оподаткування митом звільняються:

1) транспортні засоби комерційного призначення, що здійснюють регулярні міжнародні перевезення товарів та/або пасажирів, а також предмети матеріально-технічного постачання і спорядження, паливо, продовольство та інше майно, необхідні для їх нормальної експлуатації на час перебування в дорозі, в пунктах проміжної зупинки, або придбані за кордоном у зв'язку з ліквідацією наслідків аварії (поломки) даних транспортних засобів;

2) валюта України, іноземна валюта, цінні папери та банківські метали;

3) товари, що ввозяться в Україну або вивозяться з України для офіційного і особистого користування особами, які відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і законів України користуються правом ввезення в Україну та вивезення з України таких товарів зі звільненням від сплати мита;

4) товари, що ввозяться на митну територію України в рамках міжнародної технічної допомоги відповідно до

міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

5) товари, що походять з митної території України, за які було сплачено мито при первісному вивезенні за межі цієї території, тимчасово ввозилися на цю територію та знову вивозяться за її межі;

6) документи та видання, які надсилаються в рамках міжнародного обміну до освітніх, наукових або культурних закладів, у тому числі бібліотек. Перелік цих закладів визначається Кабінетом Міністрів України;

7) архівні документи, придбані з метою внесення їх до Національного архівного фонду;

8) фармацевтична продукція, сполуки, що використовуються для її виготовлення, які не виробляються в Україні, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України;

9) устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаюче обладнання і матеріали, засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріали для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії за умови, що ці товари застосовуються платником податків для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні. Перелік таких товарів із зазначенням кодів УКТ ЗЕД встановлюється Кабінетом Міністрів України;

10) матеріали, устаткування та комплектуючі, що використовуються для виробництва:

- устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;

- матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, що будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;

- енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

- засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;
- матеріалів, сировини та устаткування, що будуть використовуватися у нанотехнологічних виробництвах або працювати з використанням нанотехнологій.

6. Митний контроль. Види митних режимів

Митний контроль здійснюється безпосередньо посадовими особами митних органів шляхом:

- 1) перевірки документів та відомостей, необхідних для такого контролю;
- 2) митного огляду (огляду та переогляду товарів і транспортних засобів, особистого огляду громадян);
- 3) обліку товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України;
- 4) усного опитування громадян та посадових осіб підприємств;
- 5) перевірки системи звітності та обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів, які відповідно до законів справляються при переміщенні товарів через митний кордон України;
- 6) огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних ліцензійних складів, спеціальних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться або можуть знаходитися товари і транспортні засоби, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи законом;

Якщо є підстави вважати, що у ручній поклажі або багажі громадянина переміщуються через митний кордон України, у тому числі транзитом, товари, які підлягають обліку і відповідним видам контролю органів державної влади, чи товари, при митному оформленні яких справляються податки і збори, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено, митний орган має право провести

огляд, а у разі необхідності і переогляд ручної поклажі та багажу з їх розпакуванням.

Огляд та переогляд ручної поклажі та багажу громадянина здійснюються в присутності цього громадянина чи уповноваженої ним особи.

Особистий огляд як виняткова форма митного контролю проводиться за письмовою постановою керівника митного органу або особи, яка його заміщує, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або в транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через територію України.

На митному посту особистий огляд може також проводитися за письмовою постановою керівника поста або особи, яка його заміщує, з обов'язковим повідомленням протягом доби керівника відповідного митного органу про підстави і результати такого огляду.

Перед початком огляду посадова особа митного органу повинна пред'явити громадянину письмову постанову керівника митного органу, керівника митного поста чи особи, яка їх заміщує, ознайомити громадянина з його правами та обов'язками під час проведення такого огляду і запропонувати добровільно пред'явити приховувані товари.

Під час проведення особистого огляду складається протокол за формою, що встановлюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

Митному огляду не підлягає ручна поклажа та супроводжуваний багаж Президента України, Голови Верховної Ради України, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, Голови та суддів Верховного Суду України, Голови та суддів Конституційного Суду України, Міністра закордонних справ України, Генерального прокурора України та членів їхніх сімей, які прямують разом з ними.

Митна декларація подається органу доходів і зборів, який здійснює митне оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, протягом 10 робочих днів з дати доставлення цих товарів, транспортних засобів до зазначеного органу.

Особисті речі, що переміщуються (пересилаються) громадянами через митний кордон України у ручній поклажі, супроводжуваному та несупроводжуваному багажі, підлягають декларуванню шляхом учинення дій, усно або, за бажанням власника чи на вимогу органу доходів і зборів, письмово, не оподатковуються митними платежами та звільняються від подання документів, що видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів (0,5 літра туалетної води та/або 100 грамів парфумів, один фотоапарат, одна кіно-, відеокамера разом з обґрунтованою кількістю фото-, відео-, кіноплівок та додаткового приладдя; стільникові (мобільні) телефони у кількості не більше двох штук, пейджери).

Умови вивезення (пересилання) громадянами товарів за межі митної території України:

1) Товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000 євро (крім зазначених у частині другій цієї статті), не підлягають письмовому декларуванню при вивезенні (пересиланні) їх громадянами за межі митної території України.

2) Товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000 євро та на які законом встановлено вивізне мито та/або якщо відповідно до закону державними органами видаються документи, необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення таких товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України громадянами, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, із сплатою у випадках, визначених законами України, вивізного мита та з поданням відповідних документів, виданих державними органами.

3) Товари, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро (крім зазначених у частині четвертій цієї

статті), при вивезенні (пересиланні) їх громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств, та зі сплатою вивізного мита у випадках, встановлених законами України.

4) Товари, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро, при вивезенні (пересиланні) громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, та звільняються від подання документів, що видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України, за умови, що ці товари:

- вивозяться у зв'язку з виїздом за межі України на постійне місце проживання;
- входять до складу спадщини, оформленої в Україні на користь громадянина-нерезидента, за умови підтвердження складу спадщини органами, що вчиняють нотаріальні дії;
- тимчасово вивозяться громадянами-резидентами за межі митної території України під письмове зобов'язання про їх зворотне ввезення;
- були тимчасово ввезені на митну територію України під зобов'язання про їх зворотне вивезення, що підтверджується відповідними документами;
- були одержані громадянами-нерезидентами у вигляді призів і нагород за участь у змаганнях, конкурсах, фестивалях тощо, які проводяться на території України, що підтверджується відповідними документами.

5) Товари, придбані громадянами-нерезидентами на території України, загальна фактурна вартість яких не перевищує суми іноземної валюти, ввезеної цими громадянами в Україну, та товари, що вивозяться громадянами-нерезидентами у зв'язку з остаточним виїздом за межі України, на суму доходу, одержаного за час роботи чи навчання в Україні, що підтверджується відповідними документами, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, зі

сплатою у випадках, встановлених законами України, вивізного мита, та поданням документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення, які при переміщенні (пересиланні) громадянами таких товарів через митний кордон України видаються відповідними державними органами.

Умови ввезення (пересилання) громадянами товарів на митну територію України:

1) Товари (за винятком підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро, що ввозяться громадянами на митну територію України у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення, та товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг, що ввозяться громадянами на митну територію України у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, пункти пропуску через державний кордон України, не підлягають письмовому декларуванню.

При цьому особа, яка ввозить товари, має бути відсутньою в Україні не менше 24 годин і вьжджати в країну не частіше одного разу протягом 72 годин. Якщо ці обмеження не дотримуються, то ввозити товар можна тільки на 50 євро.

У разі якщо товари, підлягають державній реєстрації на території України, такі товари підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, з поданням документів, що видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення таких товарів при переміщенні (пересиланні) їх через митний кордон України громадянами, та звільняються від оподаткування митними платежами.

2) Товари (крім підакцизних), що ввозяться громадянами у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі, сумарна фактурна вартість та/або загальна вага яких перевищують обмеження, встановлені частиною першою цієї статті, але загальна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10000

євро, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, з поданням документів, що видаються державними органами для здійснення митного контролю та митного оформлення таких товарів, та оподатковуються ввізним митом за ставкою 10 відсотків і податком на додану вартість за ставкою, встановленою Податковим кодексом України, в частині, що перевищує еквівалент 1000 євро (при ввезенні товарів на митну територію України через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення) та еквівалент 500 євро або вартість товарів, обчислена пропорційно до ваги, що перевищує 50 кг (при ввезенні через інші пункти пропуску через державний кордон України). Базою оподаткування таких товарів є частина їх сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 1000 євро (при ввезенні товарів на митну територію України через пункти пропуску через державний кордон України, відкриті для повітряного сполучення) та еквівалент 500 євро або вартість товарів, обчислена пропорційно до ваги, що перевищує 50 кг (при ввезенні через інші пункти пропуску через державний кордон України).

3) Товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 150 євро (для перших трьох міжнародних відправлень протягом місяця), що переміщуються (пересилаються) на митну територію України на адресу одного одержувача в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, а також товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 150 євро, що переміщуються у несупроводжуваному багажі, підлягають усному декларуванню на підставі товаросупровідних документів та не є об'єктами оподаткування митними платежами. Для наступних після трьох відправлень за 1 місяць - сплячується митна вартість помножена на ставку визначену Митним тарифом України.

4) Товари (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових, міжнародних експрес-відправленнях, несупроводжуваному багажі, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро (для перших трьох міжнародних відправлень протягом місяця), але не перевищує еквівалент 10000 євро, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, та оподатковуються ввізним митом за ставкою 10 відсотків та податком на додану вартість за ставкою, встановленою Податковим кодексом України. Базою оподаткування для таких товарів є частина їх сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 150 євро.

5) Товари (крім підакцизних), сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10000 євро, що пересилаються (переміщуються) на митну територію України в міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, у ручній поклажі, супроводжуваному та несупроводжуваному багажі, а також товари (крім підакцизних), незалежно від їх фактурної вартості, що переміщуються на митну територію України у вантажних відправленнях, підлягають декларуванню та митному оформленню з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств, а також дозволів (ліцензій), сертифікатів відповідності чи свідоцтв про визнання відповідності у випадках, установлених законодавством України для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, та оподатковуються ввізним митом за повними ставками Митного тарифу України і податком на додану вартість за ставкою, встановленою Податковим кодексом України.

З 1 січня 2018 року в дію вступив Закон України від 7 грудня 2017 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році». Окрім іншого, Закон змінює максимальну суму, на яку одна особа може ввезти товар з Польщі в України без сплати мита. Якщо раніше з Польщі можна було привезти товару не більше, аніж на 500 євро без сплати мита, то відтепер ввіз товарів на цю суму можливий лише за дотримання одночасно двох умов:

- 1) якщо особа була відсутня в Україні довше, ніж 24 години;
- 2) якщо особа не перетинала український кордон більше, аніж один раз за останні 72 години (тобто три доби).

В іншому випадку, відповідно до прийнятого закону, людина, що була відсутня в Україні менше, ніж 24 години, може безкоштовно (тобто без сплати мита) завозити на територію України товари вартістю не більше 50 євро і вагою не більше 50 кілограм. Те саме стосується і осіб, які перетинають український кордон частіше, ніж один раз на 72 години.

Якщо ж загальна вартість товарів перевищує цю суму, то такі товари підлягатимуть оподаткуванню. Базою оподаткування є частина сумарної вартості таких товарів, що перевищує еквівалент 50 євро, з урахуванням мита, що підлягає сплаті.

При ввезенні (пересиланні) на митну територію України громадянами звільняються від оподаткування митними платежами:

- 1) особисті речі,
- 2) товари, призначені для забезпечення звичайних повсякденних потреб громадянина та початкового облаштування, що ввозяться (пересилаються) громадянами у зв'язку з переселенням на постійне місце проживання в Україну протягом шести місяців з дня видачі документа, що підтверджує право громадянина на постійне проживання в Україні, за умови документального підтвердження того, що до дня видачі цього документа громадянин проживав на території країни, з якої він прибув, не менше трьох років:

- товари, призначені для забезпечення звичайних повсякденних потреб громадянина та початкового облаштування;
- транспортні засоби особистого користування, (загальною масою до 3,5 тонни, у кількості однієї одиниці на кожного громадянина, який досяг 18-річного віку).

3) товари, що належать громадянам і переміщуються транзитом через митну територію України;

4) товари, що входять до складу спадщини за законом, відкритої за межами України на користь резидента

5) товари, одержані громадянами-резидентами у вигляді нагород і призів міжнародних змагань, конкурсах за межами митної території України. Ввезення на митну територію України алкогольних напоїв та тютюнових виробів громадянами, які не досягли 18-річного віку, не допускається.

Громадяни, які досягли 18-річного віку, можуть ввозити алкогольні напої та тютюнові вироби на митну територію України в ручній поклажі або супроводжуваному багажі без сплати митних платежів та без письмового декларування у таких кількостях із розрахунку на одну особу:

1) 200 сигарет або 50 сигар чи 250 грамів тютюну, або ці вироби в наборі загальною вагою, що не перевищує 250 грамів;

2) 5 літрів пива, 2 літри вина, 1 літр міцних (із вмістом спирту більш як 22%) алкогольних напоїв.

Алкогольні напої та тютюнові вироби незалежно від їх кількості не звільняються від оподаткування митними платежами, якщо особа, яка ввозить їх на митну територію України, була відсутня в Україні менш ніж 24 години.

В Україні запроваджуються такі види митних режимів:

1) імпорт;

2) реімпорт – митний режим, відповідно до якого товари, що походять з України та вивезені за межі митної території України згідно з митним режимом експорту, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк ввозяться на митну територію України для вільного обігу на цій території;

3) експорт;

4) реекспорт – митний режим, відповідно до якого товари, що походять з інших країн, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк з моменту їх ввезення на митну територію України вивозяться з цієї території в режимі експорту;

5) транзит – митний режим, відповідно до якого товари і транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України; Встановлюються такі строки транзитних перевезень залежно від

виду транспорту: для автомобільного транспорту - 10 діб (у разі переміщення в зоні діяльності однієї митниці - 5 діб);

для залізничного транспорту - 28 діб; для авіаційного транспорту - 5 діб; для морського та річкового транспорту - 20 діб; для трубопровідного транспорту – 31 доба; для трубопровідного транспорту (з перевантаженням на інші види транспорту) - 90 діб.

6) тимчасове ввезення (вивезення) – митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за межі митної території України з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування; Строк тимчасового ввезення товарів встановлюється органом доходів і зборів у кожному конкретному випадку, але не повинен перевищувати трьох років з дати поміщення товарів у митний режим тимчасового ввезення.

7) митний склад – митний режим, відповідно до якого ввезені з-за меж митної території України товари зберігаються під митним контролем без справляння податків і зборів і без застосування до них заходів нетарифного регулювання та інших обмежень у період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного їх вивезення за межі України.

8) спеціальна митна зона – це митний режим, відповідно до якого до товарів, які ввозяться на території відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон із-за меж митної території України, а також до товарів, які вивозяться з територій зазначених зон за межі митної території України, не застосовуються заходи тарифного і нетарифного регулювання, якщо інше не передбачено законом;

9) магазин безмитної торгівлі;

10) переробка на митній території України митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію України товари, що походять з інших країн, піддаються у встановленому законодавством порядку переробці без застосування до них

заходів нетарифного регулювання, за умови вивезення за межі митної території України продуктів переробки відповідно до митного режиму експорту; Строк переробки товарів на митній території України встановлюється органом доходів і зборів у кожному випадку під час видачі дозволу підприємству, виходячи з тривалості процесу переробки товарів та розпорядження продуктами їх переробки.

Зазначений строк обчислюється, починаючи з дня завершення митного оформлення органом доходів і зборів іноземних товарів для переробки. За заявою підприємства, якому видано дозвіл на переробку товарів, з причин, підтверджених документально, строк переробки товарів на митній території України продовжується зазначеним органом, але загальний строк переробки не може перевищувати 365 днів.

11) переробка за межами митної території України – митний режим, відповідно до якого товари, що перебувають у вільному обігу на митній території України, вивозяться без застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання з метою їх переробки за межами митної території України та наступного повернення в Україну; За заявою підприємства, якому видано дозвіл на переробку товарів, з причин, підтверджених документально, строк переробки товарів за межами митної території України продовжується зазначеним органом, але загальний строк переробки не може перевищувати 365 днів.

12) знищення або руйнування – митний режим, відповідно до якого товари, ввезені на митну територію України, знищуються під митним контролем чи приводяться у стан, який виключає їх використання, без справляння податків, установлених на імпорт, а також без застосування заходів нетарифного регулювання до товарів, що знищуються або руйнуються;

13) відмова на користь держави – митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від товарів, що перебувають під митним контролем, без будь-яких умов на свою користь. У режимі відмови на користь держави на товари не нараховуються

і не справляються податки і збори, а також не застосовуються заходи нетарифного регулювання.

Контрольні питання:

1. Хто є платниками акцизного податку відповідно до Податкового кодексу України?
2. Що включається до бази оподаткування акцизним податком?
3. Які товари підлягають оподаткуванню акцизом в Україні?
4. Які існують ставки акцизного податку та за якими принципами вони встановлюються?
5. У чому полягають особливості сплати акцизного податку для імпортованих товарів?
6. Який порядок сплати акцизного податку та строки подання звітності?
7. Що таке марки акцизного податку та яку функцію вони виконують?
8. Який порядок придбання та обліку марок акцизного податку?
9. Як відображаються розрахунки за акцизним податком у бухгалтерському обліку підприємства?
10. Яка відповідальність передбачена за порушення правил обігу підакцизних товарів?
11. Хто є платниками мита при переміщенні товарів через митний кордон України?
12. Що входить до бази оподаткування митом?
13. Які види ставок мита застосовуються в Україні (адвалорні, специфічні, комбіновані)?
14. У чому полягає різниця між ввізним і вивізним митом?
15. Які функції виконує митний контроль?
16. Які існують основні види митних режимів в Україні?
17. Які документи подаються під час митного оформлення товарів?

18. У чому полягає механізм нарахування та сплати мита при імпорті продукції?
19. Які пільги можуть застосовуватись під час сплати мита?
20. Яка роль митних органів у здійсненні державного контролю за зовнішньоекономічною діяльністю?

ТЕМА 8. ЄДИНИЙ ПОДАТОК

План

1. Види діяльності, що дозволяють застосування спрощеної системи оподаткування. Ставка єдиного податку
2. Особливості застосування підвищеної ставки та подвійного розміру податку
3. Обмеження по застосуванню спрощеної системи оподаткування.
4. Порядок визначення доходів та їх склад для платників єдиного податку першої - третьої груп
5. Особливості обрання спрощеної системи оподаткування

1. Види діяльності, що дозволяють застосування спрощеної системи оподаткування. Ставка єдиного податку

Під побутовими послугами населенню, які надаються першою та другою групами платників єдиного податку, розуміються такі види послуг:

- 1) виготовлення взуття за індивідуальним замовленням;
- 2) послуги з ремонту взуття;
- 3) виготовлення швейних виробів за індивідуальним замовленням;
- 4) виготовлення виробів із шкіри за індивідуальним замовленням;
- 5) виготовлення виробів з хутра за індивідуальним замовленням;
- 6) виготовлення спіднього одягу за індивідуальним замовленням;

7) виготовлення текстильних виробів та текстильної галантереї за індивідуальним замовленням;

8) виготовлення головних уборів за індивідуальним замовленням;

9) додаткові послуги до виготовлення виробів за індивідуальним замовленням;

10) послуги з ремонту одягу та побутових текстильних виробів;

11) виготовлення та в'язання трикотажних виробів за індивідуальним замовленням;

12) послуги з ремонту трикотажних виробів;

13) виготовлення килимів та килимових виробів за індивідуальним замовленням;

14) послуги з ремонту та реставрації килимів та килимових виробів;

15) виготовлення шкіряних галантерейних та дорожніх виробів за індивідуальним замовленням;

16) послуги з ремонту шкіряних галантерейних та дорожніх виробів;

17) виготовлення меблів за індивідуальним замовленням;

18) послуги з ремонту, реставрації та поновлення меблів;

19) виготовлення теслярських та столярних виробів за індивідуальним замовленням;

20) технічне обслуговування та ремонт автомобілів, мотоциклів, моторолерів і мопедів за індивідуальним замовленням;

21) послуги з ремонту радіотелевізійної та іншої аудіо- і відеоапаратури;

22) послуги з ремонту електропобутової техніки та інших побутових приладів;

23) послуги з ремонту годинників;

24) послуги з ремонту велосипедів;

25) послуги з технічного обслуговування і ремонту музичних інструментів;

26) виготовлення металовиробів за індивідуальним замовленням;

27) послуги з ремонту інших предметів особистого користування, домашнього вжитку та металовиробів;

28) виготовлення ювелірних виробів за індивідуальним замовленням;

29) послуги з ремонту ювелірних виробів;

30) прокат речей особистого користування та побутових товарів;

31) послуги з виконання фоторобіт;

32) послуги з оброблення плівок;

33) послуги з прання, оброблення білизни та інших текстильних виробів;

34) послуги з чищення та фарбування текстильних, трикотажних і хутрових виробів;

35) вичинка хутрових шкур за індивідуальним замовленням;

36) послуги перукарень;

37) ритуальні послуги;

38) послуги, пов'язані з сільським та лісовим господарством;

39) послуги домашньої прислуги;

40) послуги, пов'язані з очищенням та прибиранням приміщень за індивідуальним замовленням.

Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди.

Базою оподаткування податком для платників єдиного податку четвертої групи для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень), з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного за станом на 1 січня базового податкового (звітного) року.

Ставки єдиного податку для платників першої - другої груп встановлюються у відсотках (фіксовані ставки) до розміру прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати відповідно, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року (далі у цій главі - мінімальна заробітна плата), та третьої групи – у відсотках до доходу (відсоткові ставки).

Податковим (звітним) періодом для платників єдиного податку першої, другої та четвертої груп є календарний рік.

Податковим (звітним) періодом для платників єдиного податку третьої групи є календарний квартал.

Платники єдиного податку першої і другої груп сплачують єдиний податок шляхом здійснення авансового внеску не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця.

Такі платники єдиного податку можуть здійснити сплату єдиного податку авансовим внеском за весь податковий (звітний) період (квартал, рік), але не більш як до кінця поточного звітного року.

Платники єдиного податку третьої групи сплачують єдиний податок протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за податковий (звітний) квартал.

Платники єдиного податку четвертої групи:

- самостійно обчислюють суму податку щороку станом на 1 січня і не пізніше 20 лютого поточного року подають відповідному контролюючому органу за місцезнаходженням платника податку та місцем розташування земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік за формою, встановленою у порядку, передбаченому статтею 46 цього Кодексу;

- сплачують податок щоквартально протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, у таких розмірах:

- у I кварталі - 10 відсотків;
- у II кварталі - 10 відсотків;
- у III кварталі - 50 відсотків;
- у IV кварталі - 30 відсотків.

Платники єдиного податку першої і другої груп та платники єдиного податку третьої групи (фізичні особи - підприємці), які

не є платниками податку на додану вартість, ведуть Книгу обліку доходів шляхом щоденного, за підсумками робочого дня, відображення отриманих доходів.

Платники єдиного податку третьої групи (фізичні особи - підприємці), які є платниками податку на додану вартість, ведуть облік доходів та витрат за формою та в порядку, що встановлені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Платники єдиного податку третьої групи (юридичні особи) використовують дані спрощеного бухгалтерського обліку щодо доходів та витрат.

Платники єдиного податку першої та другої груп подають до контролюючого органу податкову декларацію платника єдиного податку у строк, встановлений для річного податкового (звітного) періоду, в якій відображаються обсяг отриманого доходу, щомісячні авансові внески.

Платники єдиного податку третьої групи подають до контролюючого органу податкову декларацію платника єдиного податку у строки, встановлені для квартального податкового (звітного) періоду.

2. Особливості застосування підвищеної ставки та подвійного розміру податку

Ставка єдиного податку встановлюється для платників єдиного податку першої - третьої групи (фізичні особи - підприємці) у розмірі 15 відсотків:

- 1) до суми перевищення обсягу доходу,
- 2) до доходу, отриманого від провадження діяльності, не зазначеної у реєстрі платників єдиного податку, віднесеного до першої або другої групи;
- 3) до доходу, отриманого від здійснення видів діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування;
- 4) до доходу, отриманого платниками першої або другої групи від провадження діяльності, яка не дає права відноситись до даних груп платників єдиного податку.

Ставки єдиного податку для платників третьої групи (юридичні особи) встановлюються у подвійному розмірі:

- 1) до суми перевищення обсягу доходу;
- 2) до доходу, отриманого від здійснення видів діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування.

У разі здійснення платниками єдиного податку першої і другої груп кількох видів господарської діяльності застосовується максимальний розмір ставки єдиного податку, встановлений для таких видів господарської діяльності.

У разі здійснення платниками єдиного податку першої і другої груп господарської діяльності на територіях більш як однієї сільської, селищної або міської ради застосовується максимальний розмір ставки єдиного податку, встановлений цією статтею для відповідної групи таких платників єдиного податку.

Ставки, застосовуються з урахуванням таких особливостей:

- 1) платники єдиного податку першої групи, які у календарному кварталі перевищили обсяг доходу, з наступного календарного кварталу за заявою переходять на застосування ставки єдиного податку, визначеної для платників єдиного податку другої або третьої групи, або відмовляються від застосування спрощеної системи оподаткування.

Такі платники до суми перевищення зобов'язані застосувати ставку єдиного податку у розмірі 15 відсотків.

Заява подається не пізніше 20 числа місяця, наступного за календарним кварталом, у якому допущено перевищення обсягу доходу;

- 2) платники єдиного податку другої групи, які перевищили у податковому (звітному) періоді обсяг доходу, в наступному податковому (звітному) кварталі за заявою переходять на застосування ставки єдиного податку, визначеної для платників єдиного податку третьої групи, або відмовляються від застосування спрощеної системи оподаткування.

Такі платники до суми перевищення зобов'язані застосувати ставку єдиного податку у розмірі 15 відсотків.

Заява подається не пізніше 20 числа місяця, наступного за календарним кварталом, у якому допущено перевищення обсягу доходу;

3) платники єдиного податку третьої групи (фізичні особи - підприємці), які перевищили у податковому (звітному) періоді обсяг доходу, до суми перевищення застосовують ставку єдиного податку у розмірі 15 відсотків, а також зобов'язані у порядку, встановленому цією главою, перейти на сплату інших податків і зборів.

Платники єдиного податку третьої групи (юридичні особи), які перевищили у податковому (звітному) періоді обсяг доходу, до суми перевищення застосовують ставку єдиного податку у подвійному розмірі.

3. Обмеження по застосуванню спрощеної системи оподаткування

Для платників єдиного податку існують певні обмеження, щодо виду діяльності, зокрема їм заборонено здійснювати:

- 1) діяльність з організації, проведення азартних ігор;
- 2) обмін іноземної валюти;
- 3) видобуток, виробництво, реалізацію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;
- 4) діяльність з управління підприємствами;
- 5) фізичні особи - підприємці, які здійснюють технічні випробування та дослідження, діяльність у сфері аудиту;
- 6) фізичні та юридичні особи – нерезиденти;
- 7) діяльність з продажу предметів мистецтва та антикваріату, діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату;
- 8) діяльність з організації, проведення гастрольних заходів;
- 9) фізичні особи - підприємці, які здійснюють технічні випробування та дослідження, діяльність у сфері аудиту;
- 10) фізичні особи - підприємці, які надають в оренду земельні ділянки, загальна площа яких перевищує 0,2 гектара, житлові приміщення та/або їх частини, загальна площа яких перевищує 100 квадратних метрів, нежитлові приміщення

(споруди, будівлі) та/або їх частини, загальна площа яких перевищує 300 квадратних метрів;

11) страхові (перестрахові) брокери, банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії, інші фінансові установи, визначені законом; реєстратори цінних паперів;

12) суб'єкти господарювання, у статутному капіталі яких сукупність часток, що належать юридичним особам, які не є платниками єдиного податку, дорівнює або перевищує 25 відсотків тощо.

Тобто, це як правило ті види діяльності, які мають високу рентабельність.

Не можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи:

1) суб'єкти господарювання, у яких понад 50 відсотків доходу, отриманого від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, становить дохід від реалізації декоративних рослин (за винятком зрізаних квітів, вирощених на угіддях, які належать сільськогосподарському товаровиробнику на праві власності або надані йому в користування, та продуктів їх переробки), диких тварин і птахів, хутряних виробів і хутра (крім хутрової сировини);

2) суб'єкти господарювання, що провадять діяльність з виробництва підакцизних товарів, крім виноматеріалів виноградних, вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції;

3) суб'єкт господарювання, який станом на 1 січня базового (звітного) року має податковий борг, за винятком безнадійного податкового боргу, який виник внаслідок дії обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин).

4. Порядок визначення доходів та їх склад для платників єдиного податку першої - третьої груп

Доходом платника єдиного податку є:

1) для фізичної особи - підприємця - дохід, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі. При цьому до доходу не включаються отримані такою фізичною особою пасивні доходи у вигляді процентів, дивідендів, роялті, страхові виплати і відшкодування, а також доходи, отримані від продажу рухомого та нерухомого майна, яке належить на праві власності фізичній особі та використовується в її господарській діяльності;

2) для юридичної особи - будь-який дохід, включаючи дохід представництв, філій, відділень такої юридичної особи, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі.

3) При продажу основних засобів юридичними особами - платниками єдиного податку дохід визначається як сума коштів, отриманих від продажу таких основних засобів.

Якщо основні засоби продані після їх використання протягом 12 календарних місяців з дня введення в експлуатацію, дохід визначається як різниця між сумою коштів, отриманою від продажу таких основних засобів, та їх залишковою балансовою вартістю, що склалася на день продажу.

4) До суми доходу платника єдиного податку включається вартість безоплатно отриманих протягом звітного періоду товарів (робіт, послуг).

Дохід, виражений в іноземній валюті, перераховується у гривнях за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, встановленим Національним банком України на дату отримання такого доходу.

До складу доходу, визначеного цією статтею, не включаються:

1) суми податку на додану вартість;

2) суми коштів, отриманих за внутрішніми розрахунками між структурними підрозділами платника єдиного податку;

3) суми фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, отриманої та поверненої протягом 12 календарних місяців з дня її отримання, та суми кредитів;

4) суми коштів цільового призначення, що надійшли від Пенсійного фонду та інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з бюджетів або державних цільових фондів, у тому числі в межах державних або місцевих програм;

5) суми коштів (аванс, передплата), що повертаються покупцю товару (робіт, послуг) - платнику єдиного податку та/або повертаються платником єдиного податку покупцю товару (робіт, послуг), якщо таке повернення відбувається внаслідок повернення товару, розірвання договору або за листом-заявою про повернення коштів;

6) суми коштів та вартість майна, внесені засновниками або учасниками платника єдиного податку до статутного капіталу такого платника;

7) суми коштів у частині надмірно сплачених податків і зборів, встановлених цим Кодексом, та суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що повертаються платнику єдиного податку з бюджетів або державних цільових фондів;

8) дивіденди, отримані платником єдиного податку - юридичною особою від інших платників податків.

5. Особливості обрання спрощеної системи оподаткування

Платники єдиного податку звільняються від обов'язку нарахування, сплати та оподання податкової звітності з таких податків і зборів:

1) податку на прибуток підприємств;

2) податку на доходи фізичних осіб у частині доходів (об'єкта оподаткування);

3) податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, крім податку на додану вартість, що сплачується фізичними особами та юридичними особами, які

обрали ставку єдиного податку, що не включає ПДВ, а також що сплачується платниками єдиного податку четвертої групи;

4) податку на майно (в частині земельного податку), крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються платниками єдиного податку першої - третьої груп для провадження господарської діяльності та платниками єдиного податку четвертої групи для ведення сільськогосподарського товаровиробництва;

5) рентної плати за спеціальне використання води платниками єдиного податку четвертої групи.

Перехід на спрощену систему оподаткування суб'єкта господарювання, зазначеного в абзаці першому цього підпункту, може бути здійснений за умови, якщо протягом календарного року, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, суб'єктом господарювання дотримано вимоги.

За умови дотримання платником єдиного податку вимог, такий платник може самостійно перейти на сплату єдиного податку, встановленого для інших груп платників єдиного податку, шляхом подання заяви до контролюючого органу не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного кварталу. При цьому у платника єдиного податку третьої групи, який є платником податку на додану вартість, анулюється реєстрація платника податку на додану вартість у порядку, встановленому цим Кодексом, у разі обрання ним першої або другої групи чи ставки єдиного податку, встановленої для третьої групи, яка включає податок на додану вартість до складу єдиного податку.

Для відмови від спрощеної системи оподаткування суб'єкт господарювання не пізніше ніж за 10 календарних днів до початку нового календарного кварталу (року) подає до контролюючого органу заяву.

Платники єдиного податку можуть самостійно відмовитися від спрощеної системи оподаткування у зв'язку з переходом на сплату інших податків і зборів, визначених цим Кодексом, з першого числа місяця, наступного за податковим (звітним) кварталом, у якому подано заяву щодо відмови від спрощеної

системи оподаткування у зв'язку з переходом на сплату інших податків і зборів.

Сільськогосподарські товаровиробники для переходу на спрощену систему оподаткування або щорічного підтвердження статусу платника єдиного податку подають до 20 лютого поточного року:

загальну податкову декларацію з податку на поточний рік щодо всієї площі земельних ділянок, з яких справляється податок (сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень), та/або земель водного фонду внутрішніх водойм (озер, ставків та водосховищ), - контролюючому органу за своїм місцезнаходженням (місцем перебування на податковому обліку);

звітну податкову декларацію з податку на поточний рік окремо щодо кожної земельної ділянки - контролюючому органу за місцем розташування такої земельної ділянки;

розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва - контролюючим органам за своїм місцезнаходженням та/або за місцем розташування земельних ділянок за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову та митну політику;

відомості (довідку) про наявність земельних ділянок - контролюючим органам за своїм місцезнаходженням та/або за місцем розташування земельних ділянок.

Контрольні питання:

1. Які види господарської діяльності дозволяють застосування спрощеної системи оподаткування?
2. Хто має право бути платником єдиного податку першої, другої та третьої груп?
3. Які ставки єдиного податку застосовуються для кожної групи платників?

4. У яких випадках ставка єдиного податку встановлюється у фіксованому розмірі, а коли — у відсотках від доходу?
5. У яких випадках застосовується **підвищена ставка** єдиного податку?
6. Що таке **подвійний розмір єдиного податку**, і коли він використовується?
7. Як впливає здійснення заборонених видів діяльності на ставку єдиного податку?
8. Які існують **обмеження** щодо застосування спрощеної системи оподаткування (за доходом, видом діяльності, кількістю працівників)?
9. Які види діяльності **не дозволяється** здійснювати платникам єдиного податку?
10. Які умови переходу на загальну систему оподаткування для платника єдиного податку?
11. Як визначається **дохід** платника єдиного податку?
12. Які надходження **включаються** до складу доходу платника єдиного податку, а які **не включаються**?
13. У чому відмінність у порядку обліку доходів для першої, другої та третьої груп платників?
14. Як відбувається **процедура обрання** спрощеної системи оподаткування?
15. Які строки подання заяви про перехід на спрощену систему оподаткування?
16. Чи може платник податку змінювати групу єдиного податку протягом року?

ТЕМА 9. РЕНТНІ ПЛАТЕЖІ

1. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин
2. Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин
3. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України

4. Рентна плата за спеціальне використання води
5. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів
6. Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.

1. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин

Платниками рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин є суб'єкти господарювання, у тому числі громадяни України, іноземці та особи без громадянства, зареєстровані відповідно до закону як підприємці, які набули права користування об'єктом (ділянкою) надр на підставі отриманих спеціальних дозволів на користування надрами в межах конкретних ділянок надр з метою провадження господарської діяльності з видобування корисних копалин (ст. 2652 ПКУ).

Платники рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин здійснюють для цілей оподаткування окремії (від інших видів операційної діяльності) бухгалтерський та податковий облік витрат і доходів за кожним видом мінеральної сировини за кожним об'єктом надр, на який надано спеціальний дозвіл.

Об'єктом оподаткування рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин є обсяг товарної продукції - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини), що є результатом господарської діяльності з видобування корисних копалин з надр на території України, її континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони, у тому числі обсяг мінеральної сировини, що утворюється під час виконання робіт, для проведення яких необхідно отримання погодження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, у тому числі під час виконання

робіт в акваторіях водних об'єктів. Об'єкти з яких не справляється плата за користування надрами визначені в статті 252.4. ПКУ.

До об'єкта оподаткування не належать:

1) не включені до державного балансу запасів корисних копалин корисні копалини місцевого значення і торф, видобуті землевласниками та землекористувачами для власного споживання, якщо їх використання не передбачає отримання економічної вигоди з передачею чи без передачі права власності на них, загальною глибиною розробки до двох метрів, і прісні підземні води до 20 метрів;

2) видобуті (зібрані) мінералогічні, палеонтологічні та інші геологічні колекційні зразки, якщо їх використання не передбачає отримання економічної вигоди з передачею чи без передачі права власності на них;

3) корисні копалини, видобуті з надр при створенні, використанні, реконструкції геологічних об'єктів природно-заповідного фонду, якщо використання цих корисних копалин не передбачає отримання економічної вигоди з передачею чи без передачі права власності на них тощо;

4) обсяги мінеральних вод, що видобуті державними дитячими спеціалізованими санаторно-курортними закладами, в частині обсягів, що використовуються для лікування на їх території;

Базою оподаткування є вартість обсягів видобутих у податковому періоді корисних копалин, яка окремо обчислюється для кожного виду корисної копалини для кожної ділянки надр на базових умовах поставки (склад готової продукції гірничого підприємства) за більшою з таких її величин:

за фактичними цінами реалізації відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини);

за розрахунковою вартістю відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини), крім вуглеводневої сировини.

У разі обчислення вартості товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної

сировини) за фактичними цінами реалізації вартість одиниці відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) встановлюється платником рентної плати за величиною суми доходу, отриманого (нарахованого) від виконаних у податковому (звітному) періоді господарських зобов'язань з реалізації відповідного обсягу (кількості) такого виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини).

У разі обчислення вартості відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) за розрахунковою вартістю до витрат платника рентної плати за податковий (звітний) період включаються:

матеріальні витрати, у тому числі витрати, пов'язані з виконанням господарських договорів із давальницькою сировиною, за винятком матеріальних витрат, пов'язаних із: зберіганням; транспортуванням; пакуванням; проведенням іншого виду підготовки (включаючи передпродажну підготовку), крім операцій, що віднесені до операцій первинної переробки; виробництвом і реалізацією інших видів продукції, товарів (робіт, послуг); витрати з оплати праці, крім витрат з оплати праці працівників, які не зайняті в господарській діяльності з видобування відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини); витрати з ремонту основних засобів, крім витрат на ремонт основних засобів, не пов'язаних технічно та технологічно з господарською діяльністю з видобування відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини); інші витрати, що належать до складу витрат, у тому числі витрати, розподілені згідно з принципами облікової політики платника рентної плати, понесені ним в періоди, коли господарська діяльність з видобування корисних копалин не провадилася у зв'язку із сезонними умовами проведення видобувних робіт, крім витрат, не пов'язаних з господарською діяльністю з видобування відповідного виду

товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини), у тому числі:

які виникають в результаті формування фінансових резервів; на сплату процентів боргових зобов'язань платника рентної плати; на внесення рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин; на сплату штрафів та/або неустойки чи пені за рішенням сторін договору або за рішенням відповідних державних органів, суду.

Під час обчислення розрахункової вартості відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) також враховуються:

сума нарахованої амортизації, крім суми нарахованої амортизації на основні засоби і нематеріальні активи, що підлягають амортизації, але не пов'язані технічно та технологічно з господарською діяльністю з видобування відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини);

сума амортизації витрат, пов'язаних з господарською діяльністю з видобування відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини).

У разі якщо мають місце державні субвенції для гірничих підприємств, визначення вартості видобутої мінеральної сировини (корисної копалини) здійснюється без урахування субвенції, розміри якої для кожної ділянки надр обчислюються на підставі калькулювання собівартості видобутої корисної копалини за матеріалами бухгалтерського обліку провадження господарської діяльності в межах такої ділянки надр.

Розрахункова вартість одиниці відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) (Цр) обчислюється за такою формулою:

$$\text{Цр} = (\text{Вмп} + (\text{Вмп} * \text{Крмпе})) / \text{Вмп}$$

де Вмп - витрати;

Крмпе - коефіцієнт рентабельності гірничого підприємства, обчислений у матеріалах геолого-економічної оцінки запасів корисних копалин ділянки надр, затверджених центральним

органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр (десятковий дріб). Гірничі підприємства, що порушили строк регулярної повторної геолого-економічної оцінки запасів корисних копалин ділянки надр, обчислюють податкові зобов'язання із застосуванням коефіцієнта рентабельності, що дорівнює трикратному розміру облікової ставки Національного банку України; $V_{мп}$ - обсяг (кількість) товарної продукції гірничого підприємства - видобутих корисних копалин (мінеральної сировини), що видобута за податковий (звітний) період.

Ставки рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин визначені статтею 225.20 ПКУ.

Для видів корисних копалин, ставки рентної плати для яких встановлено у відсотках, податкові зобов'язання за податковий період обчислюються за такою формулою:

$$Пзн = Vф * Вкк * Свнз * Кпп \text{ де:}$$

$Vф$ – обсяг відповідного виду видобутої корисної копалини;

$Вкк$ – вартість одиниці відповідного виду видобутої корисної копалини (ст. 263.6, 263.7);

$Свнз$ – величина ставки плати за користування надрами;

$Кпп$ – коригуючий коефіцієнт (ст. 252.18).

До ставок рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин застосовуються коригуючі коефіцієнти, які визначаються залежно від виду корисної копалини (мінеральної сировини) та умов її видобування.

2 Платники плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин

Платниками рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, є юридичні та фізичні особи - суб'єкти господарської діяльності, які використовують у межах території України ділянки надр для:

1) зберігання природного газу, нафти, газоподібних та інших рідких нафтопродуктів;

- 2) витримування виноматеріалів, виробництва і зберігання винопродукції;
- 3) вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин;
- 4) зберігання харчових продуктів, промислових та інших товарів, речовин і матеріалів;
- 5) провадження інших видів господарської діяльності.

Не є платниками рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, військові частини, заклади, установи і організації Збройних Сил України та інші військові формування, утворені відповідно до закону, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету.

Об'єктом оподаткування рентною платою за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, є обсяг підземного простору (ділянки) надр:

- 1) для зберігання природного газу та газоподібних продуктів - активний об'єм зберігання газу в пористих чи тріщинуватих геологічних утвореннях (пластах-колекторах);

- 2) для зберігання нафти та інших рідких нафтопродуктів - об'єм спеціально створених та існуючих гірничих виробок (відпрацьованих і пристосованих), а також природних порожнин (печер);

- 3) для витримування виноматеріалів, виробництва і зберігання винопродукції, вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин, зберігання харчових продуктів, промислових та інших товарів, речовин і матеріалів, провадження інших видів господарської діяльності – площа підземного простору, що надана у користування в спеціально створених та існуючих гірничих виробках (відпрацьованих і пристосованих), а також природних порожнинах (печерах).

Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, не справляється:

- 1) за використання транспортних тунелів та інших підземних комунікацій, колекторно-дренажних систем та об'єктів міського комунального господарства;

2) за використання підземних споруд на глибині не більш як 20 метрів, збудованих відкритим способом без засипання або з подальшим ґрунтовим засипанням.

Ставки рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин визначені статтею 253 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році».

Податковий період – календарний квартал. Платник несе відповідальність за правильність обчислення суми плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, повноту і своєчасність її внесення до бюджету, а також за своєчасність подання контролюючим органам відповідних розрахунків.

3. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України

Платниками рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України є загальні користувачі радіочастотного ресурсу України, визначені законодавством про радіочастотний ресурс, яким надано право користуватися радіочастотним ресурсом України в межах виділеної частини смуг радіочастот загального користування на підставі:

- 1) ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України;
- 2) ліцензії на мовлення та дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу та випромінювального пристрою;
- 3) дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу та випромінювального пристрою, отриманого на підставі договору з власником ліцензії на мовлення;
- 4) дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу та випромінювального пристрою.

Об'єктом оподаткування рентною платою за користування радіочастотним ресурсом України є ширина смуги радіочастот, що визначається як частина смуги радіочастот загального користування у відповідному регіоні та зазначена в ліцензії на

користування радіочастотним ресурсом України або в дозволі на експлуатацію радіоелектронного засобу та випромінювального пристрою для технологічних користувачів та користувачів, які користуються радіочастотним ресурсом для розповсюдження телерадіопрограм.

Ставки рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України встановлюються у розмірах визначених у пункті 254 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році».

4. Рентна плата за спеціальне використання води

Платниками рентної плати є водокористувачі-суб'єкти господарювання незалежно від форми власності: юридичні особи, їх філії, відділення, представництва, інші відокремлені підрозділи без утворення юридичної особи (крім бюджетних установ), постійні представництва нерезидентів, а також фізичні особи - підприємці, які використовують воду, отриману шляхом забору води з водних об'єктів (первинні водокористувачі) та/або від первинних або інших водокористувачів (вторинні водокористувачі), та використовують воду для потреб гідроенергетики, водного транспорту і рибництва (ст. 255.1 ПКУ).

Не є платниками рентної плати водокористувачі, які використовують воду виключно для задоволення питних і санітарно-гігієнічних потреб населення (сукупності людей, які знаходяться на даній території в той чи інший період часу, незалежно від характеру та тривалості проживання, в межах їх житлового фонду та присадибних ділянок), у тому числі для задоволення виключно власних питних і санітарно-гігієнічних потреб юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та платників єдиного податку.

Об'єктом оподаткування (ст. 255.3 ПКУ) рентною платою є фактичний обсяг води, який використовують водокористувачі, з урахуванням обсягу втрат води в їх системах водопостачання. Об'єктом оподаткування збором за спеціальне використання води без її вилучення з водних об'єктів є: для потреб гідроенергетики –

фактичний обсяг води, що пропускається через турбіни гідроелектростанцій для вироблення електроенергії; для потреб водного транспорту – час використання поверхневих вод вантажним самохідним і несамохідним флотом.

Об'єктом оподаткування рентною платою за спеціальне використання води для потреб рибництва є фактичний обсяг води, необхідної для поповнення водних об'єктів під час розведення риби та інших водних живих ресурсів (у тому числі для поповнення, яке пов'язане із втратами води на фільтрацію та випаровування).

Рентна плата не справляється (ст. 255.4 ПКУ):

- 1) за воду, що використовується для задоволення питних і санітарно-гігієнічних потреб населення;
- 2) за воду, що використовується для протипожежних потреб;
- 3) за воду, що використовується для потреб зовнішнього благоустрою територій міст та інших населених пунктів тощо;
- 4) за воду, що забирається науково-дослідними установами, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України, для проведення наукових досліджень у галузі рисосіяння та для виробництва елітного насіння рису;
- 5) за воду, що втрачена в магістральних та міжгосподарських каналах зрошувальних систем та магістральних водогонах;
- 6) за воду, що використовується садівницькими та городницькими товариствами (кооперативами);
- 7) за воду, що забирається для реабілітації, лікування та оздоровлення реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів, підприємствами, установами та організаціями фізкультури та спорту для інвалідів та дітей-інвалідів, які засновані всеукраїнськими громадськими організаціями інвалідів відповідно до закону;

Ставки рентної плати встановлені статтею 255 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році». Податкового кодексу України в гривнях на 100 кубічних метрів; для потреб водного транспорту в гривнях за 1 тоннаж-добу або місце-добу.

Водокористувачі самостійно обчислюють рентну плату за спеціальне використання води та рентну плату за спеціальне використання води для потреб гідроенергетики і рибництва щокварталу нарастаючим підсумком з початку року, а за спеціальне використання води для потреб водного транспорту - починаючи з першого півріччя поточного року, у якому було здійснено таке використання.

Рентна плата обчислюється виходячи з фактичних обсягів використаної води (підземної, поверхневої, отриманої від інших водокористувачів) водних об'єктів з урахуванням обсягу втрат води в їх системах водопостачання, встановлених у дозволі на спеціальне водокористування, лімітів використання води, ставок збору та коефіцієнтів.

Обсяг фактично використаної води обчислюється водокористувачами самостійно на підставі даних первинного обліку згідно з показаннями вимірювальних приладів.

За відсутності вимірювальних приладів обсяг фактично використаної води визначається водокористувачем за технологічними даними (тривалість роботи агрегатів, обсяг виробленої продукції чи наданих послуг, витрати електроенергії, пропускна спроможність водопровідних труб за одиницю часу тощо). У разі відсутності вимірювальних приладів, якщо можливість їх встановлення існує, рентна плата сплачується у двократному розмірі.

У разі перевищення водокористувачами встановленого річного ліміту використання води рентна плата обчислюється і сплачується у п'ятикратному розмірі виходячи з фактичних обсягів використаної води понад встановлений ліміт використання води, ставок плати та коефіцієнтів.

За відсутності у водокористувача дозволу на спеціальне водокористування із встановленими в ньому лімітами використання води рентна плата справляється за весь обсяг використаної води, що підлягає оплаті як за понадлімітне використання.

У межах встановленого в дозволі на спеціальне водокористування ліміту використання води рентна плата

включається до складу витрат, а за понадлімітне використання справляється з прибутку, що залишається у розпорядженні водокористувача після оподаткування.

Отже, розрахунок рентної плати за спеціальне використання види здійснюється наступним чином:

1) встановлюємо скільки куб. метрів води використано в межах ліміту, а скільки перевищує ліміт;

2) Сума рентної плати в межах ліміту:

Сума рентної плати = ставка рентної плати *обсяг використаної води*ліміт обсягу використання води / загальний обсяг використаної води

3) Сума збору при перевищенні встановлених лімітів:

Сума рентної плати = (ставка рентної плати *обсяг використаної води* обсяг використання води понад ліміту / загальний обсяг використаної води)*5

4) Сума рентної плати, яка підлягає сплаті у бюджет:

Сума рентної плати = сума рентної плати в межах ліміту + сума рентної плати при перевищенні ліміту

5. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів

Платниками рентної плати є лісокористувачі - юридичні особи, їх філії, відділення, інші відокремлені підрозділи, що не мають статусу юридичної особи, постійні представництва нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження з України або виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, фізичні особи (крім фізичних осіб, які мають право безоплатно без видачі спеціального дозволу використовувати лісові ресурси відповідно до лісового законодавства), а також фізичні особи - підприємці, які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів на підставі спеціального дозволу (лісорубного квитка або лісового квитка) або відповідно до умов договору довгострокового тимчасового користування лісами.

Об'єктом оподаткування рентною платою є:

1) деревина, заготовлена в порядку рубок головного користування;

2) деревина, заготовлена під час проведення заходів:

- щодо поліпшення якісного складу лісів, їх оздоровлення, посилення захисних властивостей (у деревостанах віком понад 40 років - рубки догляду за лісом, вибіркові санітарні рубки, вибіркові лісовідновні рубки, рубки, пов'язані з реконструкцією, ландшафтні рубки і рубки переформування; незалежно від віку деревостанів - суцільні санітарні та суцільні лісовідновні рубки);

- з розчищення лісових ділянок, вкритих лісовою рослинністю, у зв'язку з будівництвом гідровузлів, трубопроводів, шляхів тощо;

- другорядні лісові матеріали (заготівля живиці, пнів, лубу та кори, деревної зелені, деревних соків та інших другорядних лісових матеріалів, передбачених нормативно-правовими актами з ведення лісового господарства);

- побічні лісові користування (заготівля сіна, випасання худоби, заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, збирання лісової підстилки, заготівля очерету та інших побічних лісових користувань, передбачених нормативно-правовими актами з ведення лісового господарства);

- використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей та проведення науково-дослідних робіт.

Розмір ставки рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів залежить від лісового поясу, виду деревини, розряду та встановлюються у відповідності до статті 256 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році». Розряди встановлюються для кожного кварталу (урочища) виходячи відстані між центром кварталу і найближчим нижнім складом лісозаготівельника, до якого деревина вивозиться безпосередньо з лісосіки, або пунктом відвантаження деревини залізницею.

Ставки рентної плати за заготівлю деревини застосовуються з урахуванням розподілу лісів за поясами і розрядами.

Розподіл лісів за поясами:

до першого поясу належать усі ліси, за винятком лісів Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей і лісів гірської зони Львівської області;

до другого поясу належать ліси Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей і ліси гірської зони Львівської області.

Розряди встановлюються для кожного кварталу (урочища) виходячи з відстані між центром кварталу і найближчим нижнім складом лісозаготівельника, до якого деревина вивозиться безпосередньо з лісосіки, або пунктом відвантаження деревини залізницею.

Суб'єкти лісових відносин, які видають спеціальні дозволи, до 10 числа місяця, що настає за звітним кварталом, направляють контролюючим органам перелік лісокористувачів, яким видано лісорубні квитки та лісові квитки, за формою, встановленою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства.

Сума рентної плати обчислюється суб'єктами лісових відносин, які видають спеціальні дозволи, і зазначається у таких дозволах.

Базовий податковий (звітний) період для рентної плати дорівнює календарному кварталу.

6. Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України

Платниками рентної плати є суб'єкти господарювання, які експлуатують об'єкти магістральних трубопроводів та надають (організують) послуги з транспортування (переміщення)

вантажу трубопроводами України. Платником рентної плати за транзит природного газу територією України є уповноважений Кабінетом Міністрів України суб'єкт господарювання, який надає (організовує) послуги з його транзиту територією України.

Об'єктом оподаткування рентною платою:

для нафти та нафтопродуктів є їх фактичні обсяги, що транспортуються територією України у податковому (звітному) періоді;

для природного газу та аміаку є сума добутків відстаней відповідних

маршрутів їх транспортування (переміщення), узгоджених між платником рентної плати та замовником на відповідний податковий (звітний) період, на обсяги природного газу та аміаку, транспортованих (переміщених) кожним маршрутом транспортування.

Ставки оподаткування:

0,56 долара США за транспортування однієї тонни нафти магістральними

нафтопроводами;

0,56 долара США за транспортування однієї тонни нафтопродуктів

магістральними нафтопродуктопроводами;

2,4 долара США за транзитне транспортування однієї тонни аміаку за кожні 100 кілометрів відстані відповідних маршрутів його транспортування.

У разі зміни тарифів на транспортування до ставок рентної плати застосовується коригуючий коефіцієнт, який обчислюється у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, крім ставки рентної плати за транзитне транспортування аміаку та за транспортування нафти магістральними нафтопроводами для споживачів України.

Сума податкових зобов'язань з рентної плати за податковий (звітний) період сплачується виходячи з:

фактичних обсягів природного газу та аміаку і відстані відповідних маршрутів їх транспортування територією України;

фактичних обсягів нафти і нафтопродуктів, що транспортуються територією України.

Базовий податковий (звітний) період для рентної плати дорівнює календарному кварталу, а для рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин за видобування нафти, конденсату, природного газу, у тому числі газу, розчиненого у нафті (нафтового (попутного) газу), етану, пропану, бутану, рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України та рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України, дорівнює календарному місяцю.

Контрольні питання:

1. Хто є платниками рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин?
2. Як визначається об'єкт оподаткування рентною платою за видобуток корисних копалин?
3. За якою формулою розраховується сума рентної плати за користування надрами?
4. Які корисні копалини підлягають оподаткуванню рентною платою?
5. Які види діяльності підлягають оподаткуванню рентою за користування надрами **не для видобування**?
6. Як визначається база оподаткування для такої рентної плати?
7. Які ставки застосовуються до користування надрами не з метою видобування корисних копалин?
8. Хто є платниками рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України?
9. Як визначається обсяг та ставка рентної плати за користування радіочастотами?
10. У яких випадках застосовуються пільги або звільнення від плати?
11. Хто зобов'язаний сплачувати рентну плату за спеціальне використання води?

12. Як визначається об'єкт і база оподаткування для рентної плати за воду?
13. Які водні об'єкти підлягають оподаткуванню?
14. Які лісові ресурси включаються до об'єкта рентної плати?
15. Хто є платниками рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів?
16. Як визначаються ставки та обсяг плати за використання лісів?
17. Які види транспортування підлягають оподаткуванню рентною платою?
18. Хто сплачує ренту за транзитне транспортування нафти, газу та аміаку територією України?
19. Як визначається база і ставка рентної плати при транзиті трубопроводами?
20. Які строки подання звітності та сплати рентних платежів передбачені законодавством?

ТЕМА 10. МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ

План

1. Сутність та склад місцевих податків і зборів
2. Податок на майно
3. Збір за місця для паркування транспортних засобів
4. Туристичний збір

1. Сутність та склад місцевих податків і зборів

Складовою бюджетної системи України є місцеві бюджети. Під місцевими бюджетами розуміють бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування. Бюджетами місцевого самоврядування є бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад. Місцеві податки та збори є важливими джерелами наповнення місцевих бюджетів.

За ст. 10 Податкового кодексу України «Місцеві податки», до місцевих податків належать: податок на майно; єдиний

податок; до місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. Місцеві ради обов'язково установлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю, крім земельного податку за лісові землі). Місцеві ради в межах повноважень, визначених Кодексом, вирішують питання відповідно до вимог Податкового Кодексу щодо встановлення податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору та земельного податку за лісові землі. Установлення місцевих податків та зборів, не передбачених Податкового Кодексом, забороняється. Зарахування місцевих податків та зборів до відповідних місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України

2. Податок на майно

Податок на майно складається з:

- податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- транспортного податку;
- плати за землю.

Об'єктом оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є об'єкт житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його частка.

Базою оподаткування є загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток. База оподаткування об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності фізичної особи - платника податку, зменшується:

- а) для квартири/квартир незалежно від їх кількості - на 60 кв. метрів;
- б) для житлового будинку/будинків незалежно від їх кількості - на 120 кв. метрів;
- в) для різних типів об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток (у разі одночасного перебування у власності

платника податку квартири/квартир та житлового будинку/будинків, у тому числі їх часток), - на 180 кв. метрів.

Таке зменшення надається один раз за кожний базовий податковий (звітний) період (рік).

Платниками транспортного податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, що відповідно до пп. 267.2.1 п. 267.2 ПКУ є об'єктами оподаткування.

Об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, які використовувалися до 5 років і мають об'єм циліндрів двигуна понад 3000 куб. см. Базою оподаткування є легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування. Ставка податку встановлюється з розрахунку на календарний рік у розмірі 25 000 гривень за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

3 Збір за місця для паркування транспортних засобів

Паркінг - це місце, де автомобіль буде у безпеці, під цілодобовою охороною. Машина у паркінгу захищена від погодних сюрпризів – дощу, снігу та сонячних променів. Зрештою, паркінг може принести додатковий прибуток, якщо здавати в оренду паркомісце, або за потреби, продати. **Парковка** – технічний термін, що означає штатний переклад механізму, пристрою, транспортного засобу в неробоче, нерухоме положення в передбаченому для цього безпечному місці. Також може означати саме це місце; також - процес постановки транспортного засобу на місце стоянки. Найбільш поширений відносно автомобілів. **Паркування** – це місце, де будь-який транспортний засіб можна перевести в неробочий стан і залишити на нетривалий час. Особливістю є можливість безкоштовної зупинки автомобіля.

Збір за місця для паркування транспортних засобів це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету. В табл.10.1 наведено основні елементи збору за місця для паркування транспортних засобів.

Таблиця 10.1

**Основні елементи збору за місця для паркування
транспортних засобів**

Зміст елемента	Розкриття змісту
Назва збору	Збір за місця для паркування транспортних засобів
1. Платники збору	Платниками збору є юридичні особи, їх філії (відділення, представництва), фізичні особи - підприємці, які згідно з рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, організовують та проводять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.
2. Об'єкт обкладання збором	Об'єкт і база оподаткування Об'єктом оподаткування є земельна ділянка, яка згідно з рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету, за винятком площі земельної ділянки, яка відведена для безоплатного паркування транспортних засобів, передбачених статтею 30 Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні"
3. База оподаткування	Базою оподаткування є площа земельної ділянки, відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету

4.Особливості встановлення збору	Ставка збору та порядок сплати збору до бюджету встановлюються відповідною сільською, селищною, міською радою або радою об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад.
5. Ставка збору	Ставки збору встановлюються за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у гривнях за 1 кв. метр площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності, у розмірі до 0,075 відсотка мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня податкового (звітного) року. При визначенні ставки збору сільські, селищні, міські ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, враховують місцезнаходження спеціально відведених місць для паркування транспортних засобів, площу спеціально відведеного місця, кількість місць для паркування транспортних засобів, спосіб поставлення транспортних засобів на стоянку, режим роботи та їх заповнюваність.
6. Податковий період	Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу
7. Строк та порядок сплати збору	Порядок сплати податку Податок сплачується за місцем реєстрації об'єктів оподаткування і зараховується до відповідного бюджету згідно з положеннями Бюджетного кодексу України. Строки сплати податку Транспортний податок сплачується: фізичними особами - протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення; юридичними особами - авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що настає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації"
8.Статус збору	Місцевий збір, прямиий збір

9.Звітність про збір	Податкова декларація збору за місця для паркування транспортних засобів (наказ Міністерства від 09.07.2015 № 636)
10.Нормативна база справляння збору	Розділ XII. Податок за майно Податкового Кодексу України
11.Порядок обчислення та строки сплати збору	Сума збору за місця для паркування транспортних засобів, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал, сплачується щоквартально, у визначений для квартального звітного (податкового) періоду строк, за місцезнаходженням об'єкта оподаткування. Платник збору, який має підрозділ без статусу юридичної особи, що провадить діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на земельній ділянці не за місцем реєстрації такого платника збору, зобов'язаний зареєструвати такий підрозділ як платника збору у контролюючому органі за місцезнаходженням земельної ділянки
12.Облікові джерела інформації	64 рахунок Документи про провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів

Платники збору за місця для паркування транспортних засобів представлені на рис. 10.1

Ставки збору встановлюються за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у гривнях за 1 кв. метр площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності, у розмірі від 0,03 до 0,15 % мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Сума збору, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал, сплачується щоквартально, у визначений для квартального звітного (податкового) періоду строк, за місцезнаходженням об'єкта оподаткування.

Рис. 10.1 Платники збору за місця для паркування транспортних засобів

Платник збору, який має підрозділ без статусу юридичної особи, що провадить діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на земельній ділянці не за місцем реєстрації такого платника збору, зобов'язаний зареєструвати такий підрозділ як платника збору у контролюючому органі за місцезнаходженням земельної ділянки. Базовий податковий (звітний) період – календарний квартал.

4. Туристичний збір

Туризм (гостинність) – тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування. Туризм проявляється як форма суспільного споживання специфічних благ, послуг та товарів, що об'єктивно розвинулась внаслідок соціологізації відтворювальної функції, утворивши галузь діяльності зі створення цього специфічного

продукту та організації його споживання, яка за кінцевим призначенням та характером діяльності належить до споживчих галузей господарства.

Турист – особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни метою перебування на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін.

Туристичні послуги – послуги суб'єктів туристичної діяльності щодо розміщення, харчування, транспортного, інформаційно-рекламного обслуговування, а також послуги закладів культури, спорту, побуту, розваг тощо, спрямовані на задоволення потреб туристів.

Туристичний збір – це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету. Місцеві ради самостійно приймають рішення про необхідність справляння даного збору на території громади. В табл. 10.1 наведено основні елементи туристичного збору.

Таблиця 10.1

Основні елементи туристичного збору

Зміст елемента	Розкриття змісту
Назва збору	Туристичний збір - це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету
1. Платники збору	Платниками збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаної територіальної громади, що створена згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, про встановлення туристичного збору, та отримують (споживають) послуги з тимчасового проживання (ночівлі) із зобов'язанням залишити місце перебування в зазначений строк
2. База справляння збору	Базою справляння є вартість усього періоду проживання (ночівлі) в місцях, визначених

	підпунктом 268.5.1 цієї статті, за вирахуванням податку на додану вартість. До вартості проживання не включаються витрати на харчування чи побутові послуги (прання, чистка, лагодження та прасування одягу, взуття чи білизни), телефонні рахунки, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд (віз), обов'язкове страхування, витрати на усний та письмовий переклади, інші документально оформлені витрати, пов'язані з правилами в'їзду
3. Ставка збору	Ставка встановлюється у розмірі від 0,5 до 1 відсотка до бази справляння збору
4. Податковий період	Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу
Податкові агенти	Згідно з рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаної територіальної громади, що створена згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, справляння збору може здійснюватися: а) адміністраціями готелів, кемпінгів, мотелів, гуртожитків для приїжджих та іншими закладами готельного типу, санаторно-курортними закладами; б) квартирнопосередницькими організаціями, які направляють неорганізованих осіб на поселення у будинки (квартири), що належать фізичним особам на праві власності або на праві користування за договором найму; в) юридичними особами або фізичними особами - підприємцями, які уповноважуються сільською, селищною, міською радою або радою об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, справляти збір на умовах договору, укладеного з відповідною радою
Особливості справляння збору	Податкові агенти справляють збір під час надання послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням (ночівлею), і зазначають суму

	сплаченого збору окремим рядком у рахунку (квитанції) на проживання
5. Строк та порядок сплати збору	Порядок сплати збору. Сума туристичного збору, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал, сплачується щоквартально, у визначений для квартального звітного (податкового) періоду строк, за місцезнаходженням податкових агентів. Податковий агент, який має підрозділ без статусу юридичної особи, що надає послуги з тимчасового проживання (ночівлі) не за місцем реєстрації такого податкового агента, зобов'язаний зареєструвати такий підрозділ як податкового агента туристичного збору у контролюючому органі за місцезнаходженням підрозділу
Статус збору	Місцевий збір, прямий податок
Податкова звітність	Податкова декларація туристичного збору (наказ Мінфіну від 09.07.2015 № 636)
Нормативна база оподаткування	Розділ XII. Податок та майно Податкового Кодексу України
Облікові джерела інформації	64 рахунок. Облік категорій осіб, які відносяться до туристів, облік вартості проживання туристів, облік ПДВ

Хто не є платниками збору Платниками збору не можуть бути особи, які:

а) постійно проживають, у тому числі на умовах договорів найму, у селі, селищі або місті, радами яких встановлено такий збір;

б) особи, які прибули у відрядження;

в) інваліди, діти-інваліди та особи, що супроводжують інвалідів І групи або дітей-інвалідів (не більше одного супроводжуючого);

г) ветерани війни;

г) учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;

д) особи, які прибули за путівками (курсівками) на лікування, оздоровлення, реабілітацію до лікувально-профілактичних, фізкультурно-оздоровчих та санаторно-курортних закладів, що мають ліцензію на медичну практику та акредитацію центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

е) діти віком до 18 років;

є) дитячі лікувально-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі та санаторно-курортні заклади.

Місцеві органи влади не можуть ні встановлювати індивідуальні пільгові ставки зборів для окремих осіб, ні звільняти їх від сплати збору.

Платниками туристичного збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію м. Києва та отримують (споживають) послуги з тимчасового проживання (ночівлі) із зобов'язанням залишити місце перебування в зазначений строк.

Ставка збору встановлюється у розмірі **1% до бази справляння збору**. Базою справляння є вартість усього періоду проживання (ночівлі) за вирахуванням ПДВ. До вартості проживання не включаються витрати на харчування чи побутові послуги (прання, чистка, лагодження та прасування одягу, взуття чи білизни), телефонні рахунки, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд (віз), обов'язкове страхування, витрати на усний та письмовий переклади, інші документально оформлені витрати, пов'язані з правилами в'їзду. У податковій декларації туристичного збору сума туристичного збору вказується як множення вартості проживання (ночівлі), за вирахуванням податку на додану вартість, грн. коп. Х ставка збору, відсотки.

Ставка встановлюється у розмірі від 0,5 до 1 відсотка до бази справляння збору, визначеної пунктом 268.4 .

Базою справляння є вартість усього періоду проживання (ночівлі) в місцях, визначених підпунктом 268.5.1, за вирахуванням податку на додану вартість.

До вартості проживання не включаються витрати на харчування чи побутові послуги (прання, чистка, лагодження та

прасування одягу, взуття чи білизни), телефонні рахунки, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд (віз), обов'язкове страхування, витрати на усний та письмовий переклади, інші документально оформлені витрати, пов'язані з правилами в'їзду.

Податкові агенти

Згідно з рішенням сільської, селищної та міської ради справляння збору може здійснюватися:

а) адміністраціями готелів, кемпінгів, мотелів, гуртожитків для приїжджих та іншими закладами готельного типу, санаторно-курортними закладами;

б) квартирно-посередницькими організаціями, які направляють неорганізованих осіб на поселення у будинки (квартири), що належать фізичним особам на праві власності або на праві користування за договором найму;

в) юридичними особами або фізичними особами - підприємцями, які уповноважуються сільською, селищною або міською радою справляти збір на умовах договору, укладеного з відповідною радою.

Особливості справляння збору

Податкові агенти справляють збір під час надання послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням (ночівлею), і зазначають суму сплаченого збору окремим рядком у рахунку (квитанції) на проживання.

Порядок сплати збору

Сума туристичного збору, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал, сплачується щоквартально, у визначений для квартального звітного (податкового) періоду строк, за місцезнаходженням податкових агентів.

Податковий агент, який має підрозділ без статусу юридичної особи, що надає послуги з тимчасового проживання (ночівлі) не за місцем реєстрації такого податкового агента, зобов'язаний зареєструвати такий підрозділ як податкового агента туристичного збору у контролюючому органі за

місцезнаходженням підрозділу. Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу.

Платники туристичного збору представлені у табл. 10.2

Таблиця 10.2

Платники туристичного збору

Платниками збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаної територіальної громади, що створена згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, про встановлення туристичного збору, та отримують (споживають) послуги з тимчасового проживання (ночівлі) із зобов'язанням залишити місце перебування в зазначений строк.	Платниками збору не можуть бути особи, які: а) постійно проживають, у тому числі на умовах договорів найму, у селі, селищі або місті, радами яких встановлено такий збір; б) особи, які прибули у відрядження; в) інваліди, діти-інваліди та особи, що супроводжують інвалідів І групи або дітей-інвалідів; г) ветерани війни; г) учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; д) особи, які прибули за путівками на лікування, оздоровлення, реабілітацію до лікувально-профілактичних, фізкультурно-оздоровчих та санаторно-курортних закладів; е) діти віком до 18 років; є) дитячі лікувально-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі та санаторно-курортні заклади.
---	---

Ставка встановлюється у розмірі від 0,5 до 1 відсотка до бази справляння збору, визначеної пунктом 268.4 ст. 268 ПКУ

База справляння туристичного збору представлена у табл. 10.3.

Таблиця 10.3

База справляння туристичного збору

Базою справляння є вартість усього періоду проживання (ночівлі) в	До вартості проживання не включаються
--	--

місцях, визначених підпунктом 268.5.1, за вирахуванням податку на додану вартість.	витрати на харчування чи побутові послуги (прання, чистка, лагодження та прасування одягу, взуття чи білизни), телефонні рахунки, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд (віз), обов'язкове страхування, витрати на усний та письмовий переклади, інші документально оформлені витрати, пов'язані з правилами в'їзду.
--	--

Порядок сплати туристичного збору представлено у табл. 10.4

Таблиця 10.4

Порядок сплати збору

Сума туристичного збору, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал, сплачується щоквартально, у визначений для квартального звітного (податкового) періоду строк, за місцезнаходженням податкових агентів.
Податковий агент, який має підрозділ без статусу юридичної особи, що надає послуги з тимчасового проживання (ночівлі) не за місцем реєстрації такого податкового агента, зобов'язаний зареєструвати такий підрозділ як податкового агента туристичного збору у контролюючому органі за місцезнаходженням підрозділу.
Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу.

Контрольні питання:

1. Що таке місцеві податки і збори?
2. Якими нормативними актами регулюється справляння місцевих податків і зборів в Україні?
3. Які органи влади мають право встановлювати місцеві податки і збори?
4. Які податки і збори належать до місцевих згідно з Податковим кодексом України?

5. Які обов'язкові умови має дотримати місцева влада при встановленні місцевих податків?
6. Які складові має податок на майно в Україні?
7. Хто є платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки?
8. Який порядок визначення бази оподаткування для податку на нерухоме майно?
9. Що таке транспортний податок і хто є його платником?
10. Які пільги передбачені для окремих категорій громадян щодо сплати податку на майно?
11. Хто є платником збору за місця для паркування транспортних засобів?
12. Яка база оподаткування збору за паркування?
13. Як визначається ставка цього збору та хто її встановлює?
14. Які умови необхідні для організації платного паркування згідно з податковим законодавством?
15. Хто є платником туристичного збору?
16. Які особи звільняються від сплати туристичного збору?
17. Як визначається база нарахування туристичного збору?
18. Хто є податковим агентом при сплаті туристичного збору?
19. У якому розмірі може встановлюватися туристичний збір?
20. Який порядок сплати та звітування по туристичному збору?

Список літератури

1. Білоус А. І. Податковий облік та звітність: підручник. – Харків: Фактор, 2020. – 400 с.
2. Білецька Г. П. Європейські підходи до оподаткування підприємств. – Київ: Ніка-Центр, 2022. – 318 с.
3. Горбунова О. І. Податкове право України: підручник. – Київ: Алерта, 2021. – 368 с.
4. Герасимчук О. М. Податкове право України: підручник. – Київ: Юрінком Інтер, 2019. – 432 с.
5. Іванова А. В. Система оподаткування в Україні: теорія та практика. – Харків: Фактор, 2015. – 480 с.
6. Коваленко А. О. Податковий облік: підручник. – Харків: «Фактор», 2022. – 408 с.
7. Козловський М. О. Публічне фінансування та податкові реформи. – Київ: Видавництво «Академія», 2021. – 390 с.
8. Левченко В. І. Основи податкового обліку: підручник. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. – 368 с.
9. Лукінов І. М. Податки та податкова політика в Україні: навч. посіб. – Київ: Видавництво «Знання», 2020. – 248 с.
10. Ляшенко Н. О. Оподаткування доходів фізичних осіб: навч. посіб. – Київ: Юрінком Інтер, 2022. – 256 с.
11. Матвеева В. О. Податкові системи зарубіжних країн: порівняльний аналіз. – Київ: КНЕУ, 2015. – 340 с.
12. Олійник М. В. Оподаткування підприємств: практичний посібник. – Харків: Одиссей, 2021. – 432 с.
13. Податковий кодекс України: офіційне видання. – Київ: Парламентське видавництво, 2015. – 328 с.
14. Податковий кодекс України: коментар / за ред. А. О. Лаврика. – Київ: Юрінком Інтер, 2015. – 784 с.
15. Пархоменко О. В. Податкове адміністрування в Україні: підручник. – Київ: Літера ЛТД, 2015. – 512 с.
16. Петриченко Т. П. Податки і оподаткування: теорія та практика: навч. посіб. – Київ: Діса, 2020. – 356 с.

17. Пономаренко В. Г. Основи бухгалтерії та оподаткування. – Харків: Видавництво «Магістр», 2021. – 352 с.
18. Руденко В. С. Основи податкової політики України: монографія. – Київ: Логос, 2021. – 352 с.
19. Семенова Л. В. Фінансовий облік і оподаткування підприємств: навч. посіб. – Київ: Діса, 2020. – 356 с.
20. Семенова І. О. Міжнародне оподаткування: теоретичні аспекти: підручник. – Харків: Південний університет, 2023. – 332 с.
21. Федорова І. О. Міжнародне оподаткування: підручник. – Київ: Видавництво Алерта, 2022. – 420 с.
22. Чернишова О. А. Фінансова звітність і податкове законодавство України. – Київ: Центр учбової літератури, 2020. – 264 с.
23. Чичило О. А. Аудит та податкові послуги в Україні: навч. посіб. – Київ: КНЕУ, 2022. – 274 с.
24. Чорна О. В. Податкові різниці і їх вплив на фінансовий результат підприємств: навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2021. – 288 с.
25. Шевченко О. О. Податкові пільги: аналіз і застосування: навч. посіб. – Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2021. – 295 с.
26. Шевченко С. М. Податкова політика: теорія та практика: підручник. – Харків: Видавництво «Нова думка», 2023. – 340 с.
27. Ярмола Т. І. Податкові спори: теорія та практика вирішення. – Київ: КДІУ, 2021. – 276 с

Навчальне видання

САВІЦЬКА СВІТЛАНА ІВАНІВНА

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ

Конспект лекцій для здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня за спеціальністю 071 «Облік і
оподаткування»

Редактор С.І. Савіцька

Підписано до друку _____ р. Формат 30×42/4.

Папір офсетний. Ризографія. Авт. арк. ____.

Обл.—вид. арк. _____. Ум.д.а. 3,6 Тираж _0 прим. Зам._____.

Підготовлено до друку та видруковано
у ЗВО «Подільський державний університет»
32300, Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13

